



Welk pestprotocol past bij de visie van de KWS?

Een onderzoek naar het pestprotocol in het basisonderwijs

**Auteur: Y.B.S. Slof
Studentnummer: 298565
Opleiding: Pedagogische academie
voor het basisonderwijs
Stenden Hogeschool**

BACHELORSRIPTIE

**Eerste begeleider: J. Kuipers
Tweede begeleider: M. Visser**

Datum: 29 juni 2017

1. Informatiepagina

Stageplek

Basisschool X



School

Stenden Hogeschool
Rengerslaan 8
8917 DD Leeuwarden



Afstudeerperiode

14 november tot 29 juni

Vertrouwelijke informatie

De informatie in dit verslag, inclusief bijlagen is vertrouwelijk. Verstrekking aan derden is zonder schriftelijke toestemming niet toegestaan.

2. Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Welk pestprotocol past bij de visie van de KWS?'. Dit onderzoek heb ik uitgevoerd op basisschool x, op beide locaties. Dit onderzoek heb ik uitgevoerd in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding 'Pedagogische Academie Basisonderwijs', aan Stenden Hogeschool te Leeuwarden. Dit onderzoek heb ik gedaan in opdracht van mijn stageschool. Vanaf november 2016 t/m januari 2017 ben ik bezig geweest met het schrijven van mijn scriptie en het onderzoek.

De basisschool gaf van te voren een onderzoeksonderwerp door aan mijn school. Daarna heb ik samen met mijn begeleider vanuit de stageschool een onderzoeksvraag geformuleerd. Daarnaast hebben we de probleemsituatie doorgenomen en kon ik beginnen aan mijn theoretisch kader. Nadat dat klaar was, kon ik beginnen aan mijn onderzoeksinstrument. Na een eerste schets te hebben gemaakt van mijn onderzoeksinstrument en door gesprekken te hebben gevoerd met mijn begeleider vanuit school en vanuit de stage school, kwam er een goed onderzoeksinstrument uit. Deze heb ik onder de aandacht gebracht van de leerkrachten van Basisschool X, daar werd goed op gereageerd. Deze leerkrachten wil ik graag bedanken, want zonder deze leerkrachten kon ik mijn onderzoek niet uitvoeren.

Ik wil graag mijn twee begeleiders bedanken die mij vanuit mijn eigen school en vanuit mijn stageschool hebben begeleid: Mevr. M. Visser en Mevr. J. Kuipers. Het was een fijne samenwerking en ik kreeg een goede ondersteuning vanuit beide kanten. Hierdoor kon ik goed en snel aan de gang met mijn onderzoek. Door deze twee begeleiders heb ik een goed onderzoek kunnen schrijven en kon ik het onderzoek afronden.

Ik ben erg trots op mijn onderzoek en ik wens u veel leesplezier toe.

3. Samenvatting

De onderzoeksvraag van dit onderzoek is als volgt geformuleerd:

‘Op welke manier krijgt het pestprotocol vorm binnen de visie van de KWS?’

De school geeft aan dat het huidige pestprotocol niet meer van deze tijd is en dat het pestprotocol niet tot nauwelijks gehanteerd wordt. Dit geeft het volgende probleem, hoe gaat de school om met pestgedrag? Hoe pakken ze dit gedrag aan en hoe wil de school dit voorkomen? De school heeft een sociaal – emotioneel leren methode, maar de vraag is of die wel gehanteerd wordt in de klas. Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken welk pestprotocol bij de school past en hoe deze een plek krijgt, hoe de leerkrachten het pestprotocol vorm willen geven en welke sociaal – emotioneel leren methode hierbij past. Het laatste punt wat van belang is, hoe en wanneer heeft het pestprotocol succes? Daarbij hoort de vraag hoe zet je het pestprotocol in, hoe vaak en wanneer?

De probleemstelling is geschetst, ten eerste om deze vraagstelling te kunnen beantwoorden ben ik begonnen aan een theoretische verdieping. Hierbij was de eerste stap om de definitie van pesten te vinden, daarnaast de kernmerken, de gevolgen, de oorzaken, de rollen en de preventie. Dat was de basis, al snel kwam het pestprotocol. Welke eisen op meso- en macroniveau moet het pestprotocol hebben. En hoe krijgt het pestprotocol een plek in de school en hoe wordt het protocol een succes volgens de literatuur. De derde stap was om de visie te weten van de school, dit heb ik gedaan door de schoolgids te hanteren, maar daarnaast d.m.v. een enquête de leerkrachten en de leerlingen te vragen. Alle drie de visies zijn in mijn ogen van belang, om een goed pestprotocol te maken. De laatste stap van de theoretische verdieping zijn de sociaal – emotioneel leren methodes. Een pestprotocol hebben is één, maar daarnaast moeten de leerlingen er in de klas ook mee bezig zijn.

Concluderend kan gezegd worden dat pesten ten eerste veel voorkomt in de maatschappij. Pesten is een groepsproces, maar het individuele kind kan hierin een grote rol spelen of het wel of niet gepest wordt. Pesten bestaat uit veel rollen en iedere leerling doet hier aan mee, de ene leerling actief en de andere leerling passief. Pesten kan verschillende oorzaken hebben waarom een pester pest. Daarnaast heeft pesten verschrikkelijke gevolgen voor het slachtoffer en kampt de pester met persoonlijke problemen.

Vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn een aantal eisen op macroniveau gemaakt voor het pestprotocol, waar de school zich aan moet houden. Maar de school heeft zelf een grote invloed, op de invulling van het pestprotocol. Een pestprotocol hebben is één, maar het moet gedragen worden door alle leerkrachten. Als iedereen er achter staat gaat het werken en er is een goede sociaal – emotioneel leren methode nodig. Op de markt zijn vele sociaal – emotioneel leren methodes te vinden, ze verschillen van visie en werkwijze. Het is goed om te weten voor de school, welke visie de methodes hanteren en welke visie van de school daarbij aansluit. En daarnaast of de werkwijze van de methode bij de school past. Dan kan er een goede methode in de lessen gebruikt worden die helpt om het pesten aan te pakken en/of te voorkomen. Dit alles helpt mee aan een goed schoolklimaat.

4. Inhoudsopgave

1. Informatiepagina	2
2. Voorwoord	3
3. Samenvatting	4
4. Inhoudsopgave	5
5. Inleiding	7
6. Probleemanalyse	9
Het praktijkprobleem	9
Bronnen	10
Relevantie van het onderzoek	10
7. Theoretisch kader	11
7.1 Definitie van pesten	11
Pesten versus plagen	11
Waarom wordt er gepest?	12
Oorzaken	13
De gevolgen van pesten	15
Welke rollen zijn van toepassing bij het pesten?	16
7.2 Preventief handelen	18
Preventief handelen tegen pesten 'de school en de ouders'	18
Ouders	18
Leerkrachten	19
De definitie van 'het schoolklimaat'	20
Schoolklimaat / pedagogisch klimaat	20
Vijfsporenbeleid	21
Werken met een sociaal – emotioneel leren (SEL) programma	22
7.3 Het pestprotocol	23
Het pestprotocol	23
De eisen	24
Een plek krijgen in de basisschool	24
Het succes van een pestprotocol	25
7.4 Visies	27
Van de school	27
Van de leerlingen	28
Van de leerkrachten	28
Van de methodes	29
8. Probleemstelling	31
Onderzoeksdoel	31
Onderzoeksvraag	31
Deelvragen	31
Hypothese	32
9. Onderzoeksaanpak	33
Onderzoeksgroep	33
Onderzoeksmethodiek	33
Ethische kwesties	33
De ontwerpeisen	33
Koppeling theoretisch kader	34
Het betrachte proces van de dataverzameling en verwerking	34

Onderzoeksplanning.....	35
10. Resultaten.....	36
Het plan en de uitvoering van de dataverzameling	36
De resultaten van de leerling-enquêtes.....	37
De resultaten van de leerkracht-enquêtes	42
11. Conclusies, aanbevelingen en discussie.....	54
Onderzoeksvraag.....	54
Deelvragen	54
Conclusie	61
Verwachtingen	62
Reikwijdte	62
Aanbevelingen.....	62
Discussie punten.....	63
Vervolgonderzoek	64
Eigen mening	64
12. Nawoord.....	65
Literatuurlijst	66
Bijlagen	
1. Logboek + leerproces	
2. Enquête leerkrachten	
3. Enquête leerlingen	
4. Enquête leerkrachten resultaten	
5. Enquête leerlingen resultaten	

5. Inleiding

Mijn naam is Yvonne Slof, vierdejaars PABO studente aan Stenden de Hogeschool te Leeuwarden. Het 4^e jaar staat voor de afstudeerfase en daar hoort een Bachelor scriptie bij. Voor deze scriptie start ik een onderzoek op Basisschool X.

Hieronder volgt een stuk over het onderzoek, wat de aanleiding is geweest voor het onderzoek en de persoonlijke motivatie om aan dit onderzoek deel te nemen.

Onderwerp

Het onderwerp van het onderzoek draait om het pestprotocol. Iedere basisschool is verplicht vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om een pestprotocol te hebben en die te hanteren op de basisschool. Iedere basisschool is hierin vrijgelaten hoe het pestprotocol vorm te geven en deze een plek te geven in de school. Het pestprotocol staat voor de afspraken die de school heeft gemaakt, omtrent het pesten. Wat houdt de definitie 'pesten' in en hoe handelt de school (preventief) tegen het pesten. Pesten is een alledaags onderwerp en komt bij iedere doelgroep voor, ongeacht geslacht, werk, sport en inkomen (site: No blame Nederland).

Aanleiding

De aanleiding voor dit onderwerp is vanuit de school in het kader van schoolontwikkeling. Basisschool X vindt het belangrijk, dat er een pestprotocol komt waar een ieder zich in kan vinden. Een pestprotocol die bij de school en de visie van de school past. En een pestprotocol die voldoet aan de eisen die worden gesteld, vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De tweede aanleiding is dat ik mijn eigen professionele ontwikkeling verder ontwikkel in het kader van het beroep 'leerkracht basisonderwijs'. De basisschool heeft het onderwerp over het pestprotocol ingebracht. Het resultaat van dit onderzoek levert voor alle betrokkenen die met Basisschool X te maken hebben wat op, betreffend het pestprotocol. Uit dit onderzoek moet blijken, of het huidige pestprotocol nog dient waarvoor die is gemaakt, of het nog bij de visie van de school past en of het protocol nog dusdanig toegepast wordt in de praktijk. Onder deze betrokkenen wordt verstaan: leerkrachten, directie, ouders, leerlingen, externe organisaties en studenten.

Persoonlijke motivatie

Pesten komt nog steeds bij iedere doelgroep voor en blijft een groot probleem. Pesten is niet alleen wat bij kinderen speelt ook bij volwassenen komt het hedendaagse probleem voor. Helaas kan niet alles in één keer worden verholpen wat er in de wereld gebeurt. Als leerkracht kun je wel een kleine stap maken, dat de wereld al een klein stukje helpt. Iedereen weet dat pesten voorkomt, op iedere school wordt er gepest. Misschien niet in grote mate, maar het speelt wel. Een school moet duidelijke richtlijnen hebben, zodat iedereen die met de school te maken heeft, weet hoe de school handelt tegen het pesten. De school laat hiermee zien het pesten serieus te nemen. Wat doet een school tegen het pesten en hoe handelt de school preventief tegen het pesten? Om goed om te kunnen gaan met het pestprobleem, is het belangrijk dat iedere school een goed anti-pestbeleid heeft en hanteert. Dat houdt in dat de school een eenduidige definitie van pesten hanteert, de signalen herkent en weet wat de school hier in of hier tegen het pesten moet en kan ondernemen. Zelf vind ik de waarden verantwoordelijkheid en relatie hierbij belangrijk. Een

leerkracht heeft een grote verantwoordelijkheid in de zin van, alle leerlingen in de klas goed onderwijs geven en ervoor zorgen dat iedere leerling zich thuis voelt in de klas. Een leerkracht hoeft deze verantwoordelijkheid niet alleen te dragen, de leerkracht kan hier in de leerlingen bij betrekken. Dat de leerlingen samen met de leerkracht de verantwoordelijkheid draagt voor het welzijn van de leerlingen / klasgenoten in de klas. De leerkracht kan de leerlingen verantwoordelijk houden voor wat er gebeurt in de klas en daarom samen naar oplossingen kunnen zoeken.

Een tweede waarde is relatie, relatie in ontzettend belangrijk in het onderwijs. Een leerkracht moet een goede relatie hebben met zijn leerlingen in de klas. Als er van beide kanten een goede relatie is, ontstaat er een goede sfeer en een fijn werkklimaat. De leerkracht moet weten wat er speelt, de leerlingen leren dat ze kunnen vertrouwen op de leerkracht. Als er vertrouwen is vanuit leerkracht naar de leerlingen, andersom en de leerlingen naar elkaar, dan heb je een goede relatie en leert de leerling op zijn best. Iedereen wil er graag bij horen en daar heb je een grote rol in als leerkracht (Blijswijk, v. R. (2012). In mijn onderwijsvisie speelt Luc Stevens een belangrijke rol. Relatie is het toverwoord. Naast relatie heeft Luc Stevens nog twee belangrijke waarden. Een leerlingen moet zich competent voelen, weten dat hij of zij het zelf kan. Andere mensen hebben vertrouwen in de leerling en daar groeit de leerling van. De laatste waarde van Luc Stevens is autonomie, een leerling kan zelf keuzes maken, plannen en dingen regelen en organiseren. Het leert op eigen benen staan en zelf keuzes te leren maken. In mijn overtuiging zijn dit 3 belangrijke waarden, met de verantwoordelijkheid erbij. Als een leerling deze vier bovenstaande waarden allemaal in zich heeft, ontwikkelt de leerling zich als een betekenisvolle volwassene (Prinsen, 2013).

6. Probleemanalyse

Dit hoofdstuk begint met het bestuderen van het probleem, wat geconstateerd is op de basisschool. Dit wordt beschreven door gebruik te maken van de '5 keer W + H methode'. Door deze methode toe te passen, wordt het probleem begrensd. Er wordt omschreven wat het probleem is, voor wie het een probleem is, wanneer het probleem is ontstaan, waarom het een probleem is, waar het probleem zich bevindt en hoe het probleem is ontstaan. Deze vragen zijn beantwoord en gekoppeld aan theoretische onderbouwing. Naast deze beschrijving, wordt het probleem uitgediept en vertelt waarom dit probleem belangrijk is voor de beroepspraktijk.

Praktijkprobleem

Basisschool X wil een pestprotocol die past bij de visie van de school en mee gaat met de tijd. Het huidige pestprotocol is niet meer van deze tijd, is basaal en al acht jaar oud. Daarnaast past het niet meer bij de ontwikkelingen van deze tijd die verwacht worden om het pesten te bestrijden. Er missen verschillende stukken in dit pestprotocol van de school die wel essentieel zijn: de definitie van pesten, kernmerken van pesten, uitleg over de rollen bij het pesten, welke methode gebruikt de school voor de sociale – emotionele ontwikkeling, hoe wordt het positieve klimaat gestimuleerd en welke informatie is er voor de ouders (site: school & veiligheidstichting). Als deze stukken worden toegevoegd, krijgen alle belangstellende meer een beeld over pesten en hoe je pestgedrag herkent. Hoe handel je preventief als school tegen het pesten en hoe zie je dit terug in de lessen? De basisschool gebruikt wel een methode tegen het pesten en die helpt mee met de sociaal – emotionele ontwikkeling van de kinderen. Er wordt gebleven bij de tien regels, die elke leerkracht met zijn klas moet hanteren. Is dat voldoende om preventief te handelen en om het pesten tegen te gaan? Het protocol wordt op dit moment niet tot nauwelijks meer gehanteerd op de school. Dat hoort niet te kunnen want een school is verplicht om een goed protocol te hebben, wat aansluit bij de sociaal - emotionele ontwikkeling van de leerlingen.

Het probleem is een probleem voor alle betrokkenen van Basisschool X. De directie en de leerkrachten willen een goed pestbeleid hebben, die past bij de visie van de school en waar in staat hoe te handelen tegen het pesten. Want nu wordt het pestprotocol niet juist ingezet bij pestgedrag van leerlingen. Het team overlegt veel met elkaar hoe hiermee om te gaan, het liefst willen ze een richtlijn hoe te handelen. De leerlingen en ouders van de school moeten het beleid kennen van de school tegen het pesten en wat er van hen verwacht wordt. Als iedereen weet wat het beleid is, kan iedereen zich aan de regels houden (site: Ouders van waarde). Naast de regels, afspraken en theoretische afbakening in het pestprotocol, staat er ook in welke methode de school effectief vindt voor de sociale-emotionele ontwikkeling. Een methode die van deze tijd is en die past bij de visie van de school. Levert het huidige pestprotocol nog wel de juiste bijdrage aan alles, wat hierboven beschreven is? Voldoet het pestprotocol nog aan alle wensen van het personeel, de leerlingen en de ouders? Deze vragen schetsen het probleem van de school. Samenvattend is het probleem dat het huidige pestprotocol onvoldoende aansluit bij de visie van Basisschool X. Het vervolg is dan ook dat het protocol onvoldoende toegepast wordt in de praktijk. Terwijl een pestprotocol op de praktijk gericht is, zodat een ieder weet wat hij of zij moet doen als pesten voorkomt in de school (site: Basisschool Palet de Hapert).

Het maatschappelijke probleem ‘pesten’ is nog altijd van deze tijd en speelt een grote rol in de maatschappij. Er worden nog steeds dagelijks miljoenen kinderen gepest (site: RUG).

Bronnen

Om dit probleem goed te kunnen analyseren heb ik verschillende bronnen gebruikt. Ten eerste ben ik in gesprek gegaan met de adjunct directeur M. Visser van Basisschool X, op de locatie Transvaal, te Leeuwarden. Daarnaast heb ik gekeken naar de visie en de werkwijzen van de school in de schoolgids van de Basisschool X. Op de site van de school & veiligheidsstichting stond wat er in een pestprotocol aanwezig dient te zijn en wat essentieel is. Hierdoor kon er een vergelijking gemaakt worden met de stukken die aanwezig waren en die misten in het huidige pestprotocol van Basisschool X. Daarnaast heb ik verschillende protocollen gelezen van andere basisscholen, basisschool Palet de Hapert is daar één van. Daar kwam naar voren dat als een protocol in de praktijk moet werken, het protocol ten eerste praktijkgericht moest zijn. Het protocol moet gedragen worden door alle betrokkenen daar was deze basisschool ook voorstander van, samen met de ouders van waarde.

Relevantie van het onderzoek

Basisschool X wil graag een pestprotocol wat aansluit bij de visie van de school, een goede plek krijgt in de school en een protocol dat meegaat met de tijd. Dit willen ze zodat de school een goede pedagogische, veilige sfeer creëert. Dat iedereen weet wat er van hem of haar verwacht wordt. Zodat de leerlingen zich kunnen ontwikkelen in een prettig, goed klimaat, waarin de leerlingen helemaal tot hun recht komen. Een school die staat voor respect voor zichzelf en een ander. De school heeft een open klimaat en wil graag het pestprotocol toegankelijker en toepasbaar maken voor iedereen. Zodat het protocol ook daadwerkelijk gebruikt gaat worden en dat iedereen zich aan de gemaakte richtlijnen houdt.

Het onderzoek richt zich in eerste instantie op de leerkrachten op en de groepen 7/8 van de beide locaties. Wat vinden de leerkrachten van het huidige pestprotocol en hoe zien zij het ‘nieuwe’ pestprotocol in de school. Wat past bij de visie van de school? En welke methode zien de leerkrachten het beste passen bij de visie van de school en de sociaal – emotionele ontwikkeling van de leerlingen? Wat vinden de leerlingen uit de bovenbouw van het huidige pestprotocol? Vinden de leerlingen dat het pestprotocol nog van deze tijd is? En wordt het protocol nog wel toegepast door sommige leerkrachten? Dit zijn vragen die van belang zijn om te zien hoe iedereen over het huidige pestprotocol denkt en wat er zou kunnen veranderen voor de school.

7. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt een heldere omschrijving gegeven van verschillende definities waarbij ingegaan wordt op de begrippen die van belang zijn voor dit onderzoek. Hiervoor zijn verschillende bronnen gebruikt om een goed zicht te krijgen op het onderzoeken van het praktijkprobleem. Door een goed theoretisch kader te hebben, vormt dit een goede basis voor het onderzoek. Vanuit deze basis, worden de enquêtevragen geformuleerd. Het theoretisch kader beantwoordt de deelvragen en het helpt mee om een goed instrument te ontwikkelen.

Inleiding

Pesten is en blijft een alledaags probleem, dagelijks worden er overal op de wereld 200 miljoen kinderen en jongeren gepest (site: RUG). Het komt voor in de peuterklas tot in het verzorgingshuis. Daardoor is pesten niet aan leeftijd gebonden, als er een groep gevormd wordt, moet de rangorde opnieuw gevormd worden en bestaat er een kans op pesten (site: oudersonline). Daarnaast wordt 1 op de 10 leerlingen gepest op de basisschool. Als je gepest wordt kan je gaan geloven wat een ander zegt over jou, hierdoor kan het zelfbeeld over jezelf veranderen door negatieve invloed van anderen (site: pesten). Kinderen kunnen wel of niet depressieve gevoelens overhouden aan het pesten. In het ergste geval kan iemand een eind aan zijn leven maken (Henderson, 2013).

7.1 De definitie van ‘pesten’

Pesten kent verschillende omschrijvingen en kent een aantal synoniemen. De encyclopedie zegt het volgende over pesten: iemand opzettelijk erg vervelend behandelen, gemeen plagen, treiteren en pesten kan herhaaldelijk voorkomen en een lange tijd duren, door anderen bejegend worden door psychische en lichamelijke verwondingen, dit kan variëren door woordgrapjes, afpersing en geweld. In extreme gevallen kan het leiden tot zelfdoding van de gepeste (site: encyclo). Bij het pesten wordt ook verwezen naar Judassen, dat kwellen betekent. Daarnaast wordt er verwezen naar negeren, dwarsbomen, jennen, sarren, pijnigen, klieren en plagen (site: encyclo).

Pesten versus Plagen

Pesten is anders dan plagen. Bij plagen is de werkelijke gebeurtenis eigenlijk bedoeld als grap. Beide partijen kunnen er om lachen. Bij plagen heb je respect voor elkaar en wordt er rekening gehouden met de grenzen van elkaar (Pol – Drent, 2013). Onder plagen wordt verstaan dat het soms gebeurt en er is geen sprake van machtsverschillen. Degene die wordt geplaagd en de plager zijn gelijk aan elkaar (Prinsen, 2013). Pesten daarentegen heeft wel gelijk met macht te maken, de gepeste is ondergeschikt aan de pester. Degene die pest die valt de ander aan, vernedert de ander en/of sluit de ander buiten. Pesten is ‘het kindje’ van agressief gedrag (Goossens, e.a., 2012). Er zijn 3 basiskennmerken van pesten: ten eerste wil je iemand pijn doen, ten tweede komt het pesten herhaaldelijk voor en speelt het over een langere periode en ten derde is het machtsverschil tussen de gepest en de pester van toepassing (Goossens, e.a., 2012). Pesten is bedoeld om elkaar te kwetsen (Dol – Drent, 2013). Bij pesterijen is er sprake van constant negatief gedrag, er is geen gelijkheid in machtsverhouding. Waardoor het pesten niet ophoudt. De gepeste kan niet in zijn eentje de situatie doorbreken (Emmerrechts, 2001). Bij pesten gaat het proces als volgt: 1 enkele

pestkop of de hele groep keert zich tegen de gepeste, de gepeste kan zichzelf hierin niet verweren. Bij pesterijen kan het pesten, verschillende vormen aannemen. De pestkoppen zoeken altijd naar nieuwe vormen en proberen die uit. Hierdoor worden de pesterijen voor de gepeste erg onvoorspelbaar. De gepeste weet zo op deze manier nooit wat hem of haar te wachten staat (Emmerechts, 2001). De verschillende vormen van pesten zijn: fysiek pesten, verbaal pesten, materieel pesten, sociale isolatie en cyberpesten (Goossens, 2013).

De kenmerken van pesten zijn

Henderson beschrijft de volgende kenmerken van pesten (Henderson, 2013):

1. 1 groep heeft plezier, 1 groep heeft niet plezier
2. Bij pesten liggen de rollen vaker vaster dan bij plagen
3. Bij plagen is er geen machtsverschil, bij pesten wel
4. Plagen is als grapje bedoeld en pesten als een opzettelijk negatieve handeling
5. Bij pesten is het meestal één groepje tegen één
6. Het is moeilijk om te stoppen met pesten
7. Steeds dezelfde die gepest wordt
8. Expres worden vervelende acties tegen het slachtoffer gedaan

Waarom wordt er gepest?

De eeuwige vraag waarom er gepest wordt, daar zijn vele redenen voor te bedenken. Pol – Drent zegt dat pesten gaat om normale gevoelens, gedachten en gedragingen die bij het mens zijn horen. Er zijn veel factoren die hierop van invloed kunnen zijn: ouders, broers, zussen, vrienden, gebeurtenissen en de omgeving (Pol – Drent, 2013). Prinsen zegt wanneer de omgeving niet veilig is waarin de mensen leven, leren en werken en waar de regels niet consequent gebruikt worden, straffen en beloningen niet duidelijk zijn en er is geen goede leiding. Dan is de kans groot dat er gepest wordt. Prinsen zegt ook dat pesten verloopt via een vicieuze cirkel, er wordt gezocht naar een slachtoffer. De pester zoekt een slachtoffer die goed reageert en de pester meer macht geeft. Als dat gebeurt, gaat de pester vaker pesten (Prinsen, 2013). Als het slachtoffer gaat huilen, angst laat zien en zich niet kan verweren. Dan wordt zo'n persoon juist gepest. Als een omgeving zelfvertrouwen laat groeien en ontwikkelen en in de omgeving hoef je je niet te schamen of bang te zijn. Dan is de kans klein op pesten. Zo'n omgeving bied een luisterend oor zegt Prinsen. Hoe langer het pesten doorgaat, hoe moeilijker het wordt om de vicieuze cirkel te doorbreken. Het wordt gewoon en het wend (Prinsen, 2013).

In de jaren negentig stond pesten volop in de schijnwerpers, daarna was de aandacht voor het pesten een lange tijd gedaald. Door de 'nieuwe media' is pesten weer terug in de belangstelling gekomen zegt van Overveld. Vroeger werd er veel aandacht besteed aan het slachtoffer en het pesten maar dat is achterhaald. Pesten is een groepsgebeuren zegt van Overveld, dat bestaat uit verschillende rollen. Daarom moet pesten aangepakt worden door een groepsaanpak.

Van Overveld omschrijft het pesten als volgt:

'Pesten is de herhaalde en intentionele agressie van sterkeren tegenover zwakkeren in de groep' (Overveld, 2015, p. 68).

Van Emmerechts zegt dat pesten een groepsgebeuren is. Iedere groep heeft groepsnormen wat wel en niet kan in de groep en hoe de groep wil dat iemand is. Als de groep gevormd is, liggen de normen vast. Er wordt gepest en de groep gaat daarmee akkoord, dan is het moeilijk om daarop te reageren. Als een groepsgeenoot daarop reageert, riskeert hij het volgende slachtoffer te worden, want het is al geaccepteerd door de hele groep.

Emmerechts gebruikt de definitie van de Zweedse onderzoeker Olweus. Olweus zegt het volgende over pesten:

'Pesten is antisociaal, agressief gedrag waarbij het slachtoffer herhaaldelijk en langdurig negatieve handelingen van materiële, fysieke of psychische aard moet ondergaan door één of meerdere pestkoppen.' Negatieve handelingen zijn wanneer iemand expres schade aanbrengt aan de ander of de ander achterstelt teistert of dat probeert te doen (Emmerechts, 2001, p.12).

Professor Salmivalli ziet het pesten ook als een groepsproces evenals Emmerechts en Olweus. Een groep heeft verschillende rollen, uitgelegd in 'welke rollen zijn van toepassing bij het pesten' (Goossens, 2012).

Goossens gebruikt de definitie van Salmivalli, de definitie van pesten luidt als volgt:

'Een leerling wordt gepest of tot slachtoffer gemaakt wanneer hij of zij bij herhaling wordt onderworpen aan de negatieve handelingen van een of meer medeleerlingen' (Goossens, e.a., 2012, p. 13).

Wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over pesten dan wordt daar het volgende onder verstaan. Pesten is agressiefgedrag, er komt in ieder geval herhaling voor en de gepeste ervaart negatieve handelingen vanuit de pester of pesters. Deze negatieve handelingen kunnen verschillende vormen aannemen.

Mijn werkdefinitie is daarom als volgt: 'Pesten is een probleem dat herhaaldelijk voorkomt, er komt agressief gedrag bij kijken en het slachtoffer ondergaat negatieve handelingen vanuit de pester of pesters'.

Oorzaken

Pesten kent verschillende oorzaken, hieronder zijn een aantal uitgewerkt:

a. Groepsvorming

Van Overveld legt deze 5 fasen uit. Deze vorming kent 5 fasen, de eerste fase 'forming' begint in de eerste week(en) van het schooljaar, hierbij wil iedereen er graag bij horen. De leerlingen denken na over wel of niet groepslid, wat wil de groep, wat zijn de regels, kan ik mezelf zijn en welk gedrag is toelaatbaar en welk gedrag niet? Deze fase is bedoeld als kennismaking en oriëntatie. Oriëntatie wordt uitgelegd als waar ligt alles, wat zijn de afspraken en hoe ziet het rooster eruit.

De tweede fase heet 'norming', in deze fase gaat het om regels, normen en over het uitspreken van gedragsverwachtingen. Dit wordt gedaan in de eerste week(en) van het schooljaar. De regels worden expliciet uitgelegd en uitgediept. De regels worden in iedere klas verder uitgediept naar de klassenregels. De regels worden specifiek voor de kinderen en ze zijn hierbij actief betrokken. Waarden en normen spelen een belangrijke rol hierbij. 'Gedragsverwachtingen zijn specifieke gedragsinstructies in een specifieke ruimte'

Daarnaast moeten scholen rekening houden met de technologie wat mag wel en wat mag niet op school. Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met de mobiele telefoons.

De derde fase luidt als 'storming', deze fase vindt plaats tot aan de herfstvakantie. Hierin gebeurt de sociale strijd, sommige kinderen worden leider, andere kinderen willen hoog eindigen in de hiërarchie. De kinderen nemen verschillende rollen aan als: leider, meeloper, de clown van de klas of bijvoorbeeld het stille muisje. De formele leider blijft de leerkracht. In deze fasen komen veel conflicten voor, de leider(s) willen hun eigen zin doordrammen en op de voorgrond treden. De leerkracht moet zich aan zijn grenzen houden en verwijzen naar de groepsregels en daarop toe zien.

De vierde fase heet 'performing', deze fase vindt plaats na de herfstvakantie. De groepsvorming is geweest en ieder kind heeft een rol. Het is een positieve groep geworden, de kinderen leren met en van elkaar, er is een fijn leerklimaat. Het kan ook de andere kant op gaan en dan heerst er een negatieve sfeer in de klas, het wordt dan moeilijk om die negatieve sfeer dan nog te veranderen.

De laatste fase 'adjourning' loopt het schooljaar ten einde. De kinderen vinden het jammer dat het schooljaar bijna voorbij is, ze beginnen te zeuren over school. Dit doen ze zodat het afscheid nemen makkelijker gaat worden. Sommige kinderen houden zich niet aan de normen, de sfeer wordt hierdoor minder leuk en zo wordt het afscheid weer wat makkelijker. Aantal kinderen gaan leuke dingen doen om het afscheid uit te stellen (Overveld, 2015).

b. Agressie

Agressie zit in de mens zegt Henderson, agressief gedrag kan ingehouden worden, door het te bedwingen. Maar enkele factoren kunnen agressie aanzetten.

c. Macht

Er wordt goed geluisterd naar iemand als degene macht heeft. Er wordt veel gestreden om de macht, want iedereen wil dat wil graag hebben in een groep. Daarnaast speelt affectie een rol, iedereen wil graag aardig gevonden worden.

d. Frustratie

Frustratie kan leiden tot agressie en dus naar pesten. Je gaat kinderen pesten omdat je je dan ook machtig gaat voelen.

e. Thuissituatie

Een slechte thuissituatie kan leiden tot pesten. Sociale vaardigheden hebben deze kinderen niet, het krijgt huis voorbeelden van agressief gedrag mee naar school.

f. Verveling

Kinderen die zich vervelen willen wat gaan doen zodat ze zich niet meer vervelen. Als ze gaan pesten zorgen ze ervoor dat er leven in de brouwerij komt. Als leerkracht dien je hier goed op te letten en op in te spelen.

g. Normen en waarden

Dit betekent dat in de groep geldende normen gelden. Als pesten wordt geaccepteerd komt dat door de populaire kinderen, omdat dat wordt geaccepteerd door de minder populair

kinderen. De minder populaire kinderen kijken namelijk op tegen de populaire kinderen, hierdoor krijgen de populaire kinderen meer macht.

h. Gedrag van het slachtoffer

Het slachtoffer speelt een grote rol in het proces van het pesten. Als het om pesten gaat zijn de slachtoffers meestal depressief of angstig. Maar ook kunnen de slachtoffers beter reageren op pestgedrag en het inperken. Het slachtoffer bewaakt zijn eigen grenzen, wordt niet angstig maar is sterk, duidelijk en rustig als iemand zijn grens overgaat. Hierdoor loopt het slachtoffer een grote kans op om niet gepest te worden.

Bij pesten gaat het altijd over grenzen gaan van een ander. Het is een denkbeeldige lijn, wat voor de één aanvaardbaar is en voor de ander niet (Henderson, 2013). Volgens van Emmerechts heeft elke klas te maken met waarden en normen. Elke groep heeft een groepsnorm waarin dingen zijn omschreven, hoe wil de groep dat iemand is. In een groep zijn vele rollen te verdelen en iedereen in de groep neemt een rol aan omtrent het pesten. Hieronder bij het kopje 'welke rollen zijn van toepassing bij het pesten?' zijn de rollen van het pesten beschreven.

De gevolgen van pesten

Wat doet het pesten met het slachtoffer?

Van Ulzen zegt dat kinderen die gepest worden dit allemaal mee maken (Ulzen, 2016, p. 23):

- a. *Eenzaam voelen*
- b. *Verdriet hebben*
- c. *Onzeker zijn*
- d. *'s nachts niet kunnen slapen*
- e. *Machteloos zijn*

Naast bovenstaande gevolgen voor het slachtoffer zijn de verdere gevolgen volgens mevrouw de Jong: dat het slachtoffer mentale en fysieke pijn met zich meedraagt. Het slachtoffer kan in een isolement terecht komen en niet meer aan de behoefte voldoen van de piramide van Maslow. De slachtoffers krijgen faalangst, voelen zich machteloos en het kan grote gevolgen hebben voor de omgeving van het slachtoffer. Zoals bijvoorbeeld het gezin en de klas (site: Krachtenz).

Henderson zegt dat pesten kan leiden tot: angst, onzekerheid, somberheid, weinig tot geen zelfvertrouwen, depressieve gevoelens en slechtere schoolprestaties. Het slachtoffer kan ontzettende hoofdpijn, buikpijn en misselijkheid voelen. Ze komen alleen te staan en kunnen dit hun hele leven met zich mee dragen. Mensen hebben de basisbehoefte om bij een groep te horen, dit is terug te zien in figuur 1.1 'de piramide van Maslow'. Deskundigen zeggen dat dit verband heeft met vroeger, in de tijd van de jagers. Als mens was je afhankelijk van de groep en verstoting betekende toen de dood. Onze hersens zijn nog steeds zo geprogrammeerd, iedereen vindt bij een groep horen ontzettend belangrijk. Als de stappen niet allemaal gezet kunnen worden in de piramide, kan een kind niet tot zelfontplooiing komen en zichzelf niet verder verrijken (Henderson, 2013).



Figuur 1.1: Piramide van Maslow. Wikipedia.

Wat zijn de gevolgen voor de pester?

De pester zal niet alle sociale vaardigheden leren en de pester kan als hij volwassen is zijn pestvaardigheden gebruiken om zijn doel te bereiken. Dit bovenstaande gebeurt als de pester niet op jonge leeftijd wordt gecorrigeerd. Pesters maken een grotere kans op alcohol- of drugsverslaving en kunnen gemakkelijker in het criminele circuit belanden. Als er wel voldoende correctie is geweest, leren de pesters beter met anderen om te gaan. De pesters leren om een andere leider te zijn, een leider die empathisch is, een ander respecteert en weet wat de normen en waarden zijn. De pester laat geen grensoverschrijdend gedrag zien (Pol – Drent, 2013).

Welke rollen zijn van toepassing bij het pesten?

Pol – Drent zegt dat naast de pesters en de gepesten nog drie andere rollen zijn, die bij het proces pesten hoort. Eén rol daarvan zijn de ‘meelopers’, zij geven het gevoel aan de pester dat ze de pester steunen. Ze stimuleren de pester bewust of onbewust, zodat het pesten door blijft gaan. Het slachtoffer kan zo het gevoel krijgen dat de hele groep hem pest. Meelopers worden onder druk gezet door de pester om partij voor hem te kiezen. Dit doen de meelopers dan ook, want de meelopers zijn bang voor weerwraak. Of de meelopers zijn bang om zelf dan ook gepest te worden. Goossens (Goossens, 2012) zegt dat de meeloper actief deelneemt aan het mee pesten door bijvoorbeeld het slachtoffer uit te schelden of fysiek schade aan te brengen door te slaan. Kinderen die weten hoe het is om gepest te worden, worden al snel een meeloper uit angst. Kinderen vinden het lastig om voor een ander kind op te komen, ze zitten meestal zelf in de overlevingsmodus. Er zijn ook nog kinderen die meedoen omdat ze zelf willen pesten. Maar ze hebben het lef niet om dat zelf te doen. Op deze manier zijn ze indirect aan het pesten.

Ten tweede heb je de ‘toeschouwers of de aanmoedigers’ Pol – Drent zegt dat deze groep ziet wat er allemaal gebeurt en deze groep is het er niet altijd mee eens. Deze groep wil wel wat doen maar ze weten niet goed wat ze kunnen doen. Daarnaast zijn ze bang dat ze straks zelf gepest gaan worden. Goossens zegt dat deze groep niet actief meedoet, ze staan er met de neus op en lachen erom. Ze juichen voor de pester, de pester speelt een grote rol en is de aanstichter van het pesten.

De derde groep zijn de ‘verdedigers’ zegt Goossens, deze groep kiest partij voor het slachtoffer. Ze willen voor het slachtoffer opkomen en ervoor zorgen dat de pester stopt. Maar dit is niet geheel zonder risico, er is een risico dat zij nu ook gepest gaan worden. Wat de verdedigers ook kunnen doen is het slachtoffer steunen, want dit valt minder op en het slachtoffer voelt dat hij er dan niet alleen voor staat. De buitenstaanders zijn de laatste groep.

Pol – Drent zegt dat dat de derde groep de ‘onwetenden’ zijn, deze groep weet niet dat er gepest wordt. Eigenlijk bemoeit deze groep zich er helemaal niet mee. In eerste instantie kan gezegd worden dat ze er dan ook niks mee te maken hebben. Dat is echter niet juist, het slachtoffer zal denken dat deze groep hem in de steek laat. Goossens zegt dat dit de vierde groep is en noemt deze groep ‘buitenstaanders’, omdat er in de ogen van Goossens 6 rollen te verdelen zijn. De vierde groep willen niet deelnemen aan dit alles. Ze zijn niet actief bij het pesten, ze zijn er meestal wel bij als het pesten gebeurt. Maar ze zijn onpartijdig en helpen niet mee. Ze komen niet voor het slachtoffer op, maar onbewust stemmen ze er wel mee in.

De Finse onderzoeker Salmivalli zegt ook dat pesten een groepsgebeuren is met verschillende rollen (Goossens, 2012). Zij is ervan overtuigd dat er zes rollen zijn. Hieronder zijn de percentages van de verschillende rollen te vinden (Goossens, 2012, p. 83)

- *Pester* 10%
- *Slachtoffer* 10%
- *Meeloper / aanmoediger* 20% - 25%
- *Verdediger* 15% - 20%
- *Buitenstaander* 25% - 45%

Salmivalli zegt dat de pester meerdere rollen kan innemen zoals die van verdediger. Als zijn vrienden uit zijn vriendengroep gepest worden, komt hij daarvoor op. De pester begint met het pesten van een ander kind. Pesters staan hoog op de ladder als het gaat om macht, want ze hebben meestal een grotere mond. Dat wordt gezien als stoer gedrag. Doordat de pester meer macht heeft, is hij ook erg populair. Maar de pester is niet populair bij iedereen. Alleen dat maakt hem niks uit, als zijn vriendengroep hem maar aardig vindt (Henderson, 2013). Henderson zegt dat een pester pest om de volgende redenen, ze hoeven niet allemaal van toepassing te zijn, er kan ook één reden zijn:

- a. Thuissituatie (ruzie, agressie)
- b. Gedragsproblemen
- c. Weinig empathisch vermogen
- d. Van gepest worden naar de pester zijn
- e. Pesten levert macht op en daarom gaan pesten
- f. Slechte sociale vaardigheden
- g. Ligt aan de normen & waarden

Het slachtoffer, de persoon die wordt gepest door bijvoorbeeld zijn uiterlijk, kleding en/of de afkomst. Als het kind slecht over zichzelf gaat denken, wordt het pesten alleen maar makkelijker. Vooral als het slachtoffer de dingen gaat geloven, wat er tegen hem gezegd wordt (site: pesten). Salmivalli zegt dat slachtoffers die onzeker, onderdanig, fysiek zwak en niet veel macht hebben in een groep eerder gepest gaan worden. De pester zoekt namelijk een slachtoffer uit, waar hij het minste van te vrezen heeft (Henderson, 2013). Het zelfbeeld van het slachtoffer is belangrijk zegt Henderson.

Henderson zegt dat als je vrienden om je heen hebt, je minder snel gepest gaat worden dan als je geen vrienden hebt. De rol van het slachtoffer is helaas vrij stabiel. Dat houdt in dat het slachtoffer waarschijnlijk jaar naar jaar gepest gaat worden. Van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs kan dat minder worden, maar dat is niet altijd zo.

Sommige mensen vinden ruzie ook pesten, maar ruzie wordt als volgt omschreven door Henderson:

‘Luidruchtige woordenstrijd, hooglopend geschil’

Hierbij draait het om een meningsverschil wat gepaard gaat met veel lawaai. Maar ruzie kan wel uitlopen op pesten, daar moet opgelet worden.

7.2 Preventief handelen

Preventief handelen tegen pesten ‘de school en de ouders’

Een school moet beschikken over goede, gemeenschappelijke waarden en waarden die steeds naar voren gehaald worden. Deze waarden moeten door alle betrokkenen gedragen worden, in eerste instantie door het personeel. Naast de waarden zijn goede methodes van belang. De methodes zijn voor stimulering van de persoonlijke, sociale leervooruitgang. Door meer aandacht te geven aan het preventief handelen, zal het pesten in mindere mate voorkomen (Ulzen, 2016).

Ouders

Ouders spelen hierin ook een grote rol. Ouders kunnen hun kinderen helpen, door niet in aanraking te komen met pesten. Dit kunnen ouders doen door het zelfvertrouwen van de kinderen en hun sociale capaciteiten goed te laten ontwikkelen. Hierdoor hebben deze kinderen goede sociale kwaliteiten en zijn ze hulpvaardig naar anderen toe. Dit maakt deze kinderen geliefd en ze worden aardig gevonden en geaccepteerd door de klasgenoten. Dit geeft deze kinderen een beschermende factor om geen slachtoffer te worden.

Zelfvertrouwen speelt een grote rol zegt Henderson, het zorgt ervoor dat het kind ervaart er te mogen zijn. Dit wordt opgebouwd door: liefde, aandacht, een luisterend oor, rekening houden met elkaar, troosten, stoeien, samen iets doen, blij zijn als het kind iets goed doet en door te knuffelen met het kind. Deze gedragingen hierboven zorgen voor een goed zelfvertrouwen. Kinderen worden tot ver in de puberteit meer geleid door emotionele hersengebieden, dan door de rationale frontale cortex. Dit zorgt ervoor dat kinderen moeite hebben om verstandige besluiten te nemen. Hierdoor hebben kinderen de juiste begeleiding nodig van volwassenen om de juiste keuzes te maken (Henderson, 2013).

Ouders hebben ook een rol in grenzen stellen. De kinderen moeten leren dat andere mensen grenzen hebben en ze moeten weten hoe ze hiermee om kunnen gaan. Ouders moeten niet gaan schreeuwen, maar rustig uitleggen dat iets niet kan of mag en waarom. Hierdoor leert het kind zich in te leven in de ander en snapt het de gevolgen van zijn eigen handelen.

Hieronder zijn een aantal dingen beschreven waar ouders om moeten denken.

- a. Een goed voorbeeld
- b. Wees eerlijk naar het kind toe, voor een realistisch zelfbeeld
- c. Speel spelletjes, hierdoor leert het kind met winst en verlies om te gaan
- d. Geef straffen die iets weghalen van iets leuks of verplichten tot iets vervelends
- e. Aandacht geven

Emmerechts (Emmerechts, 2001) vindt ook dat de ouders een grote rol kunnen spelen tegen het pesten zoals:

- a. Het kind weerbaar maken
- b. Het kind vertrouwen geven
- c. Een goede relatie met je kind hebben
- d. Steun je kind en praat veel
- e. Breng de school op de hoogte van het pesten
- f. Zoek steun en help met het verwerkingsproces van het kind

Ouders hebben een grote rol, maar de school heeft een nog veel grotere rol tegen het pesten. De directie heeft de grote taak om het beleid te maken van de school. Zij kunnen door een goed beleid te ontwikkelen, er voor zorgen dat de school een pestvrij schoolklimaat realiseert. Het is belangrijk dat de school een pestprotocol heeft en waar in staat hoe de school preventief handelt tegen het pesten. Het pestprotocol moet gaan leven in de school en een plek krijgen. De medewerkers van de school moeten competent genoeg zijn om het pestprotocol na te kunnen leven.

Leerkrachten

Leerkrachten hebben een belangrijke rol in het voorkomen van het pesten, zij hebben immers het meest directe contact met de kinderen. Als leerkracht moet je competent zijn om het groepsklimaat te kunnen beïnvloeden en een leerkracht moet het pestgedrag zoveel mogelijk kunnen voorkomen. Daarnaast moet een leerkracht duidelijk en consequent zijn, van het begin af aan als het om normen gaat. De leerkracht kan er goed aan doen om gelijk in de eerste periode te werken aan groepsactiviteiten. Dit doet de leerkracht door goed te investeren in het groepsproces door samenhang te creëren en groepsactiviteiten te ondernemen. De groep leert zo op een respectvolle manier met elkaar om te gaan (Emmerechts, 2001).

Er zijn ook positief geformuleerde regels nodig, deze regels dienen zichtbaar te zijn in de klas om naar te verwijzen. De regels formuleren kan beter in de klas gedaan worden samen met de kinderen. Dit zorgt voor een verhoogde betrokkenheid en verantwoordelijkheid, hierdoor hebben de kinderen een grotere bereidheid. Als kinderen zich gaan vervelen kan uit verveling pestgedrag ontstaan. Hierin dient de leerkracht de kinderen bezig te houden en uit te dagen. De leerkracht biedt de kinderen duidelijke en haalbare opdrachten, wisselt de werkvormen af en heeft variatie in de lessen.

Als een leerkracht een goede relatie heeft met de kinderen, ontstaat er goed contact met de kinderen. De kinderen voelen zich hierdoor zichtbaar en gezien, ze gaan zich veilig voelen in de klas. De leerkracht doet er goed aan om verstandig te straffen en het negatieve gedrag niet te laten wennen. Meteen na de eerste waarschuwing bij de volgende overtreding ingrijpen. De kinderen moeten weten wat de grenzen zijn en welke straf daarbij hoort. Daarnaast doet de leerkracht er verstandig aan om het verschil uit te leggen tussen plagen en pesten en het verschil tussen klikken en helpen. Praten over pesten kan namelijk enorm helpen. Niet alle kinderen zijn weerbaar, dit zouden ze moeten leren op de basisschool. Als de kinderen zich kunnen verweren, wordt er relatief minder gepest. Gelukkig staat de leerkracht hier niet alleen voor, er zijn externe organisaties die hierbij kunnen helpen (Henderson, 2013).

Sander Dekker vindt dat leerkrachten een cruciale rol spelen in de aanpak tegen het pesten. De leerkrachten moeten goed zicht hebben op de klas en als er gepest wordt, dat gelijk aanpakken (site: Rijksoverheid).

Een leerkracht moet pestgedrag herkennen en zien, het signaleren is één. Ten tweede moet de leerkracht een plan maken en gesprekken aan gaan met de pester, de gepeste, de groep, de ouders en het rondje opnieuw langs gaan. Als de gesprekken niet helpen komt de directeur erbij en wordt er een passende straf bedacht (Goossens, 2012).

De straffen moeten een middel zijn om gedragsverandering te laten plaatsvinden aldus Lokerse. Daarnaast moet dit ook het doel zijn. Straffen als vergelding of voldoening is niet gewenst. Het leert de leerlingen dat terugpakken mag. Het effect van straffen is generale preventie, andere leerlingen bedenken zich dan wel twee keer voordat ze zoiets ook gaan doen (Lokerse, 2001).

Samengevat wat een school moet doen is:

- a. Opvoeden, de leerlingen opvoeden, hoe om te gaan met emoties en gedrag, sociale vaardigheden en verantwoordelijkheidsgevoel aan leren, leren omgaan met moeilijke situaties, vertrouwen en zelfvertrouwen bij brengen en leerlingen voorbereiden op de toekomst.
- b. Methode, een methode hanteren voor het werken aan de sociaal – emotionele vaardigheden.
- c. Uitgangspunten, een school moet duidelijke, concrete uitgangspunten hebben als het over pesten gaat. Wanneer is iets pesten?
- d. Regels, welke regels hanteert de school en hoe laat de school ze leven in de school? Hierbij let de school op omgangsregels en gedragsregels.
- e. Het pestprotocol, elke school dient deze te hebben en te zorgen voor een fijn en veilig schoolklimaat (Pol – Drent, 2013).

Prinsen (Prinsen, 2013) zegt dat de rol van de school is om de volgende taken uit te voeren:

1. *Visie op pesten en de bijpassende handelingen*
2. *Pesten signaleren*
3. *Passend reageren op pesten, hard straffen verslechtert het alleen maar, er moet gezorgd worden voor vertrouwen.*
4. *Voorbeeld gedrag*
5. *Gebruik maken van een methode/aanpak*

De definitie van 'het schoolklimaat'

Onder het schoolklimaat wordt het volgende verstaan vanuit de literatuur:

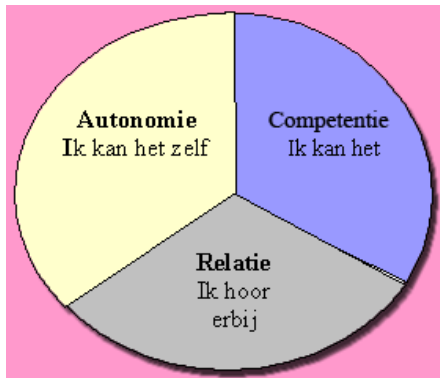
'Het schoolklimaat heeft betrekking op de perceptie en beleving van de school, zoals de school als werkomgeving'.

Het is een beschrijving van de schoolkenmerken, hoe en in welke mate die beleefd worden (site: scholenmetsucces).

Schoolklimaat / pedagogisch klimaat

Er zijn drie behoeften die voor een pedagogisch klimaat zorgen. Luc Stevens beschrijft deze behoeften als: 1. Relatie, leerlingen willen erbij horen, welkom voelen en veilig zijn. 2. Competentie, het kind weet dat het dingen zelf kan, ze kunnen het aan en weten dat ze steeds meer alleen kunnen. 3. Autonomie, de leerlingen weten dat ze invloed hebben op

hun eigen leergedrag. Ze zijn zelfstandig genoeg om keuzes te maken. Luc Stevens zegt dat dit de drie ingrediënten zijn voor een pestvrijklimaat, waarin respect en vertrouwen van belang zijn. Hieronder in figuur 1.2 zijn de drie basisbehoeften van Luc Stevens te zien. Prinsen zegt dat het gezien kan worden als een barkruk, als alle drie de poten goed staan, kan er gezeten worden op de barkruk van het zelfvertrouwen. De poten moeten wel onderhouden worden, als de barkruk blijft staan groeien de leerlingen uit tot betekenisvolle volwassenen (Prinsen, 2013).



Figuur 1.2: Over het werk van Luc Stevens.

Vijfsporenbeleid

Als de school het pesten signaleert, dient de school dit probleem aan te pakken. De Zweedse onderzoeker Olweus, heeft de vijfsporenaanpak bedacht. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar het slachtoffer, maar ook naar de pester, ouders, de school en de omstanders. Dat er alleen aandacht besteedt wordt aan het slachtoffer, is achterhaald en niet meer van deze tijd (magazine op internet: Counselling magazine). Alle betrokkenen worden erbij betrokken bestaande uit: het slachtoffer, de pester, de middengroep, de school en de ouders.

In de schoolgids van Basisschool X is het vijfsporenbeleid als volgt uitgelegd.

1. Er wordt hulp geboden aan de gepeste
 - Wordt het kind gepest?
 - Hoe erg is het pesten?
 - Probleem serieus nemen
 - Oplossingen bedenken met het kind en ondersteunen
 - Zorgen voor deskundige hulp mocht dat nodig zijn
 - Follow up gesprekken
2. Er wordt hulp geboden aan de pester
 - Richt op het gedrag van deze persoon, niet op het kind zelf
 - Bespreek wat het met de ander doet
 - Zorg ervoor dat de pester zich veilig voelt
 - Zo nodig deskundige hulp inschakelen
 - Follow up gesprekken
3. De middengroep betrekken bij het pesten
 - Dit zijn de meelopers en de zwijgers
 - Er moet met deze groep gesproken worden over pesten en plagen en wat hun rol hierin is.
 - Bespreek met ze de oplossingen tegen pesten, steun deze groep en geef ze een actieve rol hierin.

4. De school steunen bij het pesten
 - Beleid hebben en zorgen voor betrokkenheid
 - De schoolorganisatie informatie geven over pesten, hoe aan te pakken
 - Collega's gaan in gesprek met elkaar en elkaar op de hoogte houden als er pestgedrag zich voordoet, vragen om meningen van elkaar.
5. De ouders hulp bieden
 - Ouders serieus nemen
 - Informatie en advies geven over pesten
 - De ouders erbij betrekken om het probleem aan te pakken
 - Zo nodig deskundige hulp bieden

De psycholoog van der Meer zegt dat pesten integraal aangepakt moet worden. Ten eerste door een vijfsporenbeleid te hebben als school zijnde. Ten tweede door het pesten te kaderen in een verklaringsmodel van geweld. Ten derde moet het pesten structureel aangepakt worden: signaleren, plan maken, uitvoeren en evalueren. Als laatste wat van belang is, is dat de aanpak zorgt voor een blijvende gedragsverandering (site: wij-leren).

Werken met een sociaal – emotioneel leren (SEL) programma

Een vijfsporenbeleid hebben en hanteren is een goed onderdeel van het pestprotocol. Dat is alleen niet genoeg. Het gaat pas werken als het in de praktijk gaat leven. Als een school wil dat het pestprotocol gaat leven in de school, moet de school er meerdere keren mee bezig zijn per week. Om dat goed te integreren in de praktijk, is een goede sociaal – emotioneel leren methode van belang. Hieronder staat een opsomming, waarom iedere basisschool een methode heeft voor het sociaal – emotioneel leren. Dit heeft betrekking op het preventief handelen tegen het pesten, voor de basisschool (Overveld, 2015).

- a. Kerndoelen, wettelijk verplicht
- b. Sociaal – emotioneel leren is belangrijk
- c. Uit onderzoek blijkt dat het helpt, een positief effect

Als de school zo'n programma neemt komt dit er in voor zegt van Overveld (Overveld, 2015, p. 93):

1. *Fysieke weerbaarheid (zelfverdediging & ademhaling)*
2. *Sociale weerbaarheid (opnemen voor jezelf)*
3. *Sociale vaardigheden (kennismaken met elkaar)*
4. *Emotionele vaardigheden (herkennen, reguleren, uiten van emoties en omgaan met kritiek)*
5. *Normen en waarden (wat mag wel en wat mag niet)*
6. *Sociale cognitie (denken en praten over sociaal – emotionele zaken)*
7. *Omgaan met een specifiek probleem (faalangst, agressie)*
8. *Combinatie van verschillende inhoud*

De school kan een algemeen of specifiek programma nemen. Een algemeen programma is universeel, er zit een leerlijn in van vier tot twaalf jaar. Daarnaast biedt het aandacht aan de sociaal – emotionele competenties. Het programma wil dat versterken door een breed aanbod. Specifieke programma's of smalle programma's, richten zich op een bepaald onderdeel van het sociaal – emotioneel leren uit bovenstaand rijtje. Het beperkt zich tot een

bepaald probleem, een bepaalde doelgroep of leeftijdscategorie zegt van Overveld. Er zit geen doorlopende leerlijn in van vier tot twaalf jaar (Overveld, 2015).

Als een school een keuze moet maken tussen de verschillende programma's voor het sociaal – emotioneel leren, dan moet er gelet worden op de volgende onderdelen:

- a. Competenties, komen die wel terug in het programma of besteedt het programma alleen maar aandacht aan een paar competenties in plaats van de vijf competenties (Overveld, 2015, p. 77).
 - *Besef hebben van jezelf*
 - *Zelfregulatie*
 - *Besef hebben van de ander*
 - *Relaties kunnen hanteren*
 - *Keuzes kunnen maken*
- b. Heeft het programma een goede theoretische onderbouwing en verantwoording
- c. Passen de pedagogische visie van de school en van het programma wel bij elkaar? Hebben ze samen dezelfde uitgangspunt(en) voor het sociaal – emotioneel leren?
- d. Informeer over de verschillende programma's bij collega's of kijk op de websites naar de ervaringen.
- e. De school moet weten of het programma wel effectief is. Zijn er onderzoeken geweest naar het programma en wat zijn de resultaten?
- f. Bied het programma ook trainingen aan voor het team. Hoe kan het beste omgegaan worden met het programma, om het juiste resultaat te halen?
- g. Heeft het programma rekening gehouden met de multimodaliteit, wordt er verder gekeken naar de ouders, de wijk of een individuele leerling?
- h. Bied het programma voldoende lessen of lessuggesties aan voor uitbreidingen van de lessen. Is het een programma wat veel intensiteit vergt, bied het programma herhaling, overbrugging of uitbreiding van de lessen?
- i. Wordt generalisatie gestimuleerd in het programma of worden er tips gegeven hoe hiermee om te gaan? Past de generalisatie bij de visie van de school?
- j. Is er integratie met andere vakken? Bied het programma dat aan of bied het programma suggesties in de handleiding aan? Hierdoor kan de leerkracht vakoverstijgend werken en weten de leerlingen dat sociaal – emotioneel leren in verschillende situaties van toepassing is.

Als een sociaal – emotioneel leren programma werkt, wordt dat teruggezien in betere schoolprestaties en meer succes op school en in het leven. Een programma zorgt voor een veilige, goed planmatige leeromgeving. Er ontstaat een grote betrokkenheid van alle partijen. Dat zorgt ervoor dat de normen van de school worden geaccepteerd en dat een ieder zich pro-sociaal gedraagt (Overveld, 2015).

7.3 Het pestprotocol

Het pestprotocol

Een school is verplicht om een beleid tegen het pesten te hebben. Ouders, leerkrachten en de leerlingen moeten weten hoe er gehandeld dient te worden tegen het pesten. Als het pestprotocol wordt toegepast, kan er een vijfsporenbeleid ontstaan. Dit heet zo omdat alle betrokkenen: leerkracht, pester, gepeste, klasgenoten en de ouders ermee te maken

hebben. Dit is een samenwerking die plaatsvindt als er gepest wordt. Doordat een school een beleid heeft tegen het pesten, geeft de school aan het pesten serieus te nemen en dat het aangepakt wordt door de school. Een beleid hebben is één, gelijk en consequent handelen is twee. De school laat zien dat pesten niet getolereerd wordt. De leerlingen krijgen hierdoor het gevoel dat de school een veilige omgeving is (site: school en veiligheid). In een pestprotocol staat vermeld hoe te handelen en welke stappen te ondernemen als er gepest wordt.

Eisen

Vanaf 1 augustus 2015 is het wettelijk verplicht om een sociale veiligheid te hebben op school, dit door een veiligheidsbeleid te hebben. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vindt dat alle scholen verplicht zijn om een sociaal veilige omgeving te creëren. Hoe de scholen dat gaan invullen mogen de scholen zelf weten. De enige eisen zijn dat ten eerste: er is een vast aanspreekpunt voor de leerlingen en de ouders. Ten tweede moet de school een goed beeld hebben van de leerlingen en de veiligheid op school. Daarnaast moeten de scholen kunnen laten zien dat de anti-pestaanpak werkt. Iedere school is verplicht om een veiligheidsplan te hebben, waar het pestprotocol deel van uit maakt. Het ministerie van OCW hebben een aantal eisen voor het pestprotocol (site: Rijksoverheid):

- De vertrouwenspersoon moet benoemd zijn
- Hoe werkt de klachtenregeling
- Waar de onafhankelijke klachtencommissie te vinden is
- Hoe pesten op school wordt gesignaleerd
- Welke afspraken en regels er gemaakt zijn om het pesten te voorkomen en aan te pakken

Daarnaast kunnen de scholen uit allerlei onderdelen kiezen, hieronder beschreven (site: school & veiligheidstichting):

- Uitleg over het belang van het pestbeleid
- De uitgangspunten van de school over het pesten. (school wil een veilig plek zijn, de school treedt meteen op bij het pesten)
- Uitleg over de rollen
- Uitleg over het pesten, wat wordt er onder verstaan?
- Welke signalen zijn er om het pesten te herkennen?
- Stappenplan, wat te doen als er gepest wordt?
- Welke afspraken zijn er gemaakt over het pesten?
- Wat doet de school aan de preventie tegen het pesten?
- Hoe zet de school het leerlingvolgsysteem van het sociaal – emotioneel leren in bij de aanpak tegen het pesten?
- Welke methode hanteert de school voor de aanpak tegen het pesten?
- Hoe wordt er aandacht besteedt aan een positief klimaat voor de school?
- Welke omgangsregels hanteert de school en hoe worden die in stand gehouden?
- Wie is het aanspreekpunt op school en buiten de school, waar je met je pestproblemen terecht kunt?
- Informatie voor ouders

Een plek krijgen in de basisschool

Om een pestprotocol een goede plek te geven in de basisschool, zijn er een aantal voorwaarden die van belang zijn. Er moet ten eerste voldoende draagvlak zijn bij alle

betrokken partijen (ouders, leerkrachten, leerlingen, directie). De betrokkenen dienen het protocol te kennen en te kunnen toepassen in de praktijk. Inhoud van het protocol is praktijkgericht, het thema komt structureel terug op de agenda en er worden lessen gegeven uit de sociaal – emotionele methode. Leerkrachten zijn deskundig genoeg of vergroten deze deskundigheid. Het protocol past bij de visie van de school. Daarnaast vindt het Palet dat het pestprotocol terug te vinden moet zijn in de klas, in de teamkamer, bij de directie, bij de interne vertrouwenspersoon en op de website van de school (site: Basisschool het Palet Hapert).

Om het pestprotocol goed te laten werken in de school, dient het elk schooljaar geëvalueerd te worden en zo nodig aangepast te worden (site: Beekdal Lyceum Arnhem).

Als de school wil dat het pestprotocol werkt, dient de school aan onderstaande voorwaarden te voldoen volgens de ouders van waarde (site: ouders van waarde):

- Ten eerste is het protocol zelfgemaakt door de betrokkenen van de school
- Ten tweede weet iedereen wat het protocol inhoud
- Ten derde komt het protocol regelmatig terug op de agenda van de vergaderingen en raden
- Ten vierde dient het protocol praktijkgericht te zijn
- Ten vijfde is het protocol makkelijk te vinden en zichtbaar
- Als laatste is het protocol in samenhang met schoolregels en plannen

Leerkrachten

Deze vraag is gesteld aan de leerkrachten in het onderzoeksinstrument (Bijlage 4). Hier is uit op te maken dat de leerkrachten vinden dat een pestprotocol een goede plek krijgt in de school doordat er veel over gesproken wordt. Elke leerkracht dient achter het pestprotocol te staan van de basisschool en dient te weten wat de inhoud hiervan is. Op de vergaderingen moet het pestprotocol de nodige aandacht krijgen. Naast communicatie, moet het pestprotocol ook visueel zijn in de school. Naast zichtbaarheid, is het goed dat er een sociaal – emotioneel leren methode aangekoppeld wordt. Zo gaat het meer leven in de groepen en daardoor meer in de school. Een stuk samenwerking met de ouders/verzorgers, kan hierbij helpen. Dat vergt een stuk betrokkenheid van beide kanten.

Het succes van een pestprotocol

Als een pestprotocol succes wil ondervinden, dient de school de hier bovenstaande voorwaarden toe te passen in het pestprotocol van de school. Als een ieder zich aan de afspraken houdt omtrent het pestprotocol en het pesten in de school, ontstaat er wederzijds respect naar elkaar toe. Als een pestprotocol werkt, weet een ieder hoe te handelen bij pesten, het geeft houvast aan alle partijen (site: ouders van waarde). De school geeft toe dat pesten een probleem is en dat het niet geduld wordt in de school. Iedereen weet dat pesten niet kan en niet hoort op school, als dat aan de orde is werkt het pestprotocol (site: Katholieke Montessori Basisschool de Regenboog). Maar een pestprotocol alleen is niet genoeg, er moet over gesproken worden en een sociaal – emotionele methode ondersteunt het protocol. Daarnaast is het belangrijk om het ongewenste gedrag te monitoren (site: Kennedy – bs).

De leerkrachten

De leerkrachten vinden dat bepaalde factoren ervoor zorgen dat een pestprotocol succes krijgt in de school (Bijlage 4). Allereerst moet het pestprotocol een groot draagvlak krijgen van alle leerkrachten van de basisschool. Het pestprotocol moet een duidelijke, gezamenlijke visie hebben en gemaakt zijn door de betrokkenen, ouders en eventueel de leerlingen. De leerkrachten dienen zich allemaal te houden aan de gemaakte regels en de bijbehorende consequenties. Als het pestprotocol er eenmaal is en het pestprotocol is (her) geformuleerd, dient het protocol regelmatig terug te komen op de locatievergaderingen. Het moet gaan leven in het team en daardoor ook in de school. In de school moet het pestprotocol zichtbaar zijn en voor alle groepen toegankelijk zijn. Doordat het toegankelijk is voor alle groepen is het pestprotocol ook makkelijk hanteerbaar in de praktijk.

7.4 Visies

In dit hoofdstuk worden de verschillende visies besproken van de school, de leerlingen en de leerkrachten. Waar staat de school voor, welke uitgangspunten zijn van belang. Wat vinden de leerlingen wat bij de Basisschool X past? Hoe kijken zij tegen het pestprotocol aan? Wat vinden de leerkrachten van de visie van de school en welk pestprotocol en sociaal – emotionele methode past daarbij?

Van de school

Basisschool X is een Christelijke school. Ieder kind mag er wezen en moet tot zijn of haar recht komen. Daarnaast speelt veiligheid en gebondenheid een grote rol. Een kind moet zich veilig en op zijn gemak voelen, daarom zijn alle kinderen gelijk en iedereen mag er zijn. Er is contact tussen de ouders en de school, zo ontstaat er een grote betrokkenheid. De kinderen leren verantwoordelijk te zijn en hebben respect voor anderen en voor zichzelf. De kinderen leren daarnaast om zelfstandig te zijn, hierdoor blijft er extra tijd over voor kinderen die meer begeleiding nodig hebben van de leerkracht. De school heeft vele missies, waaronder dit één missie is: ‘Een klimaat waarin het kind zich geborgen weet en in blijheid kan werken’. De school helpt mee aan een veilig klimaat, door tien positief geformuleerde regels in acht te nemen. Onder de tekst staan de regels. In deze regels staat hoe om te gaan met elkaar. De kinderen leren sociaalvoelend en vindingrijk te zijn. De vier basisprincipes die de school hanteert zijn:

1. Een brede basisvorming garanderen
 - Breed aanbod realiseren
2. Actief leren stimuleren
 - Leren is interactie
3. Samenhang realiseren
 - Leren afgestemd zijn op leef- en belevingswereld van het kind
4. Zorgbreed werken en zodoende gelijke onderwijskansen creëren
 - Ieder kind zijn eigen leerweg
 - Differentiëren

De school heeft een openklimaat en gaat ook zo met elkaar om. De school geeft de voorkeur aan belonen en niet aan straffen (Schoolgids).

- 1 Ik behandel anderen, zoals ik zelf behandeld wil worden.
- 2 Ik noem anderen bij de eigen naam.
- 3 Ik lach met andere kinderen, nooit om andere kinderen.
- 4 Ik vraag aan iemand of ik iets mag lenen en ga er voorzichtig mee om.
- 5 Als ik iets niet fijn vind dan zeg ik dat tegen de ander.
- 6 Ik sla en schop niet, maar als ik ruzie heb probeer ik dit uit te praten.
- 7 Lukt dit allemaal niet dan ga ik naar mijn meester of juf.
- 8 Ik kies geen partij bij ruzies.
- 9 Ik vertel mijn meester of juf wanneer ik zelf of een ander wordt gepest.
- 10 Ik gebruik de afspraken op school maar ook daarbuiten.

(Schoolgids 2016 – 2017, p. 11)

Van de leerlingen

De leerlingen van groep 7/8 hebben de enquête ingevuld (Bijlage 5, Figuur 5 en Figuur 6). Uit de enquête kwam dat de leerlingen vooral veel willen praten. Als er ruzie plaatsvindt moet dit besproken worden in de klas. De regels die de school hanteert in het pestprotocol, moeten in de klas besproken worden. De leerlingen geven aan de regels uit het pestprotocol niet goed te kennen (Bijlage 5, Figuur 9), hieruit valt te concluderen dat dit meer besproken moet worden in de klas. Daarnaast vinden de leerlingen dat leerkrachten een grote rol spelen in het pestgebeuren. Een leerkracht dient de leerlingen hierop aan te spreken en in te grijpen bij ruzies. De leerlingen geven aan dat er wel gepest wordt op school. Daarentegen geven ze ook aan dat ze weinig tot nauwelijks een oepsblad invullen (Bijlage 5, Figuur 7). Een aantal leerlingen gaf aan niet te weten wat een oepsblad is.

De leerlingen geven aan dat als er gepest wordt, dat er eerst over gepraat moet worden. Dat de pesters straf moeten krijgen en dat de leerkracht de pesters in de gaten moet houden. Een paar leerlingen geven aan dat de pester van school gestuurd moet worden (Bijlage 5). De methode 'Leefstijl' die de school hanteert, wordt redelijk toegepast in de bovenbouw groepen. Maar er zijn een aantal leerlingen die aangeven niks te leren of dat de methode niet meer gebruikt wordt in de klas (Bijlage 5).

Van de leerkrachten

De leerkrachten van de basisschool X van beide locaties hebben de enquête ingevuld. Op de vraag over de uitgangspunten van de school, kwamen verschillende meningen uit voort (Bijlage 4, Figuur 11). Veel uitgangspunten die de school hanteert passen bij de visie als het over het pesten gaat, maar ook een paar uitgangspunten niet of nauwelijks. De visie van de leerkrachten over pesten luidt als volgt: De leerkrachten vinden pesten een groot, fundamenteel probleem. Het is een probleem dat alleen voorkomen en tegengegaan kan worden door er duidelijke afspraken met elkaar over te maken en door dit consequent toe te passen. Doordat de school een eenduidige visie hierover heeft, hanteert iedereen dezelfde regels en de bijbehorende consequenties. Naast dat de school hier iets aan moet doen, vinden de leerkrachten ook dat de ouders hier een grote rol in spelen. Een leerkracht draagt zorg voor vele leerlingen en kunnen niet altijd alles zien, wat er speelt in een groep. Communiceren is hierbij van belang. De gepeste krijgt hulp vanuit de school, maar ook dient de pester hulp te krijgen. Naast bovengenoemde punten, missen de bovenbouw leerkrachten verantwoordelijkheid als uitgangspunt, vooral bij de leerlingen.

Van de methodes

In dit stuk worden er drie sociaal – emotionele methodes en de uitgangspunten van deze methodes beschreven. Dit onderzoek is verricht, zodat het onderzoeksinstrument deze theorie kan gebruiken, voor de formulering van vragen. De school wil een nieuwe methode, ziet de school zichzelf terug in één van deze drie methodes? Leefstijl gebruikt de school zelf, met de andere twee methodes heeft de school nog niet eerder gewerkt.

Leefstijl

De methode leefstijl is ontworpen door mevrouw Schulte. In de handleiding van de methode staan verschillende lessuggesties voor de leerkracht. Deze methode bestaat uit verschillende thema's, deze thema's komen ieder jaar terug alleen dan steeds iets dieper in de stof. De thema's leggen de nadruk op:

- Jezelf leren kennen, waar ben je goed in en zelfvertrouwen krijgen.
- Een goede sfeer in de klas hebben en een positieve groepsvorming.
- Omgaan met verschillende situaties zonder gewelddadig verbaal en non-verbaal gedrag te gebruiken.
- Weten dat je zelf je leven richting kan geven, je eigen keuzes kunt maken.
- Vaardigheden eigen maken op sociaal – emotioneel gebied.
- Preventief handelen tegen pesten.

Daarnaast maakt deze methode gebruik van verschillende werkvormen, die veel afgewisseld worden zodat de leerlingen enthousiast blijven. Tijdens de lessen is de leerkracht niet veel aan het woord, de leerlingen leren met en van elkaar. De methode is een voorstander van integratie bij andere vakken. Niet alleen zijn de leerlingen op school hiermee bezig, maar ook thuis. De methode vindt ouderbetrokkenheid belangrijk en biedt ouders net als de leerkrachten trainingen aan. De leerlingen krijgen werkbladen mee naar huis.

De methode sluit aan bij de kerndoelen van het primair onderwijs. De leerlingen leren waarden en normen vanuit de theorie en vanuit de praktijk voor bewustwording. Samengevat staat de methode voor jezelf goed kennen en goede omgang hebben met elkaar. Samen problemen oplossen en oplossingsgericht denken en handelen (Schulte, 2003).

Kanjertraining

Deze methode is ontworpen door de psycholoog en oud-leraar Weide. Kanjertraining leert met jezelf en met andere kinderen om te gaan. De leerlingen leren over zichzelf te praten en interesse te tonen in andere leerlingen. Dit doen ze door verschillende oefeningen te doen. De training bestaat uit petjes met dieren en de bijbehorende gedragingen. De training helpt mee aan het zelfvertrouwen van de leerlingen. De leerlingen leren om open te zijn naar elkaar toe, ze leren elkaar begrijpen. De leerlingen leren hun eigenschappen op een goede manier te gebruiken. De training staat voor (Site: Leraar24):

- Verbeteren van de sociale vaardigheden
- Preventief handelen
- Veilig laten voelen in de klas
- Vertrouwen in jezelf en in de ander
- Oplossingen leren toepassen in verschillende situaties (inspelen op...)
- Omgaan met verantwoordelijkheid
- Bemoedigen van actief burgerschap en sociale integratie

Deze methode is zowel gericht op het kind als op de hele groep. Daarnaast werkt deze methode met thema's. Niet alleen werken de leerkrachten en de leerlingen hiermee, de ouders worden er ook bij betrokken. Als een leerkracht deze methode wil geven aan de leerlingen van zijn klas, dient de leerkracht eerst een training te volgen. Samengevat richt deze methode zich op een veilig schoolklimaat en op het reduceren van gedrags- en emotionele problemen (site: Kanjertrainingen).

KIVA

Deze methode is bedacht door de professor Salmivalli en Poskiparta. Kiva is een methode die in Finland is ontwikkeld. De programmaleiders vinden dat pesten op een systematische

manier aangepakt moet worden. Regels op leggen en meer toezicht, zijn niet voldoende. *Er moeten ook goede richtlijnen zijn hoe leerkrachten effectief kunnen ingrijpen in pestpestsituaties (KIVA Handleiding, 2014, p. 6).* Daarnaast vinden de programmaleiders Salmivalli en Poskiparta dat pesten een groepsproces is. Niet alleen gaat het de pester en het slachtoffer wat aan, maar ook de buitenstaanders zijn hierbij belangrijk.

Het Finse schoolsysteem heeft goede schoolprestaties, als dit wordt vergeleken met andere scholen wereldwijd. Dit komt omdat het welzijn van de leerlingen een hoge prioriteit heeft. De Finse regering doet er alles aan om pesten te voorkomen. Wat deze methode ook goed maakt is dat de oefeningen gemakkelijk uit te voeren zijn in de praktijk. Een tweede uitgangspunt van de methode is dat alle leerlingen van de klas betrokken worden bij het probleem van pesten. De leerlingen leren de verschillende rollen en zoeken samen naar oplossingen. Leerkrachten zijn essentieel bij het aanpakken van het pesten. Leerkrachten moeten laten zien dat ze tegen het pesten zijn. Dat doen ze door zich te houden aan de richtlijnen. Daarnaast zijn de leerkrachten belangrijk, omdat zij het pestgedrag moeten herkennen en een belangrijke rol spelen in het voorkomen. De methode staat voor een veilig, sociaal school- leerklimaat. De methode zorgt ervoor dat de schoolprestaties vooruit gaan bij de leerlingen. Bij KIVA ligt de nadruk op de groep en niet speciaal op het individu. Als er een probleem zich voordoet in de klas, wordt er samen met de leerlingen gekeken naar oplossingen (Site: KIVA).

Hoogeleraar sociologie Veenstra, van de Rijksuniversiteit Groningen zegt het volgende over de methode KIVA (KIVA handleiding, 2014, p. 9):

De resultaten van KIVA zijn veelbelovend en ook in Nederland is het pesten voor de helft verminderd op de basisscholen.

Feiten vanuit de methode:

- 10% van de kinderen en jongeren pest
- Kinderen die zijn gepest, hebben een lager zelfbeeld

Belangrijke kenmerken van de methode:

- Problemen oplossen in en met de groep
- Voorkomen en aanpakken van pesten
- Veelzijdig, praktijkgericht materiaal
- Werken met verschillende thema's
- Schoolbreed programma

Daarnaast geeft KIVA veel ondersteuning aan de school en aan de leerkrachten. KIVA biedt een gids voor de ouders aan. KIVA heeft tien regels die de methode hanteert, de methode is verdeeld in tien thema's. Bij de tien thema's staan de doelen beschreven en er staan verschillende oefeningen bij waar uit gekozen kan worden.

8.Probleemstelling

In de probleemstelling wordt het doel van het onderzoek besproken. Hierin worden de onderzoeksvragen, deelvragen en de hypothese beschreven. Als laatste wordt beschreven hoe de probleemstelling is besproken met de betrokken partijen.

Onderzoeksdoel

Aan het eind van dit onderzoek hebben de leerkrachten en andere betrokkenen een goed beeld gekregen over een goed pestprotocol. Wat past bij de visie van de school en past bij deze tijd. De leerkrachten en andere betrokkenen weten hoe ze het pestprotocol een betere plek in de basisschool kunnen geven en kunnen laten leven in de school. Daarnaast hebben de leerkrachten als extra punt, een kijk op wat andere leerkrachten vinden van de uitgangspunten die de school hanteert en uit wil dragen.

Onderzoeksvraag

Op welke manier krijgt het pestprotocol vorm binnen de visie van de KWS?

Deelvragen

1. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'pesten'?
2. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'plagen'?
3. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'het schoolklimaat'?
4. Hoe ontstaat pesten?
5. Wat zijn de kenmerken van pesten?
6. Waarom wordt er gepest op school?
7. Welke rollen zijn van toepassing bij het pesten?
8. Hoe is pesten te voorkomen?
9. Wat kan een school tegen het pesten doen?
10. Wat zijn de gevolgen van pesten?
11. Wat houdt het vijfsporenbeleid in?
12. Wat houdt een pestprotocol in?
13. Hoe wordt een pestprotocol vorm gegeven?
14. Hoe krijgt een pestprotocol een plek in de basisschool?
15. Wat maakt een pestprotocol tot een succes?
16. Hoe zie je het pestprotocol terug in het schoolklimaat?
17. Wat zijn de eisen op mesoniveau voor het pestprotocol?
18. Wat zijn de eisen op macroniveau voor het pestprotocol?
19. Wat is de visie van Basisschool X?
20. Wat is de visie van de leerlingen op het huidige pestprotocol?
21. Wat is de visie van de leerkrachten op het huidige pestprotocol?

De probleemstelling bespreken met de betrokkenen

De probleemstelling heb ik als eerst besproken met de adjunct directrice van Basisschool X. Daarnaast heb ik de probleemstelling besproken met de begeleider van mijn scriptie. Als laatste heb ik de probleemstelling besproken met het team van de basisschool. Omdat de basisschool twee locaties heeft, ben ik twee keer in gesprek gegaan met de leerkrachten van beide locaties. Iedereen was op de hoogte van mijn onderzoek en hebben meegedacht, door hun eigen visie en mening te geven over het huidige pestprotocol. Doordat ik de probleemstelling heb besproken met bovenstaande mensen kreeg ik een goed beeld van het

‘probleem’ en ben ik ook de zijwegen ingegaan, bijvoorbeeld ook een kort onderzoek naar verschillende methodes.

Hypothese

De visie van Basisschool X is aan het veranderen, daardoor is een goede hypothese stellen moeilijk voor dit onderzoek. Doordat alle leerkrachten en de bovenbouw leerlingen de enquête gaan invullen, krijgt de school een stem vanuit de leerkrachten en de leerlingen. De teamleden krijgen zicht op de visie van elkaar omtrent het pesten, omtrent het pestprotocol en van de school en over de sociale – emotionele methoden. Zo komt er weer een doorgaande lijn in denken en doen op de basisschool omtrent het aanpakken van pesten. Daarnaast gaat de basisschool discussiëren aan de hand van de onderzoeksresultaten, wat gaan ze doen met het pestprotocol en de visie van de school, zodat er een sociaal - emotionele methode gaat komen, die van deze tijd is en gaat leven in en buiten de school. Doordat het preventief handelen tegen pesten weer gaat leven, krijgt het pestprotocol een betere plek in de school. Dat zou betekenen dat het ‘voel en merkbaar’ is in de school.

Young zegt het volgende over de visie (2016):

‘Waarden zitten verborgen in de details van de visie die de school heeft op wat er moet gaan gebeuren – en daar zullen onvermijdelijk antipestwaarden bij horen, zoals respect voor anderen en respect voor onderlinge verschillen’.

9.Onderzoeksaanpak

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksgroepen besproken, de onderzoeksmethodiek, ethische kwesties, de ontwerpeisen, koppeling met het theoretisch kader, het betrachte proces van de dataverzameling en de planning voor het onderzoek.

Onderzoeksgroep

Het onderzoek vindt plaats op de Basisschool X plaats. Hiervoor worden de groepen 8 van beide locaties gevraagd en de groep 7 van de Transvaal, omdat dat een combinatiegroep is samen met groep 8. Voor dit onderzoek is gekozen voor de bovenbouw, dit heeft te maken met de grootte van dit onderzoek. Er is niet veel tijd om het onderzoek in de hele basisschool uit te voeren.

School	Groep	Aantallen
KWS de Fontein	8	24
KWS de Transvaal	7/8	29

Naast de mening van de leerlingen, wordt de mening van de leerkracht en ook zeer op prijs gesteld. Het team van de Basisschool X bestaat uit 22 teamleden. In eerste instantie leg ik het onderzoek voor op een teamvergadering. De teamleden die dan aanwezig zijn, vullen de enquête in en we voeren een gesprek daarover. De overige teamleden die niet aanwezig zijn bij de teamvergadering, krijgen via de mail een uitnodiging voor het invullen van de enquête.

Onderzoeksmethodiek

Voor dit onderzoek is de enquête het onderzoeksinstrument voor de dataverzameling. Om de deelvragen 17, 19 en 21 te kunnen beantwoorden, zijn de resultaten van dit onderzoek essentieel. Tevens zijn er ook deelvragen, die volledig worden door antwoorden vanuit de leerkrachten en de leerlingen, middels de enquête. Voor dat de enquête afgenomen wordt, is het belangrijk dat het theoretisch kader paraat is. De vragen worden geformuleerd aan de hand van het theoretisch kader, zodat de enquêtevragen de diepte in gaan. De leerkrachten en de leerlingen worden tot denken gezet en meer het onderzoek ingetrokken. De enquête bevat vragen over de visie van de school, de visie van de gevraagde omtrent het pestprotocol en het pesten en over de sociaal – emotionele methodes. De enquête bevat zowel open als gesloten vragen, enkele vragen hebben een theoretische toelichting. De leerlingen vullen de enquête schriftelijk in en de leerkrachten kunnen kiezen uit een digitale of schriftelijke weergave van het onderzoeksinstrument. De enquête mag anoniem ingevuld worden.

Ethische kwesties

Bij dit onderzoek hoef ik geen rekening te houden met ethische kwesties. De enquêtes mogen anoniem ingevuld worden. Daarnaast wordt er niet gekeken naar individueel gedrag van de leerkrachten of de leerlingen.

De ontwerpeisen

Het onderzoeksinstrument dient aan een aantal eisen te voldoen. Ten eerste moet het een goede inleiding hebben en een logische opbouw. Bij meerdere onderwerpen, dienen de verschillende onderwerpen ingekaderd te zijn. Ten tweede dienen de vragen concreet en helder te zijn, het onderzoeksinstrument dient een goede afsluiting te hebben en het moet bruikbaar en meetbaar zijn (Labeur, 2014).

Koppeling met het theoretisch kader

De belangrijke ontdekkingen vanuit de literatuur die van belang zijn voor mijn onderzoeksinstrument zijn hieronder samengevat:

Goossens zegt dat er drie basiskenmerken zijn van pesten: ten eerste wil je iemand pijn doen, ten tweede komt het pesten herhaaldelijk voor en speelt het over een langere periode en ten derde is het machtsverschil tussen de gepest en de pester van toepassing (Goossens, e.a., 2012).

De Finse onderzoeker Salmivalli zegt ook dat pesten een groepsgebeuren is met verschillende rollen (Goossens, 2012). Zij is ervan overtuigd dat er zes rollen zijn. Hieronder zijn de percentages van de verschillende rollen te vinden (Goossens, 2012, p. 83)

Goossens gebruikt de definitie van Salmivalli, de definitie van pesten luidt als volgt:

‘Een leerling wordt gepest of tot slachtoffer gemaakt wanneer hij of zij bij herhaling wordt onderworpen aan de negatieve handelingen van een of meer medeleerlingen’ (Goossens, e.a., 2012, p. 13).

Bij pesten gaat het altijd over grenzen gaan van een ander. Het is een denkbeeldige lijn, wat voor de één aanvaardbaar is en voor de ander niet. Als de kinderen zich kunnen verweren, wordt er relatief minder gepest (Henderson, 2013).

Een school moet beschikken over goede, gemeenschappelijke waarden en waarden die steeds naar voren gehaald worden. Deze waarden moeten door alle betrokkenen gedragen worden, in eerste instantie door het personeel. Naast de waarden zijn goede methodes van belang. De methodes zijn voor stimulering van de persoonlijke, sociale leervoortgang. Door meer aandacht te geven aan het preventief handelen, zal het pesten in mindere mate voorkomen (Ulzen, 2016).

De school kan een algemeen of specifiek programma nemen. Een algemeen programma is universeel, er zit een leerlijn in van vier tot twaalf jaar. Daarnaast biedt het aandacht aan de sociaal – emotionele competenties. Het programma wil dat versterken door een breed aanbod. Specifieke programma’s of smalle programma’s, richten zich op een bepaald onderdeel van het sociaal – emotioneel leren uit bovenstaand rijtje. Het beperkt zich tot een bepaald probleem, een bepaalde doelgroep of leeftijdscategorie zegt van Overveld. Er zit geen doorlopende leerlijn in van vier tot twaalf jaar (Overveld, 2015).

Het betrachte proces van de dataverzameling en verwerking

Voordat er begonnen kan worden met de dataverzameling, moet er een onderzoeksinstrument gemaakt worden. Dit onderzoeksinstrument wordt gemaakt naar aanleiding van de deelvragen, die een deel uitmaken van de hoofdvraag. Door dit onderzoeksinstrument te gebruiken voor de dataverzameling, komen gerichte antwoorden vanuit het werkveld. Deze antwoorden zijn nodig, om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden. Naast de deelvragen, is het theoretisch kader van belang. De ondervraagden moeten weten, welke theorie er achter een sociaal – emotioneel leren methode zit. Als alle drie de onderdelen: visie, pestprotocol en methode er in zitten, wordt er overlegd met de adjunct directeur, of dit een goed onderzoeksinstrument is. Zo nodig wordt het onderzoeksinstrument aangepast. De laatste stap is om de ondervraagden uit te

nodigen om deel te nemen aan het onderzoek. Een aantal resultaten van de dataverzameling wordt verwerkt in tabellen en/of cirkel- en staafdiagrammen.

Onderzoeksplanning

Activiteit	Waar	Wanneer	Wie	Tijdsduur
Enquêtes ontwikkelen	KWS Transvaal	Week 1 (2 t/m 8 jan)	Yvonne Slob	+/- 4 uren
Vergadering / mail voorbereiden	KWS Transvaal	Week 2 9 januari	Yvonne Slob	+/- 30 min.
Enquête afnemen leerkrachten / leerlingen	KWS Transvaal Fontein	Week 2 10 t/m 12 januari	Leerkrachten Leerlingen bovenbouw	+/- 4 uren
Enquête evalueren	KWS Transvaal	Week 2 & 3 13 januari t/m 20 januari	Yvonne Slob	+/- 5 uren
Bevindingen enquête in scriptie verwerken / koppelen theorie	KWS Transvaal	Week 2 & 3 13 januari t/m 20 januari	Yvonne Slob	+/- 3 uren
Conferentie presentatie onderzoek	Stenden Hogeschool Leeuwarden	29 juni	Docenten PABO en KWS	20 min. presentatie 15 min. verdediging presentatie

10.Resultaten

De resultaten vanuit de enquêtes voor de leerlingen en de leerkrachten zijn verzameld en hieronder terug te lezen. De resultaten heb ik verwerkt in cirkel, staaf- en kolomdiagrammen, in de enquête bevinden zich ook open vragen. Deze vragen heb ik kort uitgewerkt, met de gegeven antwoorden. De enquête is verdeeld in drie onderwerpen: a. pesten, b. pestprotocol, c. methodes. Door deze enquête af te nemen heb ik een aantal deelvragen goed kunnen beantwoorden. De antwoorden zijn gegeven op de volgende deelvragen :

- 8.Hoe is pesten te voorkomen?
- 9.Wat kan een school tegen het pesten doen?
- 13.Hoe wordt een pestprotocol vorm gegeven?
- 14.Hoe krijgt een pestprotocol een plek in de basisschool?
- 15.Wat maakt een pestprotocol tot een succes?
- 17.Wat zijn de eisen op mesoniveau voor het pestprotocol?
- 20.Wat is de visie van de leerlingen op het huidige pestprotocol?
- 21.Wat is de visie van de leerkrachten op het huidige pestprotocol?

Allereerst volgt de leerlingenenquête met de resultaten, gevolgd door de leerkrachten enquête met de resultaten.

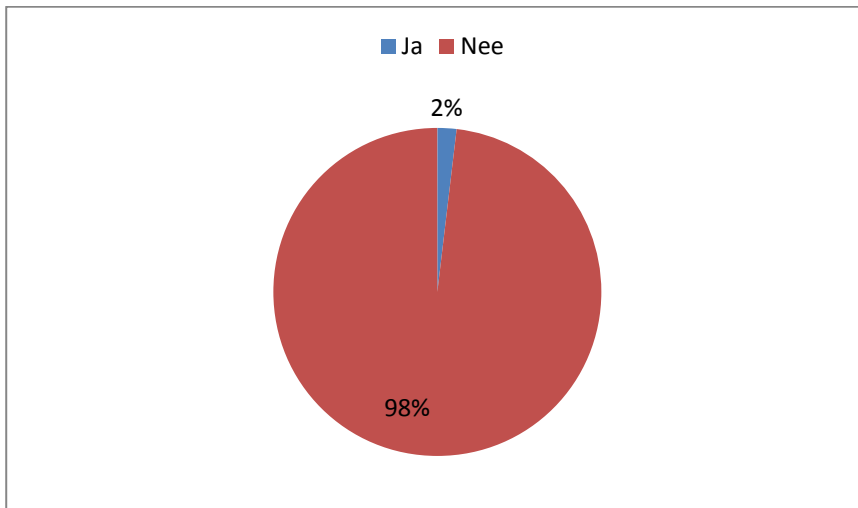
Het plan en de uitvoering van de dataverzameling

Het plan dat van te voren is gemaakt, was realistisch en uitvoerbaar. Er is niet van af geweken en iedereen hield zich aan de planning. De leerlingen hadden de enquêtes binnen 20 minuten schriftelijk ingevuld. Er waren 53 leerlingen in de bovenbouwgroepen (7/8), deze leerlingen waren er allemaal en hebben de enquête ingevuld. De leerkrachten kregen een week de tijd om de enquêtes in te vullen. Hierbij kwam wel een herinneringsmail van pas, zodat de leerkrachten niet vergaten te reageren. Er zijn 22 leerkrachten werkzaam op Basisschool X. Hiervan hebben 18 leerkrachten de enquête ingevuld. De resultaten heb ik verwerkt in het programma ' Microsoft Excel'. De gegeven antwoorden heb ik verwerkt in procenten, omdat dit makkelijk afleest. De open antwoorden heb ik met dit teken '➤' aangegeven.

De resultaten van de leerling-enquêtes

a. Pesten

Statistieken voor vraag 1: Pesten: 2. Pest jij weleens iemand? Waarom?



Figuur 3: Pest jij weleens iemand? Waarom?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- **Ja**
 - Omdat het leuk is
- **Nee**
 - Soms klieren we wel een beetje
 - Ik word gepest

Statistieken voor vraag 2: Pesten: 3. Wat is het verschil tussen plagen en pesten?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Plagen

- Het is leuk, grappig, grapje en iedereen kan er om lachen
- Stoeien
- Het is maar 1 keer

Pesten:

- Uitschelden, gewelddadig, iemand pijn doen.
- Duurt lang, steeds weer
- De groep tegen 1 iemand, de gepeste voelt zich alleen en heeft geen vrienden
- Het is niet leuk
- Iemand kwetsen
- Het is erger dan plagen

Statistieken voor vraag 3: Pesten: 9. Vind jij dat er veel gepest wordt op deze school?

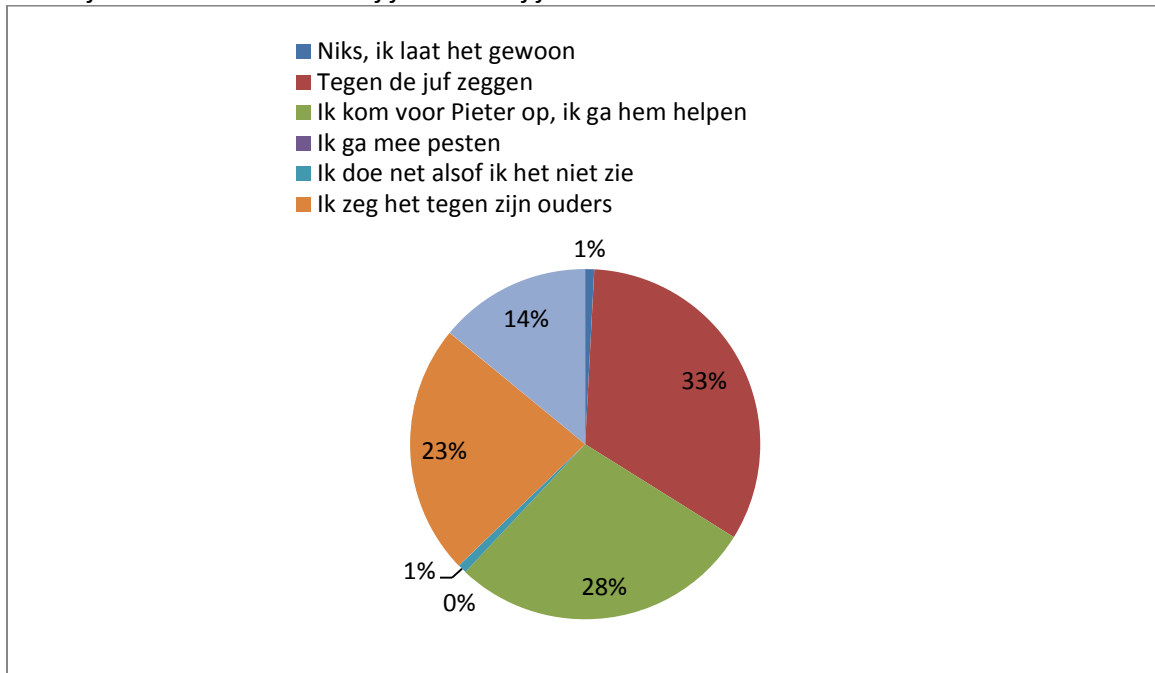
0 – niet gepest - 0%

10 – heel veel gepest – 100%

- Het gemiddelde: 2.2 = 22%

Statistieken voor vraag 4: Pesten: 11. Wat zou jij doen als jij Klaas was?

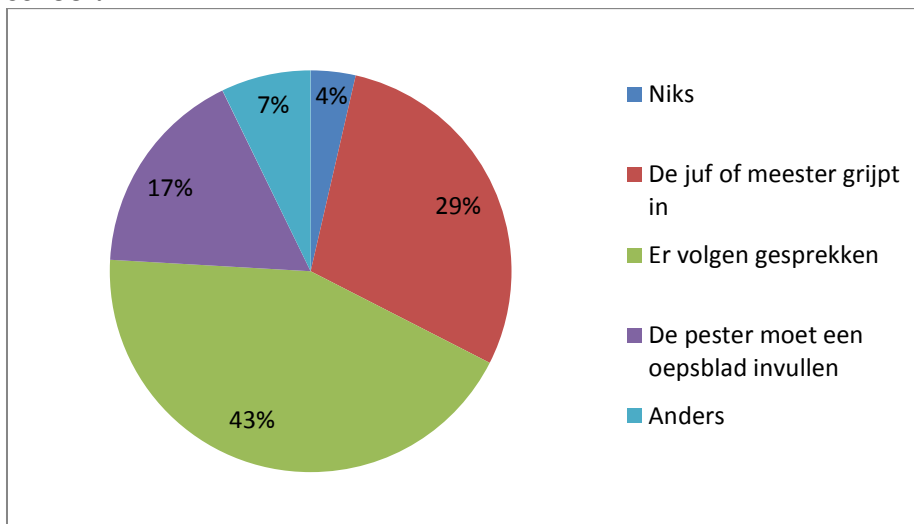
Pieter zit in groep 6 en hij wordt gepest. Hij wordt gepest omdat hij andere kleren draagt dan de andere kinderen. Niemand wil vrienden met hem zijn omdat hij gepest wordt. De juf ziet niet dat er gepest wordt. Klaas, een klasgenoot van Pieter ziet het wel en weet niet goed wat hij moet doen. Wat zou jij doen als jij Klaas was?



Figuur 8: Wat zou jij doen als jij Klaas was?

b. Pestprotocol

Statistieken voor vraag 5: Pestprotocol: 1. Als er gepest wordt, wat gebeurt er dan op school?



Figuur 2: Als er gepest wordt, wat gebeurt er dan op school?

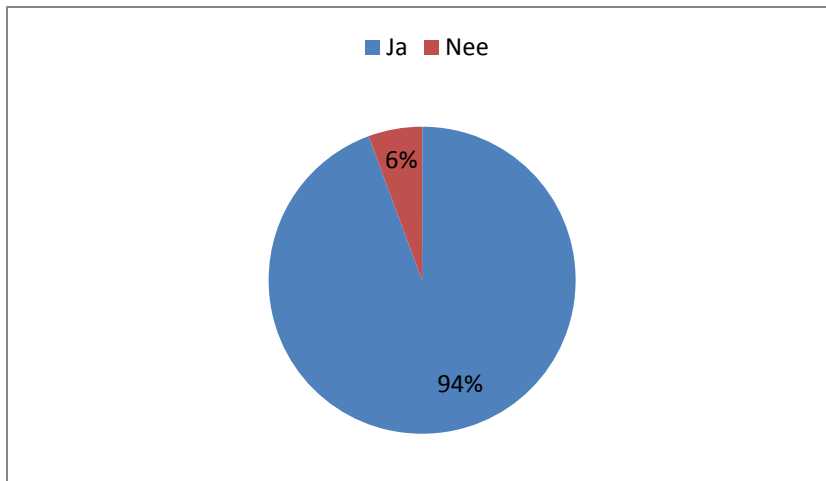
Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Anders:

- Iedereen gaat kijken en erom heen staan

- Het gaat door en dan komt de juf/meester (2)
- Kinderen die erbij staan komen voor de gepeste op
- Ik zie niet dat er gepest wordt
- Meestal niks, soms wordt er ingegrepen
- Er wordt niet gepest

Statistieken voor vraag 6: Pestprotocol: 4. Hebben jullie regels op school over pesten?

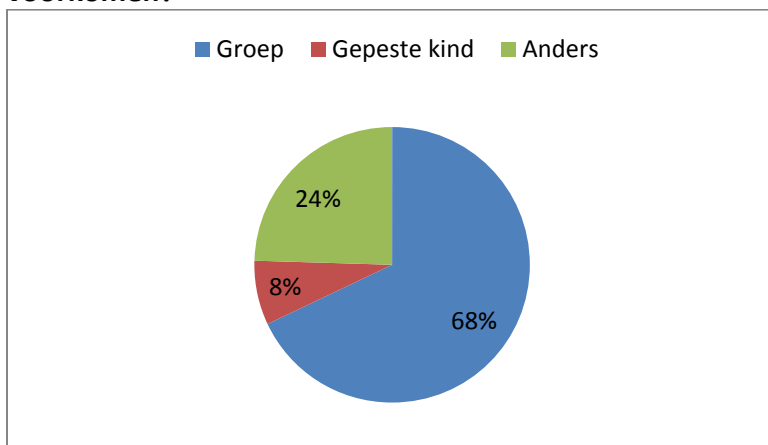


Figuur 4: Hebben jullie regels op school over pesten?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- **Ja**
 - Behandel een ander zoals jij ook behandeld wilt worden
 - Niet pesten, buitensluiten en schelden
 - Heb respect voor elkaar
 - Naar de juf of meester gaan
 - Voor elkaar opkomen
 - Als je gepest wordt moet je dat aangeven
- **Nee**
 - Ik ken ze niet

Statistieken voor vraag 7: Pestprotocol: 6. Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden voorkomen?



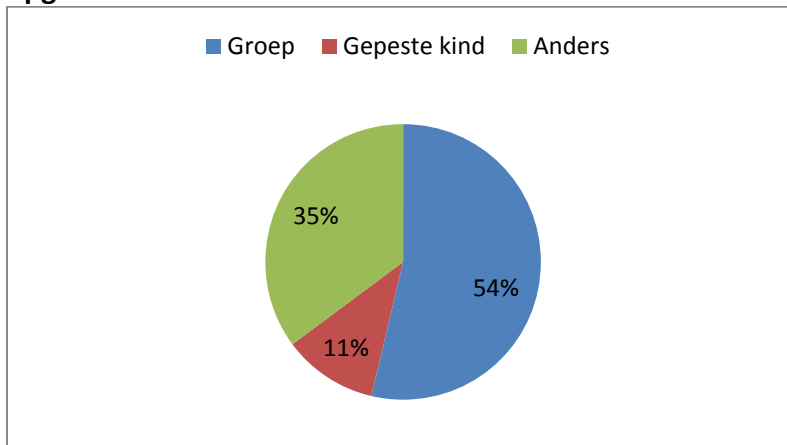
Figuur 5: Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden voorkomen?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Anders:

- Vragen om hulp aan de juf of meester
- Gesprekken voeren
- De gepeste helpen
- Oepsblad invullen / pester straffen

Statistieken voor vraag 8: Pestprotocol: 7. Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden opgelost?



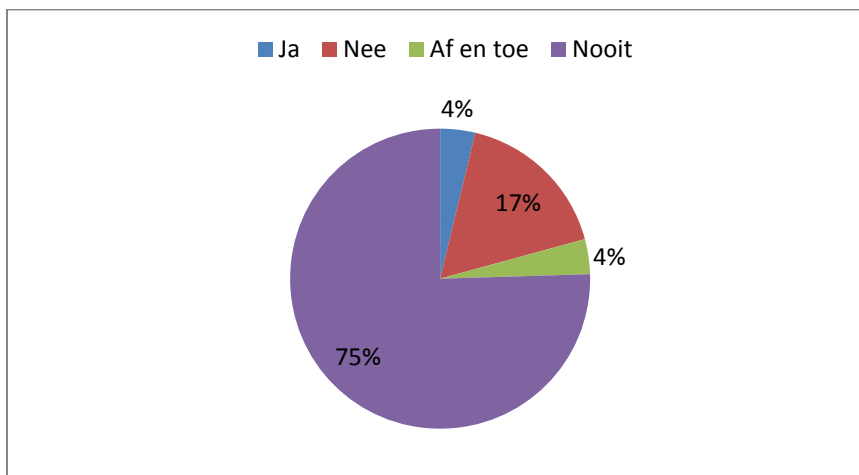
Figuur 6: Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden opgelost?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Anders:

- Gesprekken voeren
- Tegen de juf of meester zeggen
- Iedereen kan helpen als hij of zij dat ziet
- Voor de gepeste opkomen
- Pester straffen / oepsblad
- Ouders erbij betrekken
- Er les over krijgen

Statistieken voor vraag 9: Pestprotocol: 8. Vul jij weleens een oepsblad in?



Figuur 7: Vul jij weleens een oepsblad in?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

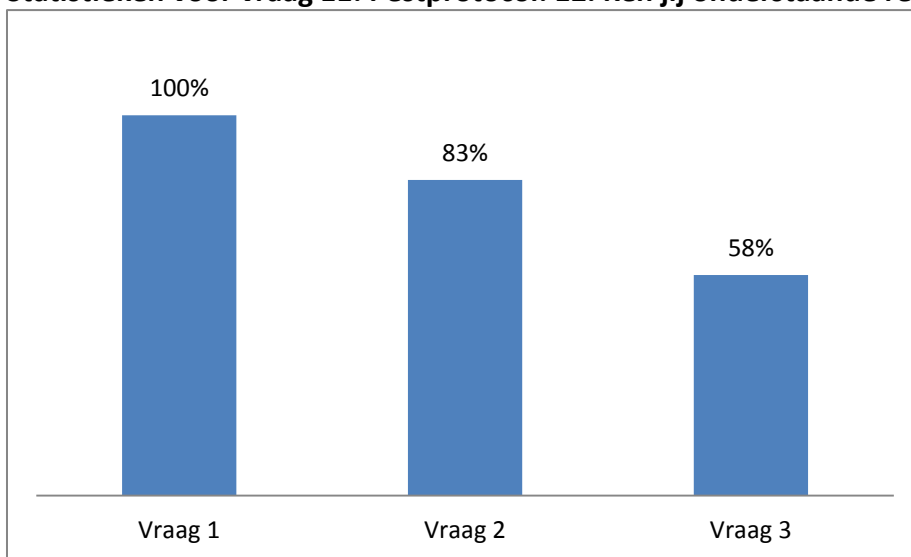
- Ik weet niet wat dat is

Statistieken voor vraag 10: Pestprotocol: 10. Als jij gepest wordt, wat zou jij dan willen dat de school/meester/juf gaat doen?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Erover praten met de klas en de pester(s)
- Juf/meester helpt
- Ingrijpen
- Oepsblad
- Pester straf geven / van school sturen
- Pester in de gaten houden / uit de buurt houden van de gepeste

Statistieken voor vraag 11: Pestprotocol: 12. Ken jij onderstaande regels?



Figuur 9: Ken jij onderstaande regels?

c. Methodes

Statistieken voor vraag 12: Methodes: 5. Jullie hebben de methode 'leefstijl', wat leer jij daarvan?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Wat pesten is en hoe daarmee om te gaan
- Hoe ga je met jezelf en anderen omgaat
- Elkaar accepteren
- Hoe je een ruzie kunt oplossen
- Niemand buitensluiten
- Hoe je voor jezelf op moet komen
- Spelletjes
- Niks
- Ik heb dan plusklas
- Je leert niet wat je moet doen als je gepest wordt

De resultaten van de leerkracht-enquêtes

a. Pesten

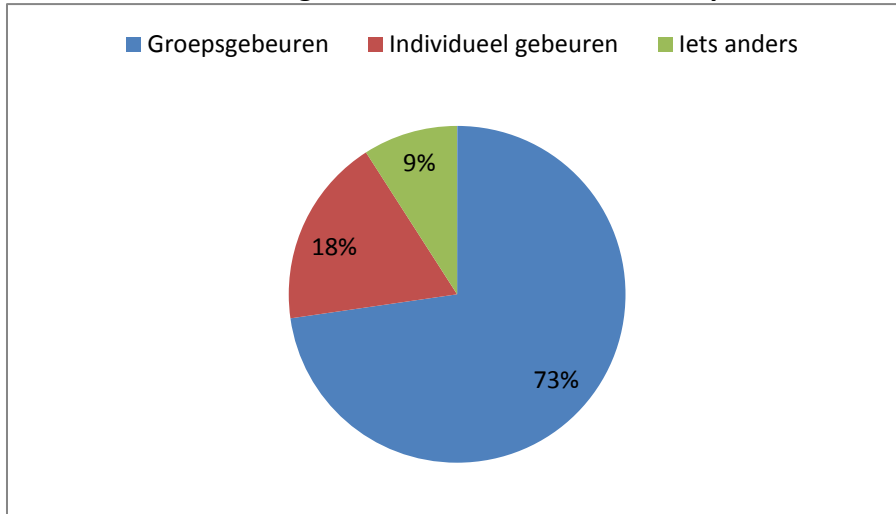
Statistieken voor vraag 1: Pesten: 1. Wat is uw definitie van pesten?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Op geregelde tijden bepaalde vormen van agressie (fysiek, verbaal, psychologisch) hebben met 1 of meerdere personen tegen 1 persoon, waardoor deze persoon psychische schade wordt toegebracht
- Systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door een kind of groep kinderen van 1 kind dat niet in staat is zichzelf te verdedigen.
- Pesten is dat een of meerdere leerlingen aan andere leerling voor een langere periode en met herhaling pijn doet (lichamelijk of geestelijk). Dat deze gepeste leerling hier last van krijgt (mentaal).
- Iedere dag geplaagd worden en hier last van hebben.
- Pesten is moedwillig iemand fysiek of psychisch iemand pijn doen.
- Pesten is het gedrag waarbij iemand herhaald en gedurende lange tijd door anderen bejegend wordt op manier die leiden tot fysieke verwonding en/of psychisch lijden. Dit kan variëren van woordgrapjes tot structureel geweld en afpersing. In externe gevallen kan het leiden tot zelfdoding van het slachtoffer.
- Herhaaldelijk en op de lange termijn mensen fysiek en/of verbaal schade toebrengen.
- Het vertonen van herhaaldelijk bewust gedrag om een ander dwars te zitten cq lastig te vallen. Zonder zich te verplaatsen in wat dit doet met de ander.
- Iemand bewust kleiner, buitensluiten en/of negeren.
- Het moedwillig en structurerend kleineren, uitschelden, negeren van een kind.
- Dat je met opzet iemand herhaaldelijke pijn doet, uitlacht, uitscheld en voor gek zet.
- Moedwillige en stelselmatig vervelend doen tegen een ander.
- Het bedreigen, buitensluiten van kinderen door uitschelden, pijn doen of ze te negeren. Gepeste kinderen voelen zich eenzaam en angstig. Lichamelijke en geestelijke mishandeling door kinderen onderling.
- Het langdurig treiteren van kinderen, zowel verbaal als lichamelijk, kinderen buitensluiten en niet op een sociale manier omgaan met je klasgenoten.
- Herhaaldelijk iemand met woorden/fysiek vervelend laten voelen.

Op deze vraag zijn de antwoorden anders geformuleerd, maar de meeste leerkrachten bedoelen hetzelfde. Uit deze vraag komt naar voren dat pesten herhaaldelijk en voor een lange periode is, dat de gepeste zowel mentaal als fysiek mishandeld kan worden en dat de gepeste niet in staat is zichzelf te verdedigen. Daarnaast komt naar voren dat pesten gebeurt door één of meerdere personen en dat het expres gebeurt.

Statistieken voor vraag 2: Pesten: 2. Wat vindt u van pesten?



Figuur 10: Wat vindt u van pesten?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Groepsgebeuren:

- Omdat meestal iedereen er aan meedoet
- De pester heeft meerdere personen nodig om sterker te staan
- Als de groep zich afkeert van het pesten, staat de pester alleen
- Er wordt mee gepest door de groepsdruk
- Groep heeft veel invloed op het pesten
- Pesten wordt vaak door meerdere personen gedaan
- Meerdere kinderen zich op één kind richten
- Goedkeurende steun wordt gezocht bij anderen
- Pesters zoeken meelopers om pestgedrag over te nemen
- Zowel pester als gepeste maken onderdeel uit van de groep
- Omdat de hele groep er iets aan kan doen
- Klasgenoten pesten mee uit angst om zelf gepest te worden
- Pester zoekt steun bij klasgenoten
- Eén iemand is de leider en de anderen worden meegesleept

Hieruit valt te concluderen dat pesten een machtsgebeuren is, het begint bij één persoon en die probeert meer klasgenoten met zich mee te krijgen, om sterker te staan. De andere klasgenoten kunnen hier een grote rol inspelen, of meedoen zodat ze niet gepest worden of voor de gepeste opkomen. Als de groep hier niet in mee gaat, dat staat de pester alleen.

Individueel:

- Er wordt ook één op één gepest
- Individuen maken gebruik van machtsposities om zaken gedaan te krijgen
- Pester voelt zich misschien niet veilig voelt

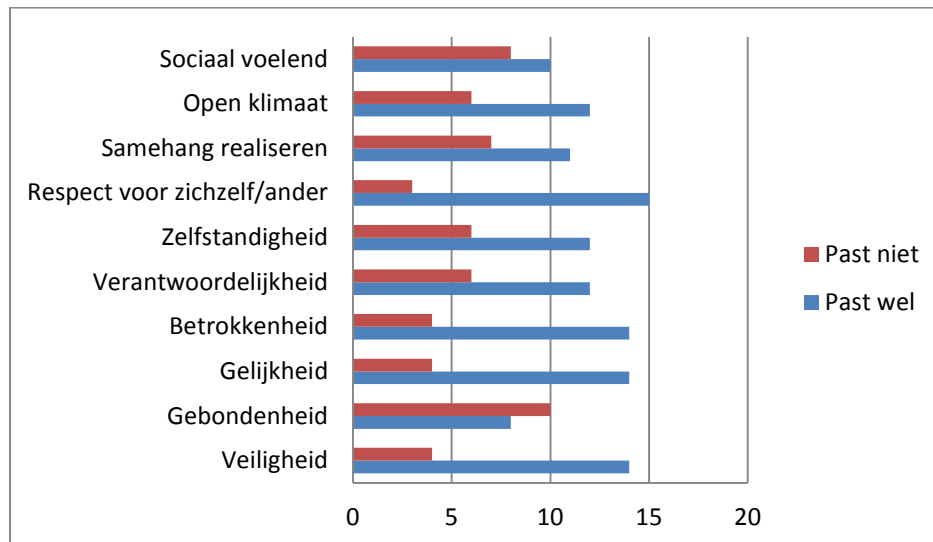
Anders:

- Per situatie is dit verschillend
- Een schools gebeuren

Statistieken voor vraag 3: Pesten: 3. Wilt u aan kruizen welke uitgangspunten u vindt dat passen bij het huidige pestprotocol en welke uitgangspunten moeten worden aangepast.

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Weet niet hoe het huidige pestprotocol eruit ziet, niemand heeft mij als nieuwe collega hierop gewezen
- Aangepast vooral verantwoordelijkheid voor de bovenbouwgroepen



Figuur 11: Uitgangspunten bij het huidige pestprotocol

Statistieken voor vraag 4: Pesten: 4. Wat is uw visie als het over het pesten gaat?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

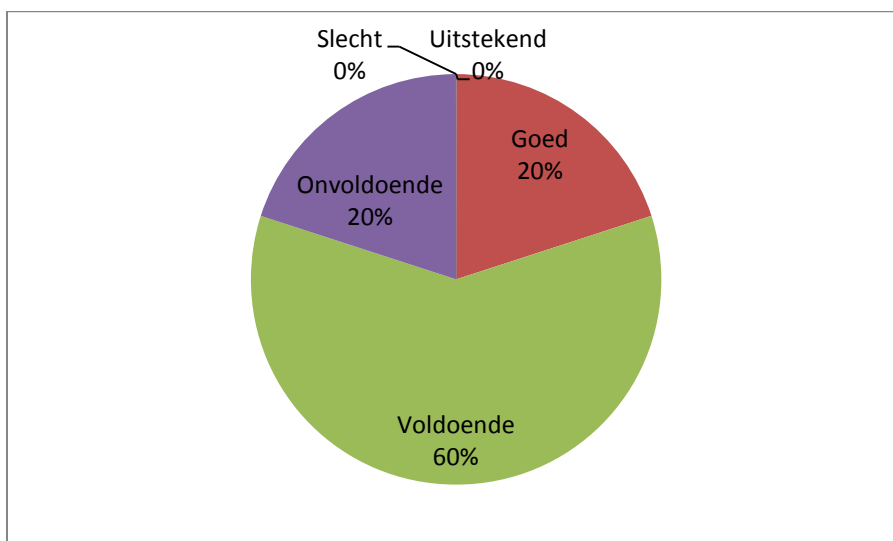
- Schoolbreed met pesten te werken, dat andere leerlingen elkaar mogen aanspreken op pestgedrag.
- Waar nodig, dagelijkse aandacht krijgt.
- Voorkomen door een veilig klimaat te hebben. Aanpakken pester, gepeste en het hele groepsklimaat.
- Pesten begint vaak door iemand die zelf problemen heeft bijv. weinig zelfvertrouwen, verveling of die vindt dat anders zijn 'gek' is.
- Pesten mag niet voorkomen op school, ieder kind heeft recht op: om met plezier naar school te gaan en zich door veilig te voelen. Regelmatig bespreekbaar maken in de groep.
- Pesten op school, samen met ouders voorkomen moet worden.
- Het aanpakken van pesten moet schoolbreed aangepakt worden, volgens een vast patroon, zodat er één lijn gehanteerd wordt. Consequenties moeten duidelijk zijn en uitgevoerd worden.
- Pesten moet voorkomen worden, allemaal (leerkrachten) dezelfde aanpak hanteren, zodat dat duidelijk is voor iedereen.
- Er moeten openheid zijn, de kinderen en de ouders moeten aangeven als er iets speelt. De leerkrachten kunnen niet alles zien. Ouders/kinderen zouden hier een duidelijke rol in moeten nemen.
- Door een goede aanpak grotendeels voorkomen.
- Pesten moet op een adequate manier volgens een vast probleem aangepakt worden en onderdeel zijn van het schoolklimaat.

- Pesten zowel individueel als klassikaal bespreken, niet alles klassikaal want veel leerlingen hebben er niks mee te maken. Dat de leerlingen weten, hoeveel impact pesten kan hebben. Geen visie op wat er moet gebeuren als er gepest wordt.
- Pesten is geen spelletje, het is een fundamenteel probleem wat op een zeer duidelijk en concrete manier aangepakt moet worden.
- Pesten is een diepgaand probleem, het schoolklimaat moet veilig zijn dat er op school niet gepest wordt. Leerlingen moeten zich veilig voelen om pesten bespreekbaar te maken. De gepeste/pester hebben beiden hulp nodig.
- Ik doe mijn uiterste best om het te voorkomen. Maar ik ben mij er van bewust van dat het helaas toch gebeurt. Zelfs volwassen mensen doen het nog.

Op deze vraag zijn verscheidene antwoorden gegeven. Wat hieruit op te merken is, is dat pesten een groot probleem is en dat het alleen voorkomen en tegengegaan kan worden door een goede, duidelijke aanpak te hebben als schoolzijnde. De school moet één lijn hebben in het pesten: wat zijn de regels en consequenties. Niet alleen de school kan hier wat aan doen, ook ouders spelen hier een grote rol in. De leerkrachten kunnen niet altijd alles zien. Er moet veel gesproken worden onderling met de leerkrachten en in de klas samen met de leerlingen. Want niet alleen de gepeste moet hulp krijgen maar ook de pester.

b. Pestprotocol

Statistieken voor vraag 5: Pestprotocol: 5. Wat vindt u van het huidige pestprotocol?

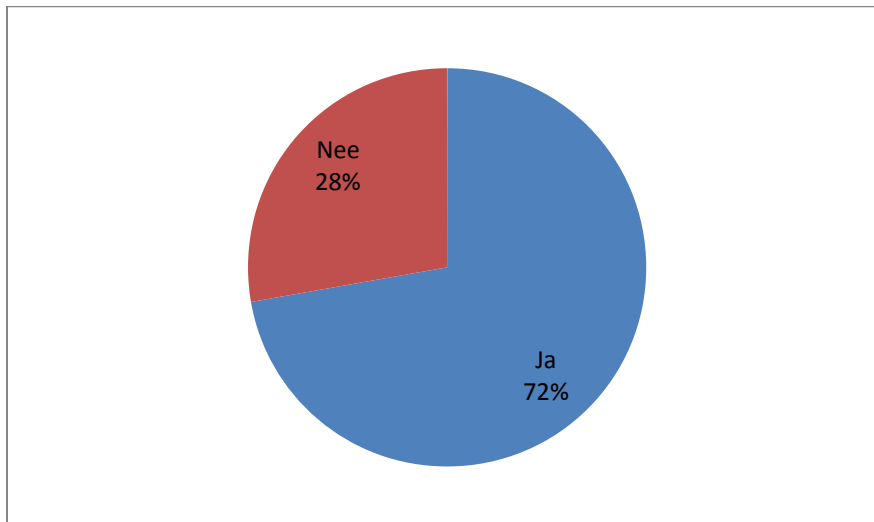


Figuur 12: Wat vindt u van het huidige pestprotocol?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Wat ermee gebeurt is onvoldoende, allemaal dezelfde aanpak hanteren, er moet duidelijkheid voor iedereen komen.
- Verwerking voor de bovenbouw is onvoldoende. Wat zijn de consequenties van gedrag? Wanneer is het genoeg? Wat zijn de gevolgen? Hierbij is ondersteuning nodig van de directie in het nemen van vervolgstappen.

Statistieken voor vraag 6: Pestprotocol: 6. Vindt u dat het pestprotocol moet veranderen, die de KWS nu hanteert?



Figuur 13: Vindt u dat het pestprotocol moet veranderen, die de KWS nu hanteert?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Ja

- Minder regels opstellen
- Meer aandacht voor pesten via telefoon/computer
- Consequenties op papier willen zien, wat als een kind stapels oepsbladen in zijn/haar dossier heeft?
- Wat als ouders niet mee willen werken of niet voor rede vatbaar zijn?
- Oepsbladen aanpassen
- Uitwerking van het pestprotocol
- Beter aanpassen aan jonge kinderen
- Cyberpesten mist
- Protocol hebben waar ouders en kinderen anoniem kunnen aangeven wanneer er een signaal is zien van pesten. (in het algemeen)
- Meer zichtbaar/meer gaan leven
- Up to date, dat het ergens voor nieuwe leerkrachten ligt.
- Niet meer van deze tijd
- Ik weet er te weinig van
- Leerkrachten/leerlingen onvoldoende ervan op de hoogte e voelen zich hierdoor niet intrinsiek gemotiveerd en betrokken.
- Duidelijke omgangsvormen, kindvriendelijker omschreven worden.
- Koppeling aan een SEL-methode mist.

Nee

- Er loopt een onderzoek naar het effect van een pestprotocol, die eerst afwachten
- Evt. kleine aanpassingen
- Te weinig ervaring mee

Hieruit valt te concluderen dat er wel wat haken en ogen aan het huidige pestprotocol zitten voor de leerkrachten. Er zijn te veel regels waar aangehouden moet worden. Het

stuk cyberpesten mist en de consequenties en de regels zijn niet duidelijk vermeld. Er mist een stuk over de ouders, wat is hun rol hierin? De oepsbladen moeten aangepast worden en er moeten duidelijke regels bij, hoeveel oepsbladen mag een kind bijv. hebben? Een aantal leerkrachten gaven aan, weinig te weten van het pestprotocol. Daarnaast mist de koppeling aan een sociaal – emotionele methode.

Statistieken voor vraag 7: Pestprotocol: 7. Wat zou u nog willen toevoegen aan het huidige pestprotocol?

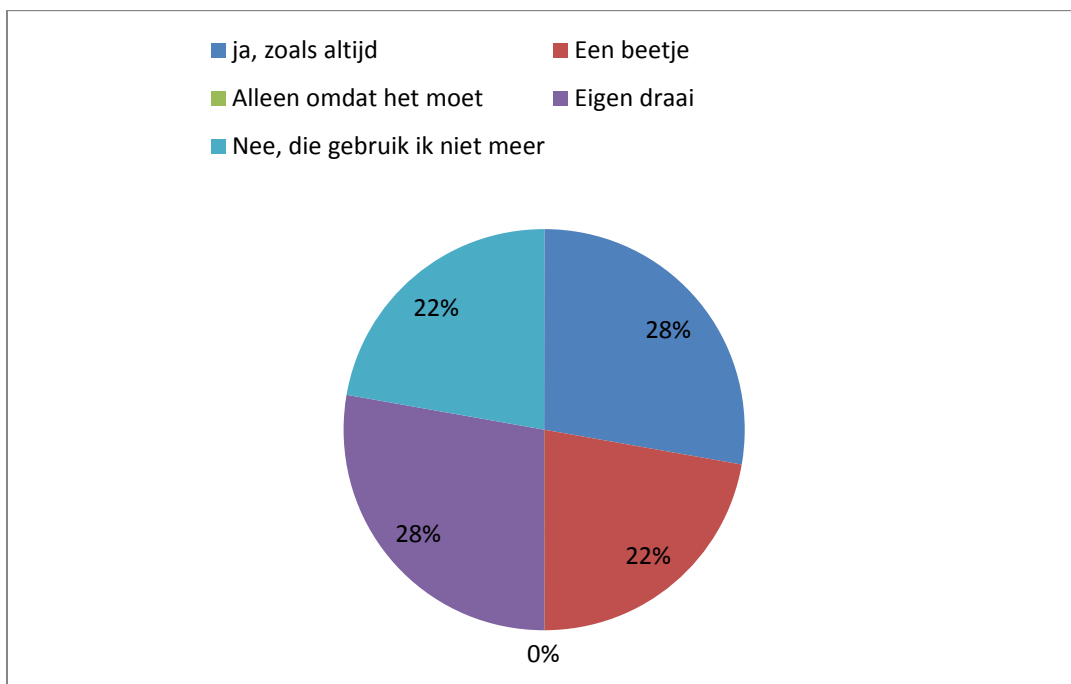
Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Een aantal leerkrachten willen niks toevoegen aan het huidige pestprotocol.

- Consequenties
- Samenwerking ouders benadrukt worden
- Aandacht voor pesten via sociale media
- Meer gericht op de jonge kinderen
- Preventief handelen
- Vertrouwenspersoon
- Digitaal pesten
- Manieren van omgang positief geformuleerd worden

Het huidige pestprotocol mist een koppeling met de ouders, wat is hun rol in het pesten? De consequenties missen en hoe wil de school preventief handelen tegen het pesten? Ook een vertrouwenspersoon wordt genoemd. Er missen regels over het pesten via de sociale media/digitaal pesten. Een paar leerkrachten vinden het niet geschikt voor het jonge kind.

Statistieken voor vraag 8: Pestprotocol: 8. Hanteert u het huidige pestprotocol in de praktijk?



Figuur 14: Hanteert u het huidige pestprotocol in de praktijk?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Maak de tien regels wel bespreekbaar
- Gebruik oepsblad niet meer

Statistieken voor vraag 9: Pestpestprotocol: 9. Hoe krijgt een pestprotocol een goede plek in de school volgens u?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Regelmatig met het team er over te hebben
- Met de kinderen over het pesten praten
- Regelmatig aandacht aanbesteden + hanteren
- Regelmatig op terugkomen
- Regelmatig op de locatievergadering zetten
- Gebruik maken van de gedragsspecialist
- Goed zichtbaar maken
- Dat het door het team wordt gedragen
- Iedere leerkracht moet op de hoogte zijn van het water in het pestprotocol staat
- Samen als team zijnde, regels (her) formuleren, wat voor school willen wij zijn (uitgangspunten)
- SEL-methode aan koppelen, protocol regelmatig terug laten komen in de SEL-lessen
- Visueel zichtbaar maken in de school
- Consequenter ook werkelijk uitvoeren
- Samenwerken met ouders/verzorgers
- Betrokkenheid van alle kanten
- Als we er als team eens over praten en opfrissen op gezette tijden

Concluderend willen de leerkrachten dat het pestprotocol door alle leerkrachten gedragen gaat worden en dat het consequent uitgevoerd gaat worden. Dat een ieder weet wat de inhoud van het protocol is. Het protocol moet regelmatig terugkomen op de locatievergadering, zodat er aandacht aanbesteed wordt. Het pestprotocol dient zichtbaar te zijn in de school. Ook krijgt het pestprotocol een goede plek door een sociaal-emotioneel leren methode eraan te koppelen en terug te laten komen in de lessen. En door samen te werken met de ouders/verzorgers.

Statistieken voor vraag 10: Pestpestprotocol: 10. Hoe krijgt een pestprotocol succes in de school volgens u?

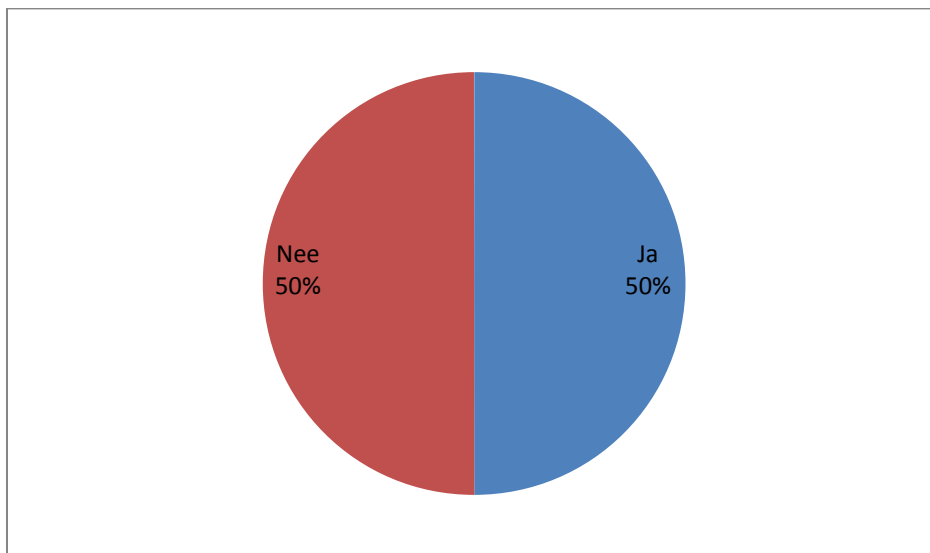
Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Betrokkenheid van alle kanten
- Meer aandacht
- Communicatie en samenwerking onder collega's en ouders
- Visueel zichtbaar
- Consequenties ook echt uitvoeren
- Het nieuwe pestprotocol moet een groot draagvlak krijgen
- Dat leerkrachten, leerlingen en ouders allemaal meedenken hoe een pestprotocol moet opgesteld/uitgevoerd worden.
- Als iedereen zich aan de gemaakte afspraken houdt
- Op de hoogte te zijn van de regels/afspraken
- Draagvlak krijgen vanuit het team

- Stukje bewustwording naar de kinderen toe
- Bespreken, verwerken en onder de aandacht brengen per locatie
- Eenduidige visie
- Teambreed te bespreken
- Iedereen moet het inzetten
- Een goede uitvoering passend bij de groep en situatie
- Als het makkelijk hanteerbaar is

Het pestprotocol krijgt succes, door er als team goed over te praten en een duidelijke gezamenlijke visie te hebben. Een ieder moet zich inzetten en meedenken hoe het pestprotocol vorm krijgt en op de hoogte blijven, hierbij kunnen ook de ouders en leerlingen gevraagd worden. De gemaakte afspraken/consequenties ook daadwerkelijk uitvoeren. Het pestprotocol dient meer aandacht te krijgen, door het goed te bespreken met elkaar en visueel zichtbaar maken in de school. Het pestprotocol moet makkelijk te hanteren zijn.

Statistieken voor vraag 11: Pestprotocol: 11. Gebruikt u het 'oeepsblad'?



Figuur 15: Gebruikt u het 'oeepsblad'?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Ja

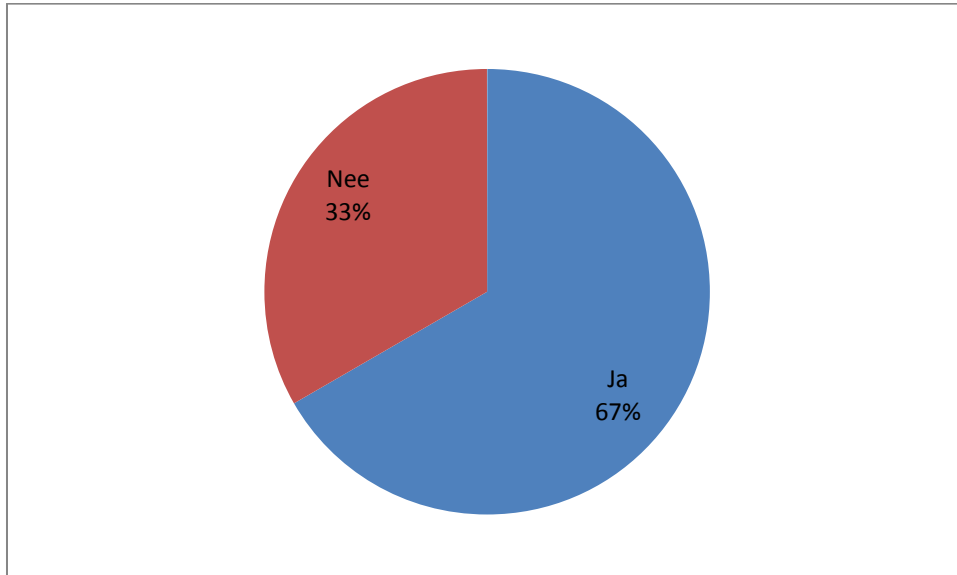
- Omdat het een afspraak is, maar het wordt ook weleens vergeten.
- Ouders te laten weten wat er speelt
- Soms nodig en zeer nuttig
- Overschrijdingen te verduidelijken
- Kinderen kunnen hun kant van het verhaal doen
- Volgens afspraak

Nee

- Niet nodig
- Te weinig resultaat
- Ouderwets
- Pas ingezet als de ouders en leerlingen niet willen meewerken

De leerkrachten geven tegenstrijdige antwoorden op deze vraag. De één vindt het goed werken en de ander vindt het ouderwets en tijdrovend. Een aantal vinden het niet nodig. Het verduidelijkt de situatie, wat er gebeurd is en de ouders weten er op deze manier ook van.

Statistieken voor vraag 12: Pestpestprotocol: 12. Hanteert u de 10 afspraken met elkaar (deze vindt u terug in het pestprotocol) in de klas?



Figuur 16: Hanteert u de 10 afspraken met elkaar in de klas?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Ja

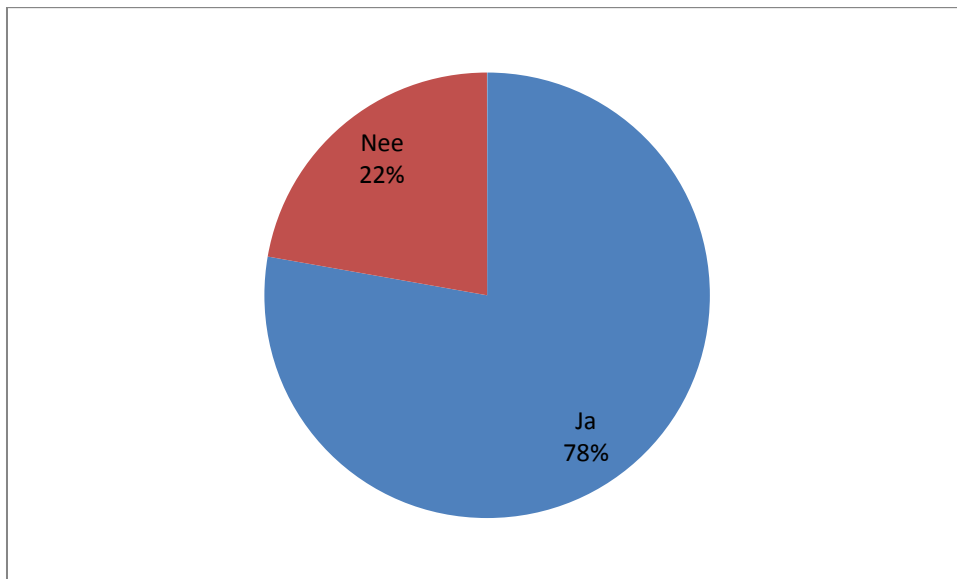
- Erop terug komen bij ruzie
- Heeft de groep soms nodig
- Schoolbreed afgesproken
- Algemene regels, om goed te kunnen bespreken

Nee

- Afspraken te moeilijk voor jonge kinderen
- Zijn er te veel, drie regels zijn meer dan genoeg
- Wist niet dat deze gehanteerd werden
- Maak met de klas eigen afspraken (max. vijf)

c. Methodes

Statistieken voor vraag 13: Methodes: 13. Gebruikt u de methode 'leefstijl' zo ja, hoe vaak en ziet u vorderingen? Zo nee, waarom niet en wat gebruikt u dan wel en hoe vaak?



Figuur 17: Gebruikt u de methode 'leefstijl'?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Ja

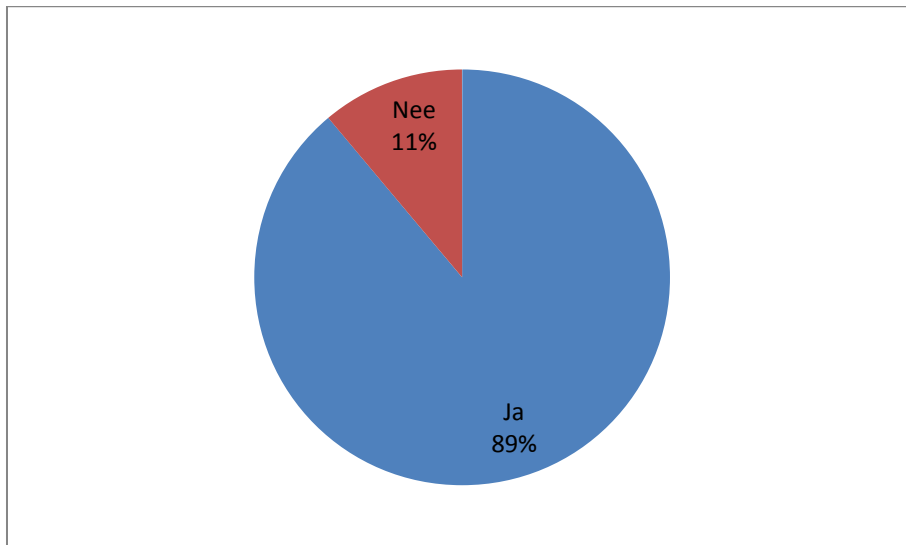
- Af en toe, met eigen draai
- Eén keer in de twee of drie weken
- Als bronnenboek
- Ik gebruik de methode als er zich een probleem voordoet, zoals laatst bij roddelen
- Ik mis preventief voorkomen van pestgedrag
- Zie weinig vorderingen
- Het is toe aan vernieuwing
- Vorderingen lastig meetbaar
- De thema's gaan leven in de klas als je het er over hebt
- Alleen als er in de groep wat leeft

Nee

- Ik doe rollenspelen
- Ik gebruik praktijkvoorbeelden
- Het boekje Gouden weken
- Aandacht besteden aan the daily mile
- Meer werken aan groepsvorming
- Prentenboek

Concluderend werken de meeste leerkrachten hier wel mee, maar zijn de vorderingen gering en lastig meetbaar. De methode wordt niet dagelijks of wekelijks gebruikt. Sommige gebruiken alleen de methode als er een situatie voordoet in de klas. De methode wordt gebruikt als bronnenboek en er wordt een eigen draai aangegeven. De leerkrachten gebruiken andere activiteiten i.p.v. deze methode zoals: rollenspelen, prentenboek, groepsvormende activiteiten, the daily mile of een ander boek.

Statistieken voor vraag 14: Methodes: 14. Staat u open voor een nieuw sociaal – emotioneel leren methode?



Figuur 18: Staat u open voor een nieuw sociaal – emotioneel leren methode?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

Ja

- Leefstijl werkt niet prettig
- Deze methode sluit niet genoeg aan
- Een methode hebben die makkelijk in gebruik is
- Een methode die up to date is en blijft
- Huidige methode zit niet voldoende in op de huidige situatie rond de sociale emotionele ontwikkeling
- Huidige methode is verouderd en niet aantrekkelijk meer
- Alleen als het kanjertraining is, hoor goede verhalen over deze methode en er is aandacht voor spel/sport/spelen op het plein
- Het kan altijd beter
- Niet iedere leerkracht heeft de bijhorende cursus van leefstijl gevolgd
- Nieuwe methode, meer aandacht voor preventief handelen

Nee

- Invoering kost te veel tijd en dat hebben we niet
- Op de momenten dat je deze dingen bespreekt met kinderen knikken ze braaf ja, maar als er zich een dergelijke situatie voordoet zijn ze niet meer zo braaf.

Bijna alle leerkrachten zouden een nieuwe methode willen die mee gaat met de tijd en up to date blijft. Een methode die makkelijk hanteerbaar is en aansluit bij de dagelijkse situaties. Een methode die meer aandacht besteedt aan het preventief handelen en aan de sociale emotionele ontwikkeling. Een aantal leerkrachten vinden de methode verouderd en onaantrekkelijk, daarnaast hebben de 'nieuwe' leerkrachten de cursus van leefstijl niet gevolgd. Een paar leerkrachten willen geen nieuwe methode omdat het niet gaat werken of omdat het te veel tijd kost om het in te voeren.

Statistieken voor vraag 15: Methodes: 15. Wat vindt u belangrijk aan een SEL – methode?

Onderstaande antwoorden werden gegeven op deze vraag:

- Dat je weet hoe je de methode werkt
- Aandacht voor cyberpesten / sociale media
- Meer werkvormen als: liedjes, drama, activiteiten, spelvormen, rollenspelen, leuke werkbladen en creatieve opdrachten
- Vernieuwend en aantrekkelijk is en up to date blijft
- Aandacht voor positief groepsgedrag in de klas en op het plein
- Leuke materialen
- Praktisch hanteerbaar / weinig voorbereiding
- Koppeling SEL- methode / leefwereld van de kinderen
- Koppeling SEL – methode / pestprotocol
- Veel variatie
- Passend bij de leeftijd van de kinderen
- Moderne, digitale methode die samenwerking tussen leerlingen, ouders, verzorgers en leerkrachten vraagt.
- Veel sociale vaardigheden
- Leerlingen bewust worden van eigen gedrag en hoe met elkaar om te gaan.
- Zelfde regels vang groep 1 t/m groep
- Uitdagend

De leerkrachten willen een nieuwe methode die makkelijk hanteerbaar is, die van deze tijd is en die voor het digibord gebruikt kan worden en die up to date blijft. Een methode vol variatie van spellen, activiteiten en werkbladen. Een methode die uitdaging biedt, spelvormen en aandacht heeft voor cyberpesten en groepsgedrag in de klas en op het plein. Een methode die gekoppeld wordt aan het pestprotocol en aan de leefwereld van de kinderen. Een methode die vraagt om samenwerking met alle betrokken partijen. De methode moet ondersteuning bieden aan de sociale vaardigheden en dezelfde regels hanteren voor zowel de onder- als de bovenbouw.

Extra aanvullingen

- Pestprotocol standaard in de groepsmap
- Kanjertraining is een goed alternatief

11. Conclusies, aanbevelingen en discussie

In dit stuk worden de conclusies gegeven uit mijn onderzoek. Er wordt antwoord gegeven op de verschillende deel- en hoofdvragen. De onderzoeksvraag wordt beantwoord, doordat alle deelvragen beantwoord zijn. De theorie en de enquête antwoorden worden met elkaar gekoppeld. Er volgt een antwoord op de hypothese die gesteld is. Daarnaast volgt een aanbeveling voor de school omtrent het pesten en het pestprotocol. Als laatste sluit dit hoofdstuk af met een discussie en suggesties voor een vervolgonderzoek.

Onderzoeksvraag

Op welke manier krijgt het pestprotocol vorm binnen de visie van de KWS?

Analyse resultaten uit de enquêtes

- Regelmatig met het team er over te hebben
- Met de kinderen over het pesten praten
- Regelmatig op de locatievergadering zetten
- Gebruik maken van de gedragsspecialist
- Goed zichtbaar maken
- Dat het door het team wordt gedragen
- Iedere leerkracht moet op de hoogte zijn van het wat er in het pestprotocol staat
- Samen als team zijnde, regels (her) formuleren, wat voor school willen wij zijn (uitgangspunten)
- SEL-methode aan koppelen, protocol regelmatig terug laten komen in de SEL-lessen
- Visueel zichtbaar maken in de school
- Consequenter en ook werkelijk uitvoeren
- Samenwerken met ouders/verzorgers
- Betrokkenheid van alle kanten

Deelvragen

1. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'pesten'?

2. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'plagen'?

Deze twee vragen heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader, pagina 11 en 12*. Pesten en plagen kennen verscheidene begrippen en synoniemen. Hieronder wordt een korte samenvatting van het begrip 'pesten' en het begrip 'plagen' gegeven.

Pesten is een langdurig probleem, waar veel herhaling bij plaatsvindt. Eén persoon ondervindt hierbij herhaaldelijke negatieve handelingen dat kan zowel fysiek en verbaal zijn, waarbij deze persoon niet in staat is om voor zichzelf op te komen. Dit kan door één of meerdere personen gedaan worden. Dit is afhankelijk van het groepsgebeuren in de klas, staat de groep dit toe of laten ze dit niet toe. De groep speelt een grote rol in een pestsituatie, pesten is een groepsgebeuren. Iedere groep kent verschillende rollen en iedere leerling speelt een rol in de groep (Goossens, 2012). Daarnaast wordt pesten gezien als agressief gedrag, dit gedrag kunnen verschillende negatieve handelingen zijn. Van uitschelden tot fysiekgedrag, iemand slaan bijvoorbeeld (Emmerechts, 2001). Pesten is een serieus probleem, het doel is daarom ook om iemand pijn te willen doen (Goossens, 2012).

De 3 basiskenmerken van pesten zijn: (Goossens, 2012)

1. Je wilt iemand pijn doen

2. Pesten duurt lang en komt regelmatig voor
3. Er zit een groot verschil in machtsverschil versus pester tegen de gepeste

Plagen daarentegen is bedoeld als een groep en iedereen er om kan lachen. Iedereen heeft evenveel macht en heeft respect voor elkaar (Pol-Drent, 2013). De rollen bij het plagen liggen niet vast, daarom kan dit elke week veranderen. Tegenoverstaand van het plagen, staan bij het pesten de groepsrollen wel vast (Henderson, 2013). De leerlingen zien plagen ook als een grapje en als stoeien, iedereen kan erom lachen en het komt één keer in de zoveel tijd voor (Bijlage 5).

3. Wat wordt er vanuit de literatuur verstaan onder 'het schoolklimaat'?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 20.

Onder het schoolklimaat wordt verstaan hoe de beleving van de leerlingen is op school, hoe de leerlingen de school ervaren in de breedste zin van het woord (site: scholenmetsucces). Is de school een fijne werkomgeving voor de leerlingen? Dit is een belangrijke vraag die de school zichzelf dient te stellen. Als het antwoord ja is, dan weet de school dat het schoolklimaat goed is en dat de leerlingen zich goed kunnen ontplooiën en ontwikkelen als een betekenisvolle volwassen persoon (Prinsen, 2013). Daarnaast is het belangrijk dat een leerling een goede relatie heeft met de leerkracht en met zijn medeleerlingen. Ten tweede is het belangrijk dat een leerling zich competent voelt en weet van zichzelf dat hij of zij het kan. Als laatste is het van belang dat een leerling zelfstandig genoeg is en keuzes voor zichzelf kan maken (Prinsen, 2013).

4. Hoe ontstaat pesten?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 13.

Pesten kent verschillende aanleidingen, zodat het pesten begint. Ten eerste is de groepsvorming van belang, als de groep niet goed via de vijf groepsfasen gevormd wordt kan dat pestgedrag veroorzaken. In de vijf fasen worden de regels besproken, iedere leerling vervuld een rol in de groep en de normen en waarden liggen vast. Wat wordt wel getolereerd door de groep en wat niet. Hierbij kan de leerkracht een grote rol spelen, door grenzen aan te geven. Als er veel gedaan is aan groepsvorming, kan dit een positief effect hebben op de groep. In de vierde fase staan alle grenzen en regels vast in de groep, vanaf dan is het of een positieve groep of een negatieve groep. In een negatieve groep wordt meer gepest (Overveld, 2015). Daarnaast kent het pesten nog meer oorzaken, waardoor kinderen gaan pesten:

- Agressie niet kunnen bedwingen
- Misbruik maken van macht, iedereen wil macht hebben in een groep
- Frustraties hebben, dat kan leiden tot agressief gedrag
- Als de thuissituatie niet goed is of de kinderen hebben geen sociale vaardigheden mee kregen van thuis.
- Sommige kinderen vervelen zich en gaan uit verveling iemand pesten
- Normen en waarden in een groep, kan het pesten toelaten
- Het slachtoffer speelt hierin ook een rol, het slachtoffer kan depressief of angstig zijn en daardoor eerder gepest worden. Of het slachtoffer reageert op het pestgedrag en dat maakt het interessant voor de pester. Als laatste moet een slachtoffer duidelijk zijn grenzen aangeven (Henderson, 2013).

5. Wat zijn de kenmerken van pesten?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 11.

De kenmerken van pesten luiden als volgt (Henderson, 2013):

- Bij pesten heeft één of meerdere leerlingen plezier en één leerling niet
- Bij het pesten heeft iedere leerling een rol in de groep en die ligt vaak al vast
- Bij pesten zit er een groot verschil in macht
- Pesten is een serieus probleem
- Niet iedereen kan lachen bij pesten
- Bij pesten wil iemand opzettelijk een negatieve handeling bij een ander doen
- Bij pesten is het meestal een groep tegen één leerling
- Pesten is moeilijk te doorbreken
- Doordat het moeilijk te doorbreken is, wordt vaak dezelfde leerling gepest. Dat kan soms jaar na jaar zijn.
- Een slachtoffer wordt expres gepest door de pester
- Daarnaast zeggen de leerkrachten (Bijlage 4) dat pesten gebeurt op een systematische manier en het is op langer termijn.
- De leerlingen zeggen (Bijlage 5), dat bij het pesten iemand gekwetst wordt.

6. Waarom wordt er gepest op school?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 12.

Er is geen vaste situatie te schetsen, waarom er nu gepest wordt. Het is een samenloop van meerdere aspecten als: de thuissituatie, de familie waarin je opgroeit, gebeurtenissen die meegemaakt worden en de omgeving speelt ook een rol hierin (Pol – Drent, 2013). Er bestaat wel meer kans op pesten als de regels consequent gebruikt worden, als de omgeving waarin het kind opgroeit niet veilig is, de omgeving biedt geen goede leiding of het is niet duidelijk wanneer er gestraft of beloond wordt. Dit alles zorgt ervoor dat er juist of meer gepest gaat worden (Prinsen, 2013). Daarnaast zegt Prinsen ook dat pesten steeds een vicieuze cirkel doorloopt en hoe langer het pesten duurt, hoe moeilijker het wordt om dit te doorbreken.

7. Welke rollen zijn van toepassing bij het pesten?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 16.

Zoals hierboven beschreven is, is pesten een groepsproces waarbij iedere leerling een bepaalde rol speelt. Goossens zegt dat er zes rollen zijn, Pol-Drent zegt dat er maar vijf rollen zijn. Ten eerste is er de pester, hij of zij speelt een grote rol, een pester pest zodat hij ten eerste meer macht krijgt. Er zijn meerdere redenen te bedenken waarom pesters pesten: 1. De pester kan opgroeien in een thuissituatie vol met agressie en ruzie en kijkt het voorbeeld af. 2. De pester kan gedragsproblemen hebben en weet niet goed hoe hij daarmee om kan gaan. 3. De pester heeft weinig empathisch vermogen en weet niet wat hij een ander met zijn gedrag aandoet. 4. De pester kan vroeger gepest zijn en wil dat voorkomen, door zelf de rol als pester op zich te nemen. 5. De pester heeft matig tot slechte sociale vaardigheden. 6. Het kan ook liggen aan de normen en waarden van het kind zelf, maar ook vanuit de groep (Henderson, 2013).

Ten tweede speelt het slachtoffer ook een belangrijke rol, iemand die wordt gepest wordt gepest om zijn of haar: uiterlijk, kleding, zelfbeeld en/of afkomst (Henderson, 2013). Het zelfbeeld is hierbij belangrijk, als het slachtoffer al negatief over zichzelf gaat denken, wordt

het voor de pester nog gemakkelijker gemaakt om iemand te pesten. Een pester gaat eerder iemand pesten, waarvan hij niks te vrezen heeft, dan iemand die zijn grenzen aangeeft. Heeft het slachtoffer veel vrienden om zich heen, wordt het slachtoffer al minder snel gepest. Als het slachtoffer alles gaat geloven wat er tegen hem of haar gezegd wordt, wordt het pesten alleen maar erger (site: pesten).

Ten derde zijn er de meelopers, deze pesten mee zodat ze zelf niet gepest gaan worden. Deze groep steunt de pester en hierdoor krijgt de pester nog meer aanzien en macht. De meelopers doen actief mee met het pesten van het slachtoffer. Sommige meelopers weten hoe het is om gepest te worden en doen daarom juist mee, omdat ze bang zijn dat ze straks zelf gepest gaan worden. Er zijn ook kinderen die graag pesten en het lef er niet voor hebben om het zelf te doen, daarom pesten deze kinderen mee (Goossens, 2012). Hierdoor krijgt het slachtoffer nog meer het gevoel er alleen voor te staan.

Ten vierde zijn er de toeschouwers/aanmoedigers, deze groep ziet alles gebeuren en zijn het er niet altijd mee eens. Net als de meelopers zijn ze bang, dat ze zelf ook gepest gaan worden. Daarom staat deze groep erbij en moedigt de pester aan. Ze willen wel graag wat doen, maar weten vaak niet wat te doen.

Ten vijfde is er de groep verdedigers, deze groep komt op voor het slachtoffer. Ze willen ervoor zorgen dat de pester stopt met pesten. Ze stappen uit de comfortzone om het slachtoffer te helpen, hierdoor kunnen ze nu zelf ook gepest gaan worden. Hierdoor krijgt het slachtoffer het gevoel er niet alleen voor te staan.

Als laatste is er de groep buitenstaanders/onwetenden, deze groep staat er vaak buiten en weet niet dat er gepest wordt in de klas. De groep bemoeit zich er niet mee en ze vinden dat ze er zelf ook niks mee te maken hebben. Deze groep is onpartijdig, maar onbewust keuren ze het gedrag van de pester wel goed, omdat ze niks ondernemen. Omdat de groep in zoveel rollen te verdelen valt, is pesten wel degelijk een groepsprobleem. Het pesten moet daarom aangepakt worden, door een groepsaankpak.

8. Wat zijn de gevolgen van pesten?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 15 en 16. Pesten kent verschillende gevolgen, in verschillende gradaties van ernstig. Een leerling kan zich eenzaam voelen als gevolg van pesten, maar een leerling kan zich ook zo enorm eenzaam voelen, in een isolement geraken en zichzelf van het leven beroven. Andere gevolgen kunnen zijn: faalangst krijgen, weinig zelfvertrouwen hebben, depressieve gevoelens hebben, slechtere (school) prestaties, verdriet hebben, machteloosheid ervaren en in de somberheid terecht komen (Ulzen, 2016). Een persoon kan dit zijn hele leven met zich mee dragen. Ieder mens heeft behoefte om bij een groep te horen, dit komt omdat onze hersenen zo geprogrammeerd zijn. Als een kind zich niet sociaal geaccepteerd wordt, komt het kind niet verder op de 'Piramide van Maslov', dat kan betekenen dat een kind zich nooit verder zal ontplooien (Henderson, 2013).

Hierboven zijn de gevolgen beschreven voor het slachtoffer, naast het slachtoffer heeft het ook gevolgen voor de pester. De pester heeft nooit goede sociale vaardigheden geleerd en zal altijd het pesten gebruiken om een doel te bereiken in zijn of haar leven. Daarnaast komen pester vaker in aanraking met verschillende verslavingen (Pol-Drent, 2013).

9. Hoe is pesten te voorkomen?

10. Wat kan een school tegen het pesten doen?

Deze twee vragen heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 18 en 19. Pesten kan voorkomen worden door de school, de leerkrachten en ouders hierbij te betrekken. Een school moet een goed protocol hebben hoe het pesten aangepakt gaat worden op school, hierbij zijn afspraken en consequenties van belang. De afspraken zijn hierbij positief geformuleerd, wat verwacht de school van de leerlingen. Daarnaast moet dit protocol een groot draagvlak krijgen onder de leerkrachten. De leerkrachten moeten dit uitdragen naar de kinderen en ouders toe, dat pesten niet getolereerd wordt op school. Dit kunnen de school en de leerkrachten doen door de afspraken visueel te maken in de school en door erover te praten (Bijlage 5), door er een sociaal – emotioneel leren methode aan te koppelen en terug te laten komen in de lessen in de klas (Ulzen, 2016).

De leerkrachten kunnen zelf regels maken in de klas, dit zorgt voor een hoge betrokkenheid vanuit de leerlingen. De leerkrachten dienen goed op te letten in de klas. Als pesten zich voordoet in de klas moet de leerkracht hier iets tegen ondernemen. Signaleren is één, een plan maken en uitvoeren is twee (Goossens, 2012). Naast het pesten tegengaan, is het voorkomen ook belangrijk. Hierbij kunnen groepsvormende activiteiten al bij helpen, de leerkracht zorgt er dan voor dat de groep ook echt een groep gaat worden. Een leerkracht moet wel instaat zijn om het groepsklimaat te kunnen veranderen (Emmerechts, 2001). Naast groepsvormende opdrachten, dient de leerkracht ook te zorgen voor uitdagende opdrachten, zodat de leerlingen zich niet gaan vervelen en uit verveling gaan pesten. Als een leerkracht ingrijpt, mag er best een straf tegenover staan. Een straf dient er voor te zorgen, dat er gedragsverandering plaatsvindt en het kan een voorbeeld zijn voor de andere leerlingen. Die bedenken zich dan wel twee keer, voordat ze gaan pesten (Lokerse, 2001).

Naast de leerkrachten en de school, spelen de ouders ook een rol in het pestgebeuren. Ouders kunnen namelijk kinderen een groot zelfvertrouwen meegeven als de kinderen naar school gaan, hierbij is het van belang dat de sociale vaardigheden worden ontwikkelt. De kinderen worden hierdoor sociaal en hulpvaardig naar andere kinderen toe. Klasgenoten hebben kinderen graag om hun heen en daardoor worden ze geaccepteerd en minder snel gepest. Doordat het kind een groot zelfvertrouwen heeft, ervaart het kind er te mogen zijn (Henderson, 2013). Naast zelfvertrouwen, liefde en aandacht geven dienen de ouders ook grenzen aan te geven, wat wel en niet mag. Hierdoor leren de kinderen dat andere kinderen grenzen hebben en hoe ze hiermee om dienen te gaan. Veel praten over grenzen en waarom iets wel of niet mag/kan, helpt de kinderen om begrip te krijgen.

Als laatste wordt een goed voorbeeld van de school, de leerkrachten en de ouders gevraagd. Wees eerlijk naar het kind toe, dit zorgt voor een goed realistisch zelfbeeld. Omgaan met winst en verlies, is voor sommige erg moeilijk, hiermee moet geoefend worden. Als een kind gestraft wordt, zorg er dan voor dat het kind iets vervelends moet doen of dat er iets leuks zoals tv kijken, weggehaald wordt (Emmerechts, 2001).

11. Wat houdt het vijfsporenbeleid in?

Deze vraag heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 21 en 22. Een vijfsporenbeleid houdt in dat er gekeken wordt naar alle partijen, als er pesten gesignaleerd wordt op de school. De volgende partijen doen mee: de pester, ouders, de

school, het slachtoffer en de omstanders. Alle betrokkenen worden hierbij betrokken (magazine op internet: Counselling magazine). Ten eerste wordt er hulp geboden aan de gepeste, daarna aan de pester, dan wordt de middengroep erbij betrokken, de school grijpt terug op zijn/haar beleid en er worden consultaties gepleegd en als laatst krijgen de ouders hulp geboden site: wij-leren).

12. Wat houdt een pestprotocol in?

13. Hoe wordt een pestprotocol vorm gegeven?

14. Wat zijn de eisen op mesoniveau voor het pestprotocol?

15. Wat zijn de eisen op macroniveau voor het pestprotocol?

Deze vragen heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 23 t/m 26.

Een pestprotocol is vanaf 1 augustus 2015 wettelijk verplicht, op iedere school om het zo het pesten tegen te gaan. In dit beleid staan afspraken die de school gezamenlijk heeft gemaakt omtrent het pesten. Doordat de school een pestbeleid heeft, draagt de school uit naar anderen dat pesten een serieus probleem is en dat het niet getolereerd wordt. In het beleid staan stappen vermeld, bijvoorbeeld als pesten gesignaleerd wordt, wat gaat de school hiertegen doen (school en veiligheid). Een school kan zelf keuzes maken hoe de school vorm wil geven aan het protocol. Vanuit het ministerie OCW zijn er een aantal eisen waar een school aan moet voldoen. Daarnaast kan de school zelf keuzes maken wat de school wel en niet in het beleid wil hebben. De eisen die gesteld zijn vanuit het ministerie OCW zijn: er moet een vertrouwenspersoon benoemd zijn, de werkwijze van de klachtenregeling staat vermeld, waar de onafhankelijke klachtencommissie te vinden is, hoe pesten gesignaleerd wordt op de school en welke afspraken er zijn gemaakt omtrent het pesten (site: Rijksoverheid).

Nadat de school bovenstaande verplichtingen heeft beschreven in het protocol, kan de school kiezen uit verschillende onderdelen, die ook in het protocol vermeld kunnen worden (site: school & veiligheidstichting). Hierbij wordt verwezen naar pagina 24. De leerkrachten vinden dat een pestprotocol weinig regels dient te hebben en regels die positief geformuleerd zijn (Bijlagen 4). Ook vinden de leerkrachten dat een pestprotocol consequenties dient te hebben, er moeten afspraken instaan over hoe te handelen bij cyberpesten en het moet gekoppeld worden aan een sociaal – emotioneel leren methode.

16. Hoe krijgt een pestprotocol een plek in de basisschool?

17. Wat maakt een pestprotocol tot een succes?

18. Hoe zie je het pestprotocol terug in het schoolklimaat?

Deze vragen heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 23 t/m 26

Een pestprotocol krijgt een goede plek in de basisschool als er voldaan wordt aan de volgende voorwaarden (site: ouders van waarde):

1. Genoeg draagvlak krijgen vanuit alle partijen
2. De betrokkenen dienen het protocol te kennen en te kunnen toepassen
3. Het protocol is praktijkgericht
4. Het protocol komt structureel terug op de agenda
5. Er worden lessen gegeven uit de sociaal – emotionele methode
6. Het protocol past bij de visie van de school
7. Leerkrachten zijn competent genoeg om met het protocol te werken
8. Het protocol dient zichtbaar te zijn en makkelijk te vinden

De leerkrachten vinden dat een pestprotocol een goede plek krijgt doordat er over gesproken wordt en dat een ieder achter het beleid staat en weet wat het beleid inhoudt. Op de vergaderingen wordt dit regelmatig besproken en het protocol is visueel zichtbaar in de school. Daarnaast is er een sociaal – emotioneel leren methode aangekoppeld en de samenwerking met ouders/verzorgers is hierbij van belang (Bijlage 4).

Een pestprotocol krijgt succes als er wordt gedaan aan bovenstaande voorwaarden. En als een ieder zich aan de afgesproken regels houdt en deze afspraken consequent uitvoert. Het protocol krijgt succes als er één lijn getrokken wordt door alle leerkrachten en alle andere betrokken partijen. Dit geeft houvast aan de leerkrachten en zo weet iedere leerling wat de consequentie is van zijn of haar gedrag (ouders van waarde). Een pestprotocol alleen is niet genoeg, het moet gaan leven in de school door erover te praten en door er een methode aan te koppelen.

Een pestprotocol is terug te zien in het schoolklimaat, als de kinderen zich veilig voelen op school. En als de school als prettig ervaren wordt en er is een klimaat waar de kinderen zich ten volste kunnen ontwikkelen tot betekenisvolle volwassenen (Prinsen, 2013).

19. Wat is de visie van Basisschool X?

20. Wat is de visie van de leerlingen op het huidige pestprotocol?

21. Wat is de visie van de leerkrachten op het huidige pestprotocol?

Deze vragen heb ik uitgebreid beschreven in mijn *Theoretisch kader*, pagina 27 t/m 30.

De visie van Basisschool X staat ervoor dat ieder kind er mag zijn, een kind moet zich veilig en op zijn gemak voelen in de school. Alle kinderen zijn gelijk aan elkaar. De school wil dat de kinderen zich verantwoordelijk en zelfstandig leren te gedragen en respect te hebben voor zichzelf en voor de andere kinderen. Daarnaast vindt de school de ouderbetrokkenheid van groot belang, dit doen ze door goed het contact te onderhouden met de ouders. De school streeft naar een klimaat waarin de kinderen zich geborgen voelen en in blijheid kan werken. Hier geven ze richting aan door vier basisprincipes te hebben en te hanteren (Schoolgids).

De leerlingen hebben in het onderzoeksinstrument (Bijlage 5) aangegeven dat het pesten aangepakt moet worden door de leerkrachten. De leerkrachten moeten ingrijpen en moet er met de leerlingen over praten. De leerlingen geven aan dat er wel gepest wordt, maar dat er niet tot nauwelijks oepsbladen ingevuld worden. Daarnaast geven een aantal leerlingen aan dat de methode leefstijl niet gebruikt wordt of dat ze er niks van leren. Dit is een visiepuntje voor de leerkrachten.

De leerkrachten hebben in het onderzoeksinstrument (Bijlage 4) aangegeven dat niet iedereen dezelfde uitgangspunten dragen. Veel uitgangspunten die de school omschrijft in de schoolgids vinden de leerkrachten passen bij de visie van de school, maar ook een aantal passen niet bij de visie. De leerkrachten vinden dat pesten een groot probleem is, dat verholpen kan worden door duidelijke afspraken te hebben en het bespreekbaar te maken met elkaar. De school dient een goede eenduidige visie te hebben. Wwat de school wil uitdragen en daarna een groot draagvlak creëren. Naast dat de leerkrachten hier een grote rol inspelen, vinden ze dat de ouders hierbij ook een rol moeten/kunnen spelen.

Communicatie is hierbij van groot belang. De bovenbouw leerkrachten gaven aan het uitgangspunt 'verantwoordelijkheid' te missen bij de leerlingen.

Conclusie

Uit de enquête is gekomen dat de meeste leerkrachten het huidige pestprotocol willen vernieuwen, hierbij moet gelet worden op:

- Koppeling SEL- methode
- Weinig en kindvriendelijke regels
- Digitaal pesten moet vermeld worden
- Welke consequenties hanteert de school bij overschrijdingen
- Tot hoever gaan deze overschrijdingen?
- Met de tijd mee gaan
- Betrokkenheid van ouders vermelden
- Anonimiteit signaal pesten
- Meer zichtbaar zijn in de school
- Preventief handelen
- Vertrouwenspersoon benoemen
- Eenduidige visie

Concluderend moet het team van de beide locaties bespreken wat ze willen uitdragen als schoolzijnde. Welke visie en uitgangspunten horen bij de school en hoe krijgt dat vorm in het pestprotocol. Hoe worden de regels geformuleerd en hoeveel regels wil de school hebben in het pestprotocol? Wat zijn de consequenties als er niet gehouden wordt aan de afspraken? Hierdoor kan de school een éénduidige visie uitdragen en er als team achter staan. De school laat zien dat pesten serieus aangepakt wordt en dat ieder lid van het team dit toepast in de praktijk. Moet er rekening gehouden worden met de jonge en oudere kinderen, zit daar verschil tussen of wil de school hier ook één lijn in trekken? De huidige maatschappij verandert en het pesten verandert ook mee, het wordt veel gedaan via de sociale media. Welke afspraken maakt de school hierover? Worden de ouders hierbij betrokken? Als het hele team achter al deze afspraken staat en dit uitdraagt naar de kinderen en naar de ouders toe. Dan is dit een erg duidelijk signaal naar alle betrokkenen toe. Het pesten kan zo aangepakt worden en het kan helpen bij het voorkomen van het pesten. Naast deze bovenstaande punten, dient de school te kijken naar de eisen op macroniveau die het ministerie van OCW stelt aan het pestprotocol. Als dat gedaan is, kan er gekeken worden naar de eisen op mesoniveau (site: school & veiligheidstichting). Wat vindt het team belangrijk wat er in het pestprotocol dient te staan? Hierdoor krijgt het pestprotocol vorm. Dat is de eerste stap die de school moet maken.

De volgende stap is, hoe gaat het pestprotocol leven in de school? Dit heeft te maken met: hoeveel aandacht krijgt het pestprotocol van het team, wordt dit besproken in de klas, komt het regelmatig terug op vergaderingen, wordt het protocol geëvalueerd en zodanig aangepast? Krijgt het pestprotocol draagvlak, gebruikt iedereen het protocol zoals dat bedoeld is? Zijn de regels zichtbaar in de school? En is er een sociaal – emotionele methode aangekoppeld? Als bovengenoemde acties uitgevoerd worden gaat het pestprotocol leven in de school en krijgt het een plek in de school. Als dit alles overwogen is en aangepast is, is de laatste stap het pestprotocol te evalueren en als dat nodig is aan te passen (site: Beekdal Lyceum Arnhem).

Wat van te voren niet verwacht werd, is dat niet iedereen dezelfde visie heeft over wat de school uitdraagt aan uitgangspunten. Een aantal leerkracht misten een aantal uitgangspunten in het huidige pestprotocol, waar de school wel voor staat.

Verwachtingen 'zoals geformuleerd in de probleemstelling'

Uit de resultaten (Bijlage 4) is gebleken dat inderdaad de visie van de leerkrachten niet meer op één lijn zit en dat de leerkrachten weer op één lijn dienen te komen. Dit moet met elkaar besproken worden, uit de resultaten is te lezen wat de leerkrachten missen en wat er wel goed gaat met betrekking tot het pestprotocol. Doordat er geen eenduidige lijn is, hebben de leerkrachten zelf iets bedacht, hoe om te gaan met pesten. Leerkrachten hebben eigen afspraken en eigen consequenties hiervoor bedacht. Het pesten wordt zo op verschillende manieren aangepakt of juist niet. De verwachting die ik had, hebben de leerkrachten ook. Ze willen graag met het hele team overleggen, waar de school voor staat en hoe het pesten aangepakt gaat worden. Bijna alle leerkrachten hebben gezegd dat er een nieuwe sociaal – emotionele methode moet komen. Eén die met de tijd meegaat en makkelijk hanteerbaar is. Ze vinden ook dat het pestprotocol meer moet gaan leven. Iedereen moet er achter staan, het moet zichtbaar zijn en gekoppeld zijn aan een SEL - methode.

De leerlingen hebben aangegeven niet alle regels te kennen die in het pestprotocol staan (Bijlage 5). Daarnaast wordt er niet door alle leerkrachten gewerkt, met de methode 'leefstijl' die wel vermeld staat in de schoolgids van de school. De leerlingen vinden dat er veel gesproken moet worden over het probleem pesten en dat de leerkrachten hierin een grote rol spelen.

Reikwijdte

Het onderzoek is qua lengte niet heel erg uitgebreid. Als er meer tijd voor het onderzoek was, zouden er observaties kunnen plaatsvinden bij pestsituaties. Bijvoorbeeld hoe leerkrachten een ruzie oplossen en welke stappen ze hier in nemen. Er hadden interviews afgenomen kunnen worden. Daarnaast had er een onderzoek gedaan kunnen worden op meerdere scholen, om te kijken hoe zij zorg dragen voor het pestprotocol en wat de verschillen zijn. De conclusies die nu voortgevloeid zijn uit mijn onderzoek, zijn in mindere mate valide omdat het om één school gaat en er is één onderzoeksinstrument gebruikt.

Aanbevelingen

Het team dient ten eerste een éénduidige visie te hebben over de school en hoe dat terugkomt in het pestprotocol. Wat wil de school uitdragen als het gaat om pesten en hoe krijgt het pestprotocol vorm. Wil de school dit alleen doen samen met de leerkrachten of gaat de school de samenwerking met de leerlingen en de ouders aan? Als er een goede visie is, moet de school nadenken over de afspraken hoe het pesten voorkomen kan worden en hoe het aangepakt kan worden? Hoeveel regels wil de school hanteren en hoe zijn deze regels geformuleerd? Daarnaast moet in het pestprotocol staan, hoe pesten te signaleren is en welke stappen de school maakt om het pesten op te lossen / aan te pakken. Er moet een vertrouwenspersoon aangewezen worden en vermeld worden in het protocol. Er moet vermeld worden hoe de klachtenregeling werkt en waar de klachtencommissie te vinden is. Daarnaast is het van belang dat het team overlegt, wat er allemaal naast bovengenoemde aspecten nog meer in het pestprotocol vermeld dient te worden. Als dat klaar is, moet het team nadenken over welke sociaal – emotionele methode ze willen koppelen aan het pestprotocol. Welke methode voldoet aan de visie en de werkwijze van de school. Zo'n methode wordt toegepast in de lessen en zo krijgt het pestprotocol meer aandacht. De leerkrachten staan er achter, met de leerlingen wordt het besproken en de ouders kan gevraagd worden om betrokkenheid. Als laatste dient het protocol zichtbaar te zijn in de

school en dient het protocol na evaluatie zo nodig aangepast te worden. Structurerend komt het pestprotocol terug op de vergaderingen van de school. Zo blijft het pestprotocol up to date, aanpasbaar en beter uitvoerbaar.

Concrete aanbevelingen

- Per persoon de visie bespreken van de school en de uitgangspunten die ze als school willen uitdragen
- Beide locaties maken afspraken omtrent het pestprotocol en gaan eventueel de samenwerking aan met ouders en leerlingen.
- In deze afspraken komen te staan hoe pesten gesignaleerd wordt, welke stappen te ondernemen en welke consequenties hieraan vast zitten.
- Er wordt een vertrouwenspersoon aangewezen en vermeld in het pestprotocol
- De klachtenregeling wordt vermeld + de klachtencommissie en waar deze te vinden
- Daarnaast gaat het team in overleg, wat er allemaal in het pestprotocol vermeld gaat worden
- Het team overlegt of het door wil gaan met het invullen van het oepsblad
- Het team gaat overleggen welke sociaal – emotioneel leren methode ze gaan koppelen aan het pestprotocol. Hierbij wordt gelet op de visie, werkwijze en overeenkomsten tussen de school en de methode.
- Nadat het pestprotocol vorm heeft gekregen, wordt het uitgevoerd en een ieder doet dit consequent.
- Het pestprotocol wordt zichtbaar in de school, door de regels te laten zien in de klas/school
- Het pestprotocol wordt structureel op de agenda gezet van de teamvergaderingen, geëvalueerd en zo nodig aangepast.
- Door bovenstaande punten gaat het pestprotocol leven, krijgt het een goede vorm en een plek in de school

Discussiepunten

De vragen die gekomen zijn naar aanleiding van het onderzoek zijn:

- Waarom volgen sommige leerkrachten nog wel helemaal het 'huidige' pestprotocol en sommige niet meer?

Bovenstaande vraag is van belang, zodat de leerkrachten dezelfde werkwijze hanteren en dezelfde visie hierop na laten. Sommige leerkrachten wisten niks van het pestprotocol af en daardoor ook niet de regels die de school hanteert, dit is wel een zorgelijk aspect (site: ouders van waarde).

- Hoe komt het dat de visie aan het veranderen is van de school en dit nog niet terug is gezien in het pestprotocol?

De leerkrachten gaven aan in de enquête dat het huidige pestprotocol niet meer helemaal past bij de visie, die de school wil uitdragen. Hier moet om gedacht worden, want een pestprotocol dient pas vorm te krijgen, nadat de school een goede, eenduidige visie voor ogen heeft (site: ouders van waarde).

- Hoe komt het dat veel leerkrachten de methode 'leefstijl' nog wel gebruiken en een aantal al niet meer?

Deze vraag is ook zorgwekkend omdat de school hierdoor niet meer op één lijn functioneert. In de ene klas leren de kinderen wel bepaalde aspecten en in de andere klas niet tot nauwelijks. De leerkrachten gaven aan een eigen draai hieraan te geven, maar dit is verschillend en lastig meetbaar of het wel echt resultaat met zich meebrengt.

- De maatschappij is aan het veranderen en het 'nieuwe' pesten gebeurt ook veel via digitaal pesten, de school heeft hier niks over vermeld in het huidige pestprotocol.

De school moet meegaan met de tijd, de maatschappij verandert veel. Er zijn nieuwe wegen bedacht om kinderen te pesten, door bijvoorbeeld cyberpesten (Goossens, 2013). Hoe gaat de school hier tegen optreden? En welke consequenties brengt dit pesten met zich mee?

- Gebruikt de school wel of geen oepsbladen bij pestsituaties?

In de enquête (Bijlage 4, figuur 15), valt uit op te merken dat de helft van de school de oepsbladen wel inzet bij pestsituaties en de andere helft dat niet doet. Hieruit blijkt ook dat de school één werkwijze dient te hanteren, zodat dit voor de leerkrachten en de leerlingen overzichtelijk en duidelijk blijft.

Vervolgonderzoek

Dit onderzoek zorgt voor een goede basis hoe een pestprotocol in elkaar dient te zitten en wat er voor nodig is om een pestprotocol vorm te geven en een plek te geven in de school. Een vervolgonderzoek zou kunnen zijn of alle leerkrachten zich houden aan de (her) geformuleerde afspraken, die zijn gemaakt voor het nieuwe pestprotocol. Als het nieuwe pestprotocol in gebruik is, in hoeverre deze een plek krijgt in de school en of dit protocol succes krijgt. Er kan een onderzoek gedaan worden naar de ouderbetrokkenheid naar aanleiding van het pestprotocol. De school wil graag een nieuwe sociale – emotionele methode, in hoeverre past deze bij de visie en zijn de opbrengsten meetbaar?

Eigen mening

Ik vind dat de school het huidige pestprotocol moet veranderen en zowel moet aanpassen als vernieuwen. De regels die er instaan, worden niet tot nauwelijks toegepast. De stappen die erin staan worden niet ondernomen en het oepsblad wordt door de helft van de school gebruikt. Het is de bedoeling dat de school een visie krijgt, waar iedere leerkracht achter staat. Vanuit die visie moet de school een nieuw pestprotocol formuleren, de punten meenemen die door het ministerie OCW verplicht worden gesteld en zelf een keuze maken in de punten die in het protocol vermeld mogen worden. Daarnaast vind ik dat het team een keuze moet maken, voor een SEL – methode die werkt voor het team, die bij de visie en de werkwijze past en het pestprotocol ook uitdraagt. Doordat alle bovenstaande punten worden toegepast ben ik van mening, dat er een goed schoolklimaat gecreëerd kan worden en dat het pesten wordt verminderd. Het pestprotocol gaat hierdoor meer leven en voor alle betrokken partijen is het duidelijk hoe de school het pesten aanpakt. De school laat hierdoor zien dat pesten serieus genomen wordt. De leerlingen leren meerdere en betere sociale vaardigheden, doordat er door alle leerkrachten een SEL – methode gebruikt wordt in de lessen.

12. Nawoord

In dit hoofdstuk beschrijf ik wat goed ging en beter kan voor een volgend onderzoek. Waar ga ik de volgende keer opletten als ik weer een onderzoek start? Wat heb ik van dit onderzoek geleerd, hoe verliep het proces en de samenwerking?

a. Wat ging goed en wat kan beter?

In het begin ben ik meteen begonnen met de probleemanalyse, ik liep er tegenaan omdat ik niet precies wist, hoe het probleem was ontstaan en waar het probleem was ontstaan. Dit loste ik al snel op, door in gesprek te gaan met de adjunct – directeur van de desbetreffende basisschool. Hierdoor kreeg ik een beter beeld, wat nou precies het probleem was en kon ik verder met mijn scriptie. De deelvragen waren al bijna rond, maar de hoofdvraag bleef lastig. Na drie keer dit aangepast te hebben, kwam er een goede vraag uit en kon ik verder met mijn deelvragen. Al snel kon ik beginnen aan het theoretisch kader en bronnen zoeken.

b. Wat doe ik de volgende keer anders?

Ik heb nu precies voor ogen hoe een scriptie in elkaar zit en hoe de werkwijze werkt. Hierdoor kan ik sneller beginnen met het maken van een scriptie. Waar ik de volgende keer goed op moet letten is dat ik een goed gesprek heb met mijn begeleider over de probleemanalyse. Als dat rond is, moet de onderzoeksvraag goed geformuleerd worden. Want deze kan vaak veranderen en dan verandert automatisch het onderzoek ook mee.

c. Wat heb je ervan geleerd?

- Hoe een scriptieonderzoek gedaan wordt en hoe deze eruit ziet
- Hoe je begint aan een onderzoek, welke stappen je dient te nemen
- Wat de eisen zijn van een pestprotocol zijn op macro- en mesoniveau
- Hoe een keuze gemaakt wordt voor een nieuwe sociale – emotionele methode
- Alle informatie over het pesten (gevolgen, ontstaan, definitie, groepsrollen etc.)
- Hoe een theoretisch kader is opgebouwd
- Hoe je een goede enquête in elkaar zet
- Hoe een enquête geanalyseerd wordt

d. Hoe was de samenwerking?

In mijn scriptie ben ik begeleid door mijn begeleider vanuit mijn eigen school J. Kuipers en ik ben begeleid door mijn begeleider vanuit de stageschool M. Visser. Beide begeleiders hebben mij goed geholpen met mijn scriptie en de samenwerking heb ik als prettig ervaren. De samenwerking met de andere leerkrachten die hebben meegeholpen aan mijn onderzoek vond ik erg fijn. Zonder deze resultaten was er geen goed onderzoek mogelijk. Ik kreeg de mogelijkheid vanuit mijn stageschool om onderzoekinstrumenten af te nemen en deze te mogen toelichten. De samenwerking is geheel goed verlopen tijdens mijn scriptieonderzoek.

Literatuurlijst

Basisschool het Palet Hapert. (sd). Opgeroepen op december 12, 2016, van Pesten is niet cool: <http://www.hetpalet.nl/bestanden/378094/Beleidsstuk-pesten.pdf>

Beekdal Lyceum Arnhem. (2011, november). Opgeroepen op december 12, 2016, van Antipestprotocol of Protocol tegen ongewenst gedrag: <http://www.beekdallyceum.nl/LinkClick.aspx?fileticket=3LoZ7QOU9K8%3D&tabid=236&mid=1074>

Blijswijk, v. R. (2012, november 25). *het kind*. Opgeroepen op december 19, 2016, van Over het werk van Luc Stevens: <http://hetkind.org/2012/11/25/over-het-werk-van-luc-stevens-de-behoefte-aan-relatie-competentie-en-autonomie/>

Blijswijk, v. R. *Over het werk van Luc Stevens*.

Emmerechts, S. (2001). *Pesten op school*. Antwerpen: Manteau.

encyclo. (sd). Opgeroepen op december 1, 2016, van pesten: <http://www.encyclo.nl/begrip/pesten>

Goossens, F. e. (2012). *Pesten op school: Achtergronden en interventies*. Den Haag: Boom Lemma.

Henderson, M. (2013). *Omgaan met pesten*. Amsterdam: SWP.

Jong, d. I. (sd). *Krachtenz*. Opgeroepen op december 1, 2016, van Gevolgen van pesten. : <http://www.krachtenz.com/141098603>

Katholieke Montessori Basisschool de Regenboog. (2013, april). Opgeroepen op december 12, 2016, van Waarom een pestprotocol? : <https://www.askoscholen.nl/scholen/deregenboog/Praktisch/Documents/Pestprotocol.pdf>

kennedy-bs. (2011, januari 5). Opgeroepen op december 12, 2016, van Waarom een pestprotocol?: <http://www.kennedy-bs.nl/informatie/pestprotocol>

Kivaschool. (2014). Opgeroepen op december 20, 2016, van KIVA: Samen maken we er een fijne school van!: <https://www.kivaschool.nl/>

Kol, v. d. (sd). *pesten*. Opgeroepen op december 2016, 1, van jouw anti-pest portaal: <http://www.pesten.nl/blog/in-het-nieuws/nieuw-informatieboekje-over-pesten-te-downloaden/>

Labeur, J. (2014, januari 21). *dspace*. Opgeroepen op december 25, 2016, van scriptie: <http://dspace.ou.nl/bitstream/1820/5432/1/Labeur%20%20J%20scriptie.pdf>

Leefstijl. (sd). Opgeroepen op december 20, 2016, van Theorie: <http://www.leefstijl.nl/theorie.html>

Leraar24. (2009, december 16). Opgeroepen op december 20, 2016, van Video: Omgaan met elkaar door Kanjertraining: <https://www.leraar24.nl/video/1103/omgaan-met-elkaar-door-kanjertraining#tab=0>

- Lokerse, M. (2011). *Ga d'r maar uit!: Orde en een veilig klimaat op school en in de klas*. Amsterdam: SWP.
- Meer, v. d. (2012). *Counselling magazine*. Opgeroepen op december 6, 2016, van De vijfsporenaanpak bij pesten:
http://www.bobvandermeer.info/images/20124_CM_caleidoscoop.pdf
- Meer, v. d. (2014, juni 1). *wij-leren*. Opgeroepen op december 7, 2016, van De vijfsporenaanpak bij pesten: <http://wij-leren.nl/pesten-op-school.php>
- Meer, v. d. (2016). *pesten.net*. Opgeroepen op december 5, 2016, van Vijfsporenaanpak:
http://www.bobvandermeer.info/index.php?option=com_content&task=view&id=213&Itemid=78
- Montessorischool de Boog*. (sd). Opgeroepen op december 2016, 12, van Anti - Pest - Protocol:
<https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/wp-content/uploads/sites/2/2015/02/Pestprotocol-Montessorischool-De-Boog-po.pdf>
- No Blame Nederland*. (sd). Opgeroepen op oktober 25, 2016, van noblame:
<http://www.noblame.nl/introductie/ten-slotte>
- Ouders van waarde*. (2014, januari). Opgeroepen op december 12, 2016, van Negen tips voor het ontwikkelen van een pestprotocol: <http://www.ouders.net/wp-content/uploads/2013/07/Pestprotocol1.pdf>
- Overveld, v. K. (2015). *Groepsplan gedrag: Planmatig werken aan passend onderwijs*. Hilversum: Pica.
- Overzee, N. (2003, mei 30). *oudersonline*. Opgeroepen op december 1, 2016, van de no blame methode: <https://www.ouders.nl/artikelen/de-no-blame-methode>
- Pol - Drent, v. F. (2013). *Met buikpijn naar school: Op zoek naar een effectieve aanpak van pesten*. Utrecht: Kok.
- Prinsen, H. (2013). *Zeg nee tegen pesten!: Praktische gids voor leerkrachten, hulpverleners, begeleiders en ouders*. Houten: Lannoo campus.
- Rijksoverheid*. (sd). Opgeroepen op november 10, 2016, van Veilig leren en werken in het onderwijs:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/inhoud/veiligheid-op-school>
- rijksoverheid*. (2013, maart 25). Opgeroepen op december 4, 2016, van rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2013/03/25/scholen-wettelijk-verplicht-pesten-aan-te-pakken>
- Salmivalli, C. P. (2014). *KIVA handleiding*. Groningen: KIVA.
- scholenmetsucces*. (2016). Opgeroepen op december 7, 2016, van schoolklimaat verkennen en verbeteren: <https://www.scholenmetsucces.nl/informatiecentrum/checklist/schoolklimaat>

School & veiligheidstichting . (sd). Opgeroepen op november 22, 2016, van Het anti-pestprotocol:
<https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/het-anti-pestprotocol/>

Schoolgids. (2016 - 2017). Opgeroepen op december 1, 2016, van Schoolgids:
http://wilhelmina.pcbolleeuwarden.nl/database/db_images/Content/Schoolinformatie/Hoofdditens/schoolgids%202016-2017.pdf

Schulte, J. (2003). *Leefstijl: handleiding groep 7 en 8*. Amstelveen: Linos - Quest Nederland.

Ulzen, v. O. (2016). *Ik wil niet gepest worden!: Effectief en concreet handelen op de basisschool*. Amsterdam: SWP.

Veenstra, R. e. (2009, februari 11). *RUG*. Opgeroepen op december 1, 2016, van Pesten:
<http://www.gmw.rug.nl/~veenstra/CV/VeenstraKluwer09.pdf>

Veilig leren en werken in het onderwijs. (sd). Opgeroepen op 11 24, 2016, van Hoe wordt pesten op school aangepakt?: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/vraag-en-antwoord/aanpak-pesten-school>

Weide, G. (sd). *Kanjertrainingen*. Opgeroepen op december 20, 2016, van Thema's van de kanjertraining: <http://www.kanjertraining.nl/kenniscentrum/uitgangspunten>

Wikipedia. Piramide van Maslow. *De behoeftepiramide van Maslow*.

Young, S. (2016). *Van pesten naar samenwerken: De supportgroep: oplossingsgerichte aanpak bij pestgedrag in school*. Hilversum: Pica.

Bijlagen 1

Logboek onderzoek(splan) + leerproces

Onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het resultaat van mijn onderzoek(splan)

Week 44 – 31 okt. t/m 6 nov.

Dinsdag 1 november

- ❖ Gesprek met adjunct – directrice over de hoofd- en deelvragen van het onderzoek
- ❖ Literatuurverkenning: Praktijkonderzoek in de school

Donderdag 3 november

- ❖ Literatuurverkenning: Praktijkonderzoek in de school
- ❖ Literatuuronderzoek naar pesten
- ❖ Voorblad / inhoudsopgave gemaakt

Week 45 – 7 nov. t/m 13 nov.

Maandag 7 november

- ❖ Theoretisch kader 'definities' van pesten
- ❖ Theoretisch kader ontstaan van pesten

Donderdag 10 november

- ❖ Theoretisch kader ontstaan van pesten
- ❖ Theoretisch kader de rollen van pesten

Week 46 – 14 nov. t/m 20 nov.

Dinsdag 15 november

- ❖ Gesprek met adjunct – directeur over het onderzoek / deelvragen
- ❖ Theoretisch kader verschil pesten / plagen

Donderdag 17 november

- ❖ Eerste bijeenkomst onderzoeksgroep (onderwerpen uitgewisseld, oriëntatie)
- ❖ Met klasgenoten gediscussieerd over de onderwerpen / vragen / plan van aanpak

Week 47 – 21 nov. t/m 27 nov.

Dinsdag 22 november

- ❖ Onderzoekplanning maken
- ❖ Theoretisch kader de rollen van pesten
- ❖ Theoretisch kader 'KIVA' methode

Donderdag 24 november

- ❖ Theoretisch kader 'KIVA' methode
- ❖ Theoretisch kader oorzaken & gevolgen
- ❖ Tweede bijeenkomst onderzoeksgroep (bespreken van de hoofd- en deelvragen)
Meegedacht met de onderwerpen / hoofd- en deelvragen van de andere studenten.

Week 48 – 28 nov. t/m 4 dec.

Maandag 28 november

- ❖ Gesprek met mentor van de opleiding, gesprek over de hoofd- en deelvragen
- ❖ Onderzoek opgedeeld in onderwerpen en linkjes gelegd
- ❖ Gesprek met adjunct directeur over de hoofd- en deelvragen
- ❖ Hoofd- en deelvragen definitief gemaakt en opgedeeld in de verschillende hoofdstukken

Donderdag 1 december

- ❖ Probleemanalyse geschreven
- ❖ Inleiding geschreven
- ❖ Onderzoek verder ingedeeld in het document

Week 49 – 5 dec. t/m 11 dec.

Maandag 5 december

- ❖ Theoretisch kader 'SEL programma'
- ❖ Theoretisch kader preventief handelen

Woensdag 7 december

- ❖ Theoretisch kader 'schoolklimaat'
- ❖ Theoretisch kader Luc Stevens

Donderdag 8 december

- ❖ Theoretisch kader 'Vijfsporenbeleid'
- ❖ Theoretisch kader 'visie van de basisschool'

Week 50 – 12 dec. t/m 18 dec.

Maandag 12 december

- ❖ Theoretisch kader 'het pestprotocol'
- ❖ Theoretisch kader 'de eisen'
- ❖ Probleemstelling geschreven
- ❖ Eerste concept verstuurd naar de mentor van mijn opleiding

Donderdag 15 december

- ❖ Gesprek over eerste concept scriptie met de mentor van mijn opleiding

Week 51 – 19 dec. t/m 25 dec.

Maandag 19 december

- ❖ Scriptie verbeterd, de punten van mijn mentor
- ❖ Aantal hoofdstukken herschreven
- ❖ Probleemanalyse aangepast
- ❖ Stuk van de onderzoeksopzet geschreven

Dinsdag 20 december

- ❖ Theoretisch kader van de methode 'Leefwereld'
- ❖ Theoretisch kader van de methode 'Kanjerttraining'

Woensdag 21 december

- ❖ Theorieën over de methoden uitwerken
- ❖ De onderzoeksanpak verder beschrijven

Donderdag 22 december

- ❖ Logboek uitgewerkt
- ❖ Tweede concept van de scriptie klaar hebben

Week 52 – 26 dec. t/m 1 jan.

Dinsdag 27 december

- ❖ Tweede concept mailen naar mijn mentor van school

Donderdag 29 december

- ❖ Begin maken met de enquête voor de leerkrachten en de leerlingen

Week 1 – 2 jan. t/m 8 jan.

Dinsdag 3 januari

- ❖ Enquête leerkrachten maken
- ❖ Indeling scriptie aanpassen / verbeteren

Woensdag 4 januari

- ❖ Enquête leerlingen maken
- ❖ Enquêtes mailen

Donderdag 5 januari

- ❖ Scriptie doorlezen / verbeteren
- ❖ Onderzoeksanpak klaar

Vrijdag 6 januari

- ❖ Samenvatting klaar hebben
- ❖ Scriptie van Critical Friend doorgelezen + tips geven

Week 2 – 9 jan. t/m 15 jan.

Maandag 9 januari

- ❖ Gesprek met begeleider van de opleiding
- ❖ Scriptie aanpassen n.a.v. gesprek
- ❖ Enquêtes aanpassen n.a.v. gesprek

Dinsdag 10 januari

- ❖ Gesprek met begeleider van de stage
- ❖ Scriptie aanpassen n.a.v. gesprek
- ❖ Enquêtes aanpassen n.a.v. gesprek

Woensdag 11 januari

- ❖ Enquête afnemen (leerlingen)
- ❖ Enquête leerlingen analyseren

Donderdag 12 januari

- ❖ Enquête afnemen (leerkrachten)
- ❖ Vergadering basisschool (uitleggen scriptie + vragen beantwoorden)

Zaterdag 14 januari

- ❖ Enquête leerlingen verwerken in het verslag

Week 3 – 16 jan. t/m 22 jan.

Donderdag 19 januari

- ❖ Enquête leerkrachten analyseren

Zaterdag 21 januari

- ❖ Enquête leerkrachten verwerken in het verslag

Week 4– 23 jan. t/m 29 jan.

Maandag 23 januari

- ❖ Conclusie schrijven
- ❖ Samenvatting schrijven
- ❖ Aanbeveling schrijven
- ❖ Discussie schrijven
- ❖ Voorwoord schrijven
- ❖ Nawoord schrijven
- ❖ Inleveren via de mail (opmerkingen)

Donderdag 26 januari

- ❖ Scriptie aanpassen n.a.v. opmerkingen
- ❖ Scriptie officieel inleveren 'Ephorus'

Leerproces

De onderzoekscyclus heb ik duidelijk voor mijzelf, daardoor wist ik precies wat bij welke stap ondernomen moest worden. Van te voren heb ik boeken gezocht op het internet en in de bibliotheek, dit zorgde ervoor dat ik meteen met het theoretisch kader kon beginnen. De probleemanalyse vond ik moeilijk om goed te beschrijven. Dit kwam mede door, omdat ik niet wist hoe het probleem is ontstaan en wanneer etc. Ik had hier nog niet goed in mijn hoofd zitten en dit resulteerde in een gesprek met de begeleider van mijn stageschool. Dit kan ik de volgende keer beter van te voren doen. Na het gesprek werd het meteen al een stuk duidelijker en kon ik weer aan de slag. Het theoretisch kader heb ik in vele dagen opgedeeld, het is enorm veel en je moet veel bronnen gebruiken, zodat je weet dat het betrouwbare informatie is. Ik liep tegen de APA normering aan, maar na een goed voorbeeld van mijn mentor vanuit school, werd dat al snel opgelost. Dit betrof mede het citaat, dat kon beter qua structuur. Nadat de puntjes op de i waren gezet, was mijn theoretisch kader bijna klaar. Ik heb veel gepuzzeld en geschoven, waar wat het beste bij past. Ik kwam hier niet alleen uit, na veel hebben gekeken, zag ik het niet meer. Het is goed geweest om met mijn mentor hier naar te kijken. Samen met mijn mentor kwam ik er achter, dat er nog wel wat theoretische onderbouwing vanuit de methodes ontbrak. Na dit te hebben gedaan was het theoretisch kader (bijna) compleet. De visies van de leerlingen en leerkrachten kan ik pas beantwoorden na de enquête en zo zijn er nog twee deelvragen. Ik liep ook tegen de

opbouw van mijn scriptie aan, ik heb veel op internet gezocht, maar iedere scriptie is weer anders. Toen heb ik de keuze voor mijzelf gemaakt, hoe ik de structuur het beste tot uiting vond komen. Bij het beschrijven van de probleemstelling, ging het goed en was ik zomaar klaar. Daarna kwam de onderzoeksaanpak, daar moest ik goed over nadenken. Welke theorie ga ik gebruiken bij mijn onderzoeksinstrument en welke niet. Hoe ga ik het onderzoeksinstrument maken en hoe verwerk ik de dataverzameling. Dat waren wel pittige vragen om goed over na te denken.

Toen dat rond was, kon de onderzoeksplanning gemaakt worden en was het eerste gedeelte van mijn verslag af. Het onderzoeksinstrument heb ik gemaakt en ter beoordeling gestuurd naar mijn twee begeleiders. Al snel bleek dat de enquête te uitgebreid was en te lang zowel voor de leerkrachten als voor de leerlingen. Dat was erg jammer, omdat ik er al zoveel tijd had ingestopt. Maar een goede enquête maak je nooit in één keer werd mij gezegd, ik weet nu precies welke vragen ik wel en niet moet stellen en sommige vragen heb ik samengevoegd. Voor de leerlingen moest ik concreet blijven, dat was in het begin iets te formeel.

Bijlagen 2

Enquête - Leerkrachten

In opdracht van het MT doe ik een onderzoek naar het gebruik van het pestprotocol en in hoeverre het pestprotocol aansluit bij de visie van de school. In de onderstaande vragen/enquête kunt u uw mening weergeven over de visie van de KWS ten opzichte van het huidige pestprotocol. Er worden ook een paar vragen gesteld over methodes over sociaal emotionele ontwikkeling. De antwoorden van de enquête worden verwerkt in het onderzoek. Vanuit het onderzoek worden er aanbevelingen gedaan voor de KWS. Door uw mening te geven in de enquête kunnen de aanbevelingen worden meegenomen in het ontwikkelen of bijstellen van het pestprotocol.

Wilt u de enquête digitaal invullen invullen en retour mailen voor 17 januari a.s.

Bedankt voor uw medewerking.

Groet,

Yvonne Slof (LIO stagiaire groep 7/8 locatie Transvaal)

Visie

Vraag 1

Wat is uw definitie van pesten?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Vraag 2

Wat vindt u van pesten?

- ☐ een groepsgebeuren, omdat
- ☐ een individueel gebeuren, omdat
- ☐ iets anders, omdat

Vraag 3

Dit zijn de uitgangspunten van de visie van de KWS.

Wilt u aan kruisen welke uitgangspunten u vindt dat passen bij het huidige pestprotocol en welke uitgangspunten moeten worden aangepast.

Uitgangspunten	Past bij het huidige pestprotocol	Moet worden aangepast
Veiligheid		
Gebondenheid		
Gelijkheid		
Betrokkenheid		
Verantwoordelijkheid		
Zelfstandigheid		
Respect voor zichzelf/anderen		
Samenhang realiseren		
Openklimaat		
De kinderen leren		

sociaalvoelend te zijn		
------------------------	--	--

Vraag 4

Wat is uw visie als het over het pesten gaat?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Pestprotocol**Vraag 5**

Wat vindt u van het huidige pestprotocol?

- ☐ Uitstekend
- ☐ Goed
- ☐ Voldoende
- ☐ Onvoldoende
- ☐ Slecht

Vraag 6

Vindt u dat het pestprotocol moet veranderen, die de KWS nu hanteert?

- ☐ Ja, waarom wel
- ☐ Nee, waarom niet

Vraag 7

Wat zou u nog willen toevoegen aan het huidige pestprotocol?

- ☐ -
- ☐ Niks

Vraag 8

Hanteert u het huidige pestprotocol in de praktijk?

- ☐ Ja zoals altijd
- ☐ Een beetje
- ☐ Alleen omdat het moet
- ☐ Ik geef er mijn eigen draai aan, om het pesten tegen te gaan of aan te pakken
- ☐ Nee, die gebruik ik niet meer

Vraag 9

Hoe krijgt het pestprotocol een goede plek in de school volgens u?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Vraag 10

Hoe krijgt een pestprotocol succes in de school, volgens u?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Vraag 11

Gebruikt u het 'oepsblad'?

- ☐ Ja, waarom wel:
- ☐ Nee, waarom niet:

Vraag 12

Hanteert u de 10 afspraken met elkaar (deze vindt u terug in het pestprotocol) in de klas?

☐ Ja, omdat

☐ Nee, omdat

SEL – Methodes**Vraag 13**

Gebruikt u de methode 'leefstijl' zo ja, hoe vaak en ziet u vorderingen? Zo nee, waarom niet en wat gebruikt u dan wel en hoe vaak?

☐ Ja, hoe vaak en ziet u vorderingen

☐ Nee, waarom niet en welke aanpak gebruikt u dan en hoe vaak

Vraag 14

Staat u open voor een nieuwe sociaal – emotioneel leren methode?

☐ Ja, omdat

☐ Nee, omdat

Vraag 15

Wat vindt u belangrijk aan een SEL – methode?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Wilt u verder nog wat kwijt a.d.h.v. deze enquête?

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Bedankt voor het invullen! 😊

Bijlagen 3

Enquête – Leerlingen

Ik doe een onderzoek naar pesten op de basisschool. Daarbij is jouw mening van belang voor mijn onderzoek.

Groep: (kruis aan)

☐ 7

☐ 8

Vraag 1

Als er gepest wordt, wat gebeurt er dan?

Vraag 2

Pest jij weleens iemand? Waarom?

Vraag 3

Hebben jullie regels op school over pesten?

☐ Ja, kan jij 1 hieronder opschrijven

☐ Nee

Vraag 4

Jullie hebben de methode 'leefstijl', wat leer jij daarvan?

Vraag 5

Vind jij het erg als klasgenoten in de klas gepest worden?

- ☐ Ja
☐ Nee

Vraag 6

Kan de groep helpen om pesten te voorkomen of tegen te gaan, of moet die ene leerling die gepest wordt, het zelf maar oplossen?

- ☐ De groep kan helpen
☐ Alleen die ene leerling

Vraag 7

Vul jij weleens een oepsblad in?

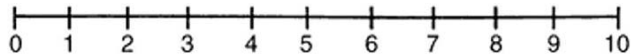
- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Heel af en toe
☐ Nooit ingevuld

Vraag 8

Vind jij dat er veel gepest wordt op deze school?

0 – niet gepest

10 – heel veel gepest

**Vraag 9**

Als jij gepest wordt, wat zou jij dan willen dat de school/meester/juf gaat doen?

Vraag 10

Pieter zit in groep 6 en hij wordt gepest. Hij wordt gepest omdat hij andere kleren draagt dan de andere kinderen. Niemand wil vrienden met hem zijn omdat hij gepest wordt. De juf ziet niet dat er gepest wordt. Klaas, een klasgenoot van Pieter ziet het wel en weet niet goed wat hij moet doen. Wat zou jij doen als jij Klaas was?

- ☐ Niks, ik laat het gewoon
☐ Tegen de juf zeggen
☐ Ik kom voor Pieter op, ik ga hem helpen
☐ Ik ga mee pesten
☐ Ik doe net alsof ik het niet zie
☐ Ik zeg het tegen zijn ouders
☐ Iets anders, _____

Vraag 11

Ken jij onderstaande regels?

- | | | |
|-----------------------------|------------------------------|--|
| ☐ Ja | ☐ Nee | Ik behandel anderen zoals ik zelf behandeld wil worden |
| ☐ Ja | ☐ Nee | Als ik iets niet fijn vind dan zeg ik dat tegen de ander |
| ☐ Ja | ☐ Nee | Ik kies geen partij bij ruzies |

Bedankt! 😊

Bijlagen 4

Enquête - Leerkrachten - Resultaten

Vraag 1

Wat is uw definitie van pesten?

- Op geregelde tijden bepaalde vormen van agressie (fysiek, verbaal, psychologisch) hebben met 1 of meerdere personen tegen 1 persoon, waardoor deze persoon psychische schade wordt toegebracht
- Systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door een kind of groep kinderen van 1 kind dat niet in staat is zichzelf te verdedigen.
- Pesten is dat een of meerdere leerlingen aan andere leerling voor een langere periode en met herhaling pijn doet (lichamelijk of geestelijk). Dat deze gepeste leerling hier last van krijgt (mentaal).
- Iedere dag geplaagd worden en hier last van hebben.
- Pesten is moedwillig iemand fysiek of psychisch iemand pijn doen.
- Pesten is het gedrag waarbij iemand herhaald en gedurende lange tijd door anderen bejegend wordt op manier die leiden tot fysieke verwonding en/of psychisch lijden. Dit kan variëren van woordgrapjes tot structureel geweld en afpersing. In externe gevallen kan het leiden tot zelfdoding van het slachtoffer.
- Herhaaldelijk en op de lange termijn mensen fysiek en/of verbaal schade toebrengen.
- Het vertonen van herhaaldelijk bewust gedrag om een ander dwars te zitten cq lastig te vallen. Zonder zich te verplaatsen in wat dit doet met de ander.
- Iemand bewust kleiner, buitensluiten en/of negeren.
- Het moedwillig en structurerend kleineren, uitschelden, negeren van een kind.
- Dat je met opzet iemand herhaaldelijke pijn doet, uitlacht, uitscheld en voor gek zet.
- Moedwillige en stelselmatig vervelend doen tegen een ander.
- Het bedreigen, buitensluiten van kinderen door uitschelden, pijn doen of ze te negeren. Gepeste kinderen voelen zich eenzaam en angstig. Lichamelijke en geestelijke mishandeling door kinderen onderling.
- Het langdurig treiteren van kinderen, zowel verbaal als lichamelijk, kinderen buitensluiten en niet op een sociale manier omgaan met je klasgenoten.
- Herhaaldelijk iemand met woorden/fysiek vervelend laten voelen.

Op deze vraag zijn de antwoorden anders geformuleerd, maar de meeste leerkrachten bedoelen hetzelfde. Uit deze vraag komt naar voren dat pesten herhaaldelijk en voor een lange periode is, dat de gepeste zowel mentaal als fysiek mishandeld kan worden en dat de gepeste niet in staat is zichzelf te verdedigen. Daarnaast komt naar voren dat pesten gebeurt door één of meerdere personen en dat het expres gebeurt.

Vraag 2

Wat vindt u van pesten?

Groepsgebeuren:

- Omdat meestal iedereen er aan meedoet
- De pester heeft meerdere personen nodig om sterker te staan
- Als de groep zich afkeert van het pesten, staat de pester alleen
- Er wordt mee gepest door de groepsdruk
- Groep heeft veel invloed op het pesten
- Pesten wordt vaak door meerdere personen gedaan

- Meerdere kinderen zich op één kind richten
- Goedkeurende steun wordt gezocht bij anderen
- Pesters zoeken meelopers om pestgedrag over te nemen
- Zowel pester als gepeste maken onderdeel uit van de groep
- Omdat de hele groep er iets aan kan doen
- Klasgenoten pesten mee uit angst om zelf gepest te worden
- Pester zoekt steun bij klasgenoten
- Eén iemand is de leider en de anderen worden meegesleept

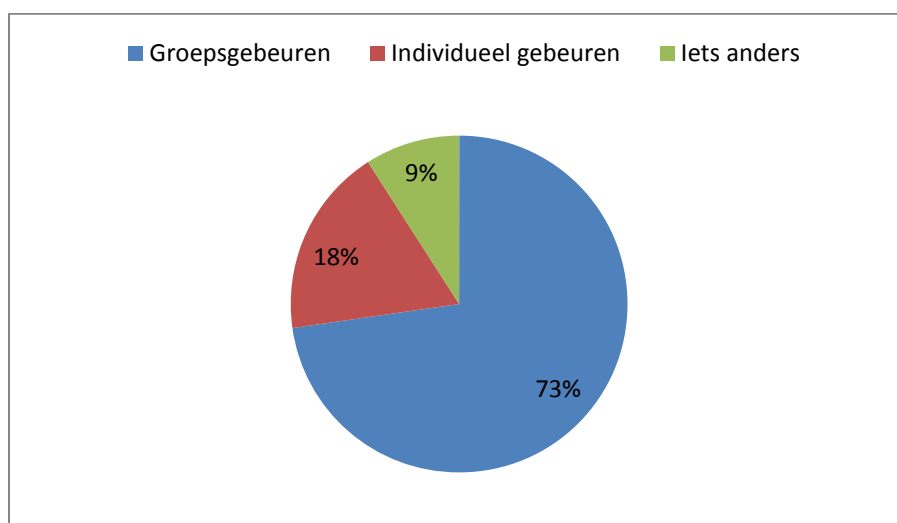
Hieruit valt te concluderen dat pesten een machtsgebeuren is, het begint bij één persoon en die probeert meer klasgenoten met zich mee te krijgen, om sterker te staan. De andere klasgenoten kunnen hier een grote rol inspelen, of meedoen zodat ze niet gepest worden of voor de gepeste opkomen. Als de groep hier niet in mee gaat, dat staat de pester alleen.

Individueel:

- Er wordt ook één op één gepest
- Individuen maken gebruik van machtsposities om zaken gedaan te krijgen
- Pester voelt zich misschien niet veilig voelt

Anders:

- Per situatie is dit verschillend
- Een schools gebeuren



Figuur 10: Wat vindt u van pesten?

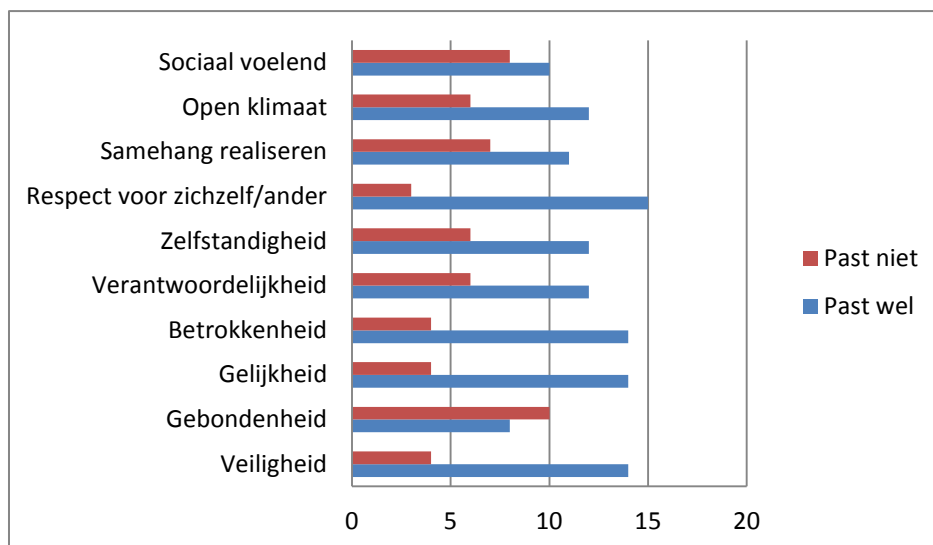
Vraag 3

Dit zijn de uitgangspunten van de visie van de KWS.

Wilt u aan kruisen welke uitgangspunten u vindt dat passen bij het huidige pestprotocol en welke uitgangspunten moeten worden aangepast.

Gegeven antwoorden

- Weet niet hoe het huidige pestprotocol eruit ziet, niemand heeft mij als nieuwe collega hierop gewezen
- Aangepast vooral verantwoordelijkheid voor de bovenbouwgroepen



Figuur 11: Uitgangspunten bij het huidige pestprotocol

Vraag 4

Wat is uw visie als het over het pesten gaat?

De gegeven antwoorden:

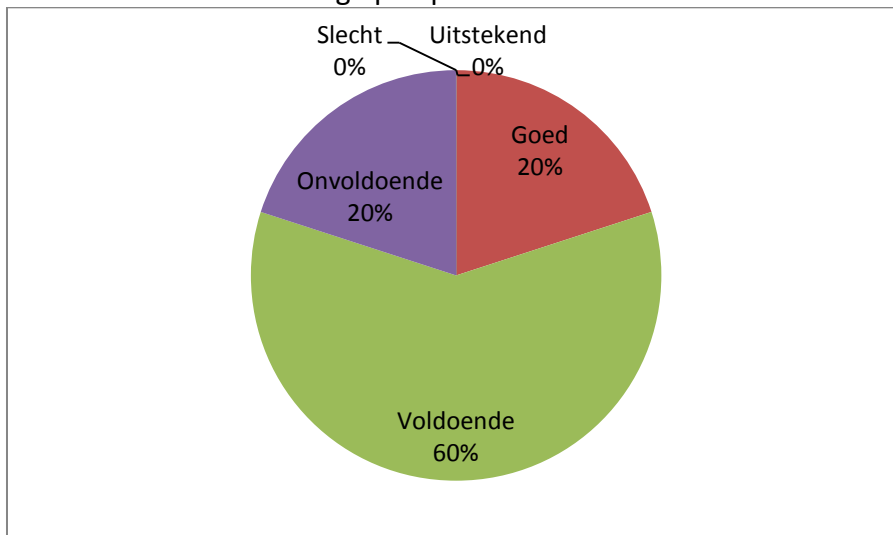
- Schoolbreed met pesten te werken, dat andere leerlingen elkaar mogen aanspreken op pestgedrag.
- Waar nodig, dagelijkse aandacht krijgt.
- Voorkomen door een veilig klimaat te hebben. Aanpakken pester, gepeste en het hele groepsklimaat.
- Pesten begint vaak door iemand die zelf problemen heeft bijv. weinig zelfvertrouwen, verveling of die vindt dat anders zijn 'gek' is.
- Pesten mag niet voorkomen op school, ieder kind heeft recht op: om met plezier naar school te gaan en zich door veilig te voelen. Regelmatig bespreekbaar maken in de groep.
- Pesten op school, samen met ouders voorkomen moet worden.
- Het aanpakken van pesten moet schoolbreed aangepakt worden, volgens een vast patroon, zodat er één lijn gehanteerd wordt. Consequenties moeten duidelijk zijn en uitgevoerd worden.
- Pesten moet voorkomen worden, allemaal (leerkrachten) dezelfde aanpak hanteren, zodat dat duidelijk is voor iedereen.
- Er moeten openheid zijn, de kinderen en de ouders moeten aangeven als er iets speelt. De leerkrachten kunnen niet alles zien. Ouders/kinderen zouden hier een duidelijke rol in moeten nemen.
- Door een goede aanpak grotendeels voorkomen.
- Pesten moet op een adequate manier volgens een vast probleem aangepakt worden en onderdeel zijn van het schoolklimaat.
- Pesten zowel individueel als klassikaal bespreken, niet alles klassikaal want veel leerlingen hebben er niks mee te maken. Dat de leerlingen weten, hoeveel impact pesten kan hebben. Geen visie op wat er moet gebeuren als er gepest wordt.
- Pesten is geen spelletje, het is een fundamenteel probleem wat op een zeer duidelijk en concrete manier aangepakt moet worden.

- Pesten is een diepgaand probleem, het schoolklimaat moet veilig zijn dat er op school niet gepest wordt. Leerlingen moeten zich veilig voelen om pesten bespreekbaar te maken. De gepeste/pester hebben beiden hulp nodig.
- Ik doe mijn uiterste best om het te voorkomen. Maar ik ben mij er van bewust van dat het helaas toch gebeurt. Zelfs volwassen mensen doen het nog.

Op deze vraag zijn verscheidene antwoorden gegeven. Wat hieruit op te merken is, is dat pesten een groot probleem is en dat het alleen voorkomen en tegengegaan kan worden door een goede, duidelijke aanpak te hebben als school zijnde. De school moet één lijn hebben in het pesten: wat zijn de regels en consequenties. Niet alleen de school kan hier wat aan doen, ook ouders spelen hier een grote rol in. De leerkracht kunnen niet altijd alles zien. Er moet veel overgesproken worden onderling de leerkrachten en in de klas samen met de leerlingen. Want niet alleen de gepeste moet hulp krijgen maar ook de pester.

Vraag 5

Wat vindt u van het huidige pestprotocol?



Figuur 12: Wat vindt u van het huidige pestprotocol?

Gegeven antwoorden:

- Wat ermee gebeurt is onvoldoende, allemaal dezelfde aanpak hanteren, er moet duidelijkheid voor iedereen komen.
- Verwerking voor de bovenbouw is onvoldoende. Wat zijn de consequenties van gedrag? Wanneer is het genoeg? Wat zijn de gevolgen? Hierbij is ondersteuning nodig van de directie in het nemen van vervolgstappen.

Vraag 6

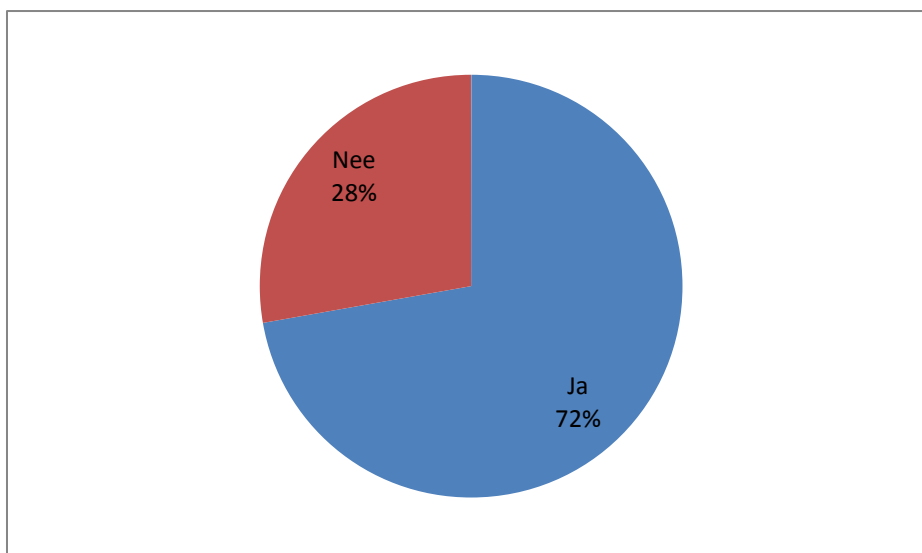
Vindt u dat het pestprotocol moet veranderen, die de KWS nu hanteert?

De gegeven antwoorden:

- Minder regels opstellen
- Meer aandacht voor pesten via telefoon/computer
- Consequenties op papier willen zien, wat als een kind stapels oepsbladen in zijn/haar dossier heeft?
- Wat als ouders niet mee willen werken of niet voor rede vatbaar zijn?

- Oepsbladen aanpassen
- Uitwerking van het pestprotocol
- Beter aanpassen aan jonge kinderen
- Cyberpesten mist
- Protocol hebben waar ouders en kinderen anoniem kunnen aangeven wanneer er een signaal is zien van pesten. (in het algemeen)
- Meer zichtbaar/meer gaan leven
- Up to date, dat het ergens voor nieuwe leerkrachten ligt.
- Niet meer van deze tijd
- Ik weet er te weinig van
- Leerkrachten/leerlingen onvoldoende ervan op de hoogte e voelen zich hierdoor niet intrinsiek gemotiveerd en betrokken.
- Duidelijke omgangsvormen, kindvriendelijker omschreven worden.
- Koppeling aan een SEL-methode mist.
- Er loopt een onderzoek naar het effect van een pestprotocol, die eerst afwachten
- Evt. kleine aanpassingen
- Te weinig ervaring mee

Hieruit valt te concluderen dat er wel wat haken en ogen aan het huidige pestprotocol zitten voor de leerkrachten. Er zijn te veel regels waar aangehouden moet worden. Het stuk cyberpesten mist en de consequenties en de regels zijn niet duidelijk vermeld. Er mist een stuk over de ouders, wat is hun rol hierin? De oepsbladen moeten aangepast worden en er moeten duidelijke regels bij, hoeveel oepsbladen mag een kind bijv. hebben? Een aantal leerkrachten gaven aan, weinig te weten van het pestprotocol. Daarnaast mist de koppeling aan een sociaal – emotionele methode.



Figuur 13: Vindt u dat het pestprotocol moet veranderen, die de KWS nu hanteert?

Vraag 7

Wat zou u nog willen toevoegen aan het huidige pestprotocol?

Gegeven antwoorden:

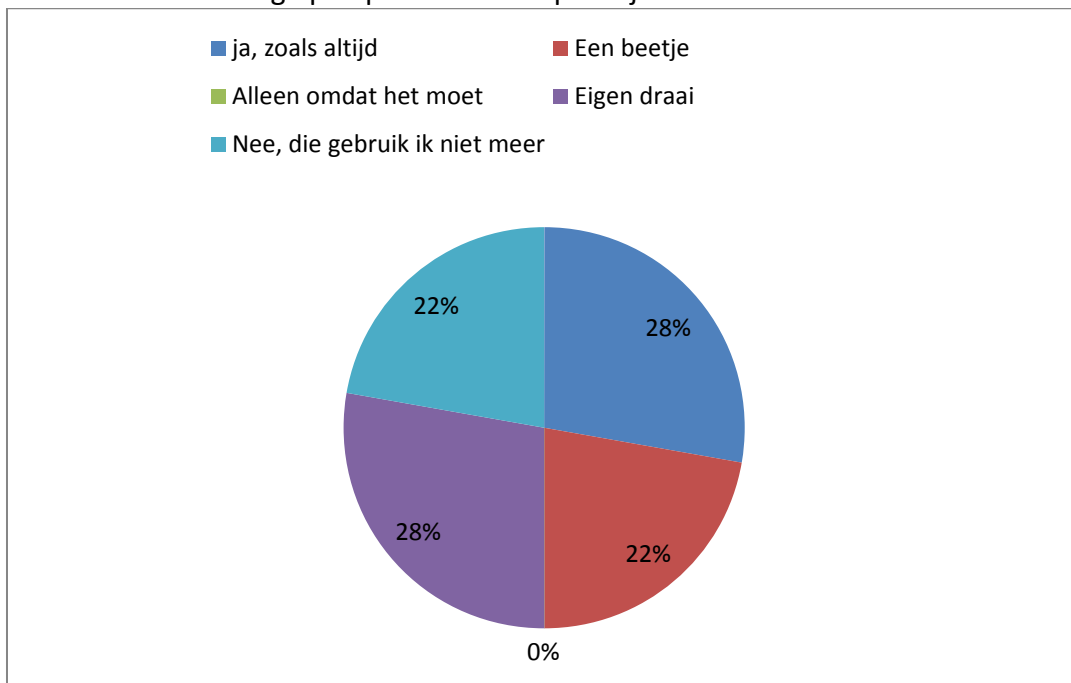
- Een aantal leerkrachten willen niks toevoegen aan het huidige pestprotocol.
- Consequenties

- Samenwerking ouders benadrukt worden
- Aandacht voor pesten via sociale media
- Meer gericht op de jonge kinderen
- Preventief handelen
- Vertrouwenspersoon
- Digitaal pesten
- Manieren van omgang positief geformuleerd worden

Het huidige pestprotocol mist een koppeling met de ouders, wat is hun rol in het pesten? De consequenties missen en hoe wil de school preventief handelen tegen het pesten? Ook een vertrouwenspersoon wordt genoemd. Er missen regels over het pesten via de sociale media/digitaal pesten. Een paar leerkracht vinden het niet geschikt voor het jonge kinderen.

Vraag 8

Hanteert u het huidige pestprotocol in de praktijk?



Figuur 14: Hanteert u het huidige pestprotocol in de praktijk?

Gegeven antwoorden:

- Maak de tien regels wel bespreekbaar
- Gebruik oepsblad niet meer

Vraag 9

Hoe krijgt het pestprotocol een goede plek in de school volgens u?

De gegeven antwoorden:

- Regelmatig met het team er over te hebben
- Met de kinderen over het pesten praten
- Regelmatig aandacht aanbesteden + hanteren
- Regelmatig op terugkomen
- Regelmatig op de locatievergadering zetten

- Gebruik maken van de gedragsspecialist
- Goed zichtbaar maken
- Dat het door het team wordt gedragen
- Iedere leerkracht moet op de hoogte zijn van het water in het pestprotocol staat
- Samen als teamzijnde, regels (her) formuleren, wat voor school willen wij zijn (uitgangspunten)
- SEL-methode aan koppelen, protocol regelmatig terug laten komen in de SEL-lessen
- Visueel zichtbaar maken in de school
- Consequenter ook werkelijk uitvoeren
- Samenwerken met ouders/verzorgers
- Betrokkenheid van alle kanten
- Als we er als team eens over praten en opfrissen op gezette tijden

Concluderend willen de leerkrachten dat het pestprotocol door alle leerkrachten gedragen en dat het consequent uitgevoerd wordt. Dat een ieder weet wat de inhoud van het protocol is. Het protocol moet regelmatig terugkomen op de locatievergadering, zodat er aandacht aanbesteed wordt. Het pestprotocol dient zichtbaar te zijn in de school. Ook krijgt het pestprotocol een goede plek door een sociaal-emotioneel leren methode eraan te koppelen en terug te laten komen in de lessen. En door samen te werken met de ouders/verzorgers.

Vraag 10

Hoe krijgt een pestprotocol succes in de school, volgens u?

Gegeven antwoorden:

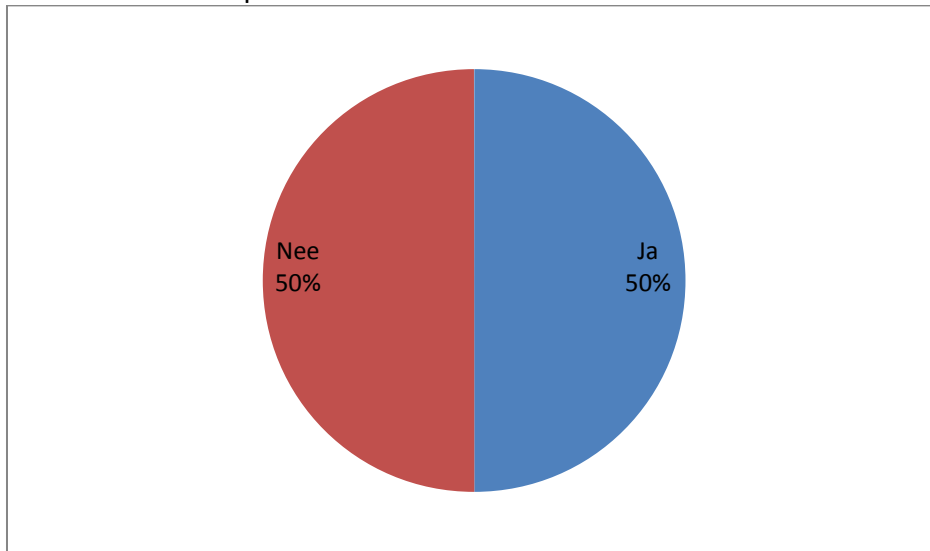
- Betrokkenheid van alle kanten
- Meer aandacht
- Communicatie en samenwerking onder collega's en ouders
- Visueel zichtbaar
- Consequenties ook echt uitvoeren
- Het nieuwe pestprotocol moet een groot draagvlak krijgen
- Dat leerkrachten, leerlingen en ouders allemaal meedenken hoe een pestprotocol moet opgesteld/uitgevoerd worden.
- Als iedereen zich aan de gemaakte afspraken houdt
- Op de hoogte te zijn van de regels/afspraken
- Draagvlak krijgen vanuit het team
- Stukje bewustwording naar de kinderen toe
- Bespreken, verwerken en onder de aandacht brengen per locatie
- Eenduidige visie
- Teambreed te bespreken
- Iedereen moet het inzetten
- Een goede uitvoering passend bij de groep en situatie
- Als het makkelijk hanteerbaar is

Het pestprotocol krijgt succes, door er als team goed over te praten en een duidelijke gezamenlijke visie te hebben. Een ieder moet zich inzetten en meedenken hoe het pestprotocol vorm krijgt en op de hoogte blijven, hierbij kunnen ook de ouders en leerlingen gevraagd worden. De gemaakte afspraken/consequenties ook daadwerkelijk

uitvoeren. Het pestprotocol dient meer aandacht te krijgen, door het goed te bespreken met elkaar en visueel zichtbaar maken in de school. Het pestprotocol moet makkelijk te hanteren zijn.

Vraag 11

Gebruikt u het 'oeepsblad'?



Figuur 15: Gebruikt u het 'oeepsblad'?

Gegeven antwoorden:

Ja

- Omdat het een afspraak is, maar het wordt ook weleens vergeten.
- Ouders te laten weten wat er speelt
- Soms nodig en zeer nuttig
- Overschrijdingen te verduidelijken
- Kinderen kunnen hun kant van het verhaal doen
- Volgens afspraak

Nee

- Niet nodig
- Te weinig resultaat
- Ouderwets
- Pas ingezet als de ouders en leerlingen niet willen meewerken

De leerkrachten geven tegenstrijdige antwoorden op deze vraag. De één vindt het goed werken en de ander vindt het ouderwets en tijdrovend. Een aantal vinden het niet nodig. Het verduidelijkt de situatie, wat er gebeurd is en de ouders weten er op deze manier ook van.

Vraag 12

Hanteert u de 10 afspraken met elkaar (deze vindt u terug in het pestprotocol) in de klas?

Gegeven antwoorden:

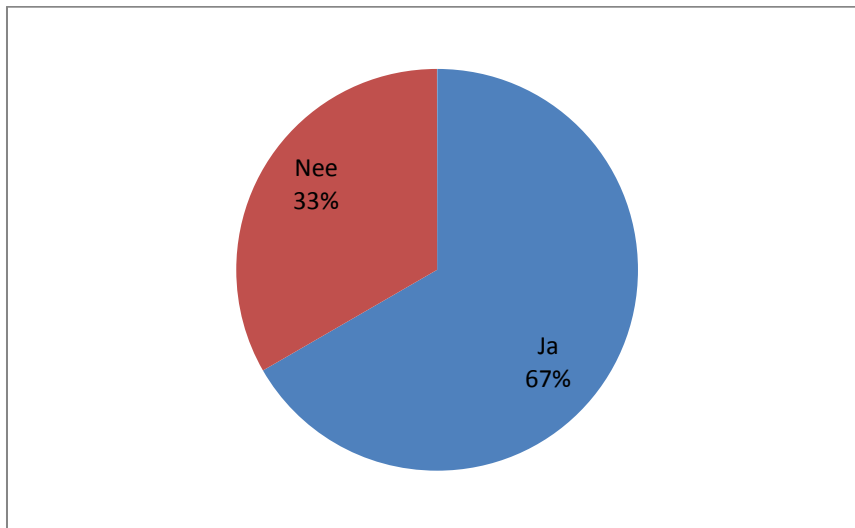
Ja

- Erop terug komen bij ruzie
- Heeft de groep soms nodig

- Schoolbreed afgesproken
- Algemene regels, om goed te kunnen bespreken

Nee

- Afspraken te moeilijk voor jonge kinderen
- Zijn te veel, drie regels zijn meer dan genoeg
- Wist niet dat deze gehanteerd werden
- Maak met de klas eigen afspraken (max. vijf)

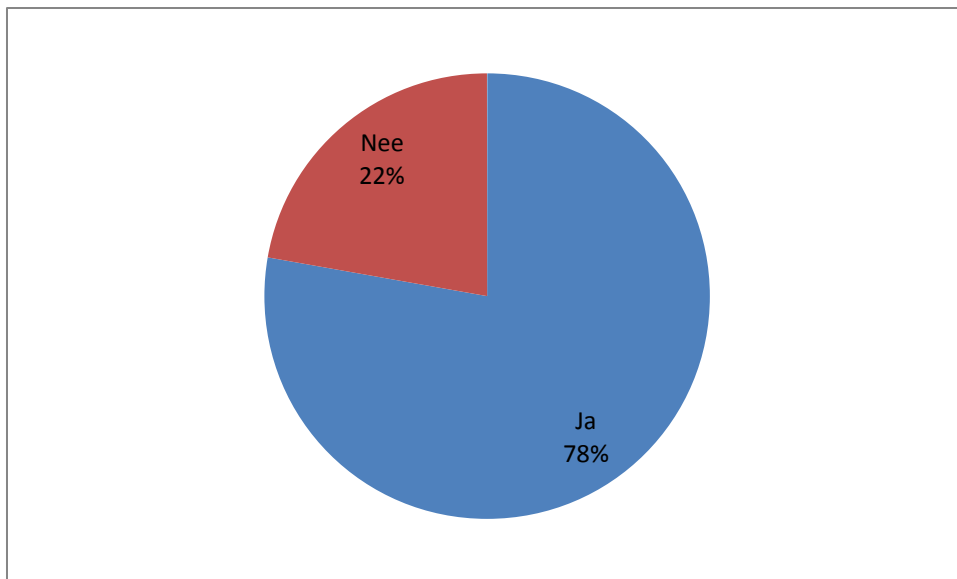


Figuur 16: Hanteert u de 10 afspraken met elkaar in de klas?

Sommige leerkrachten hanteren de regels omdat dat afgesproken is met elkaar. Andere gebruiken de regels om houvast te hebben in bepaalde situaties en vindt dat de groep zulke regels nodig heeft. Ook een aantal leerkrachten gebruiken ze niet meer omdat het te veel of te moeilijke regels zijn. Deze leerkrachten maken eigen regels met de klas. Er werd ook aangegeven, dat er geen weet was van deze regels.

Vraag 13

Gebruikt u de methode 'leefstijl' zo ja, hoe vaak en ziet u vorderingen? Zo nee, waarom niet en wat gebruikt u dan wel en hoe vaak?



Figuur 17: Gebruikt u de methode 'leefstijl'?

Gegeven antwoorden:

Ja

- Af en toe, met eigen draai
- Eén keer in de twee of drie weken
- Als bronnenboek
- Ik gebruik de methode als er zich een probleem voordoet, zoals laatst bij roddelen
- Ik mis preventief voorkomen van pestgedrag
- Zie weinig vorderingen
- Het is toe aan vernieuwing
- Vorderingen lastig meetbaar
- De thema's gaan leven in de klas als je het er over hebt
- Alleen als er in de groep wat leeft

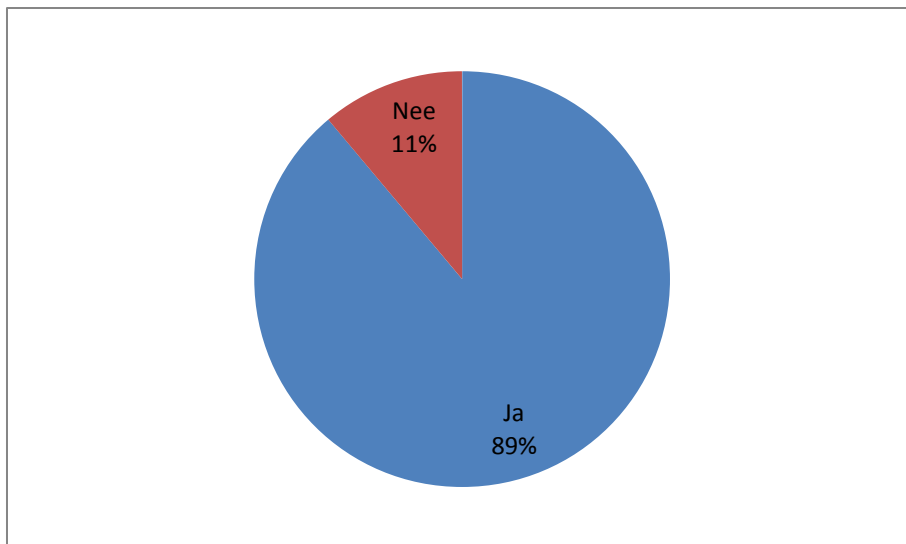
Nee

- Ik doe rollenspelen
- Ik gebruik praktijkvoorbeelden
- Het boekje Gouden weken
- Aandacht besteden aan the daily mile
- Meer werken aan groepsvorming
- Prentenboek

Concluderend werken de meeste leerkrachten hier wel mee, maar zijn de vorderingen gering en lastig meetbaar. De methode wordt niet dagelijks of wekelijks gebruikt. Sommige gebruiken alleen de methode als er een situatie voordoet in de klas. De methode wordt gebruikt als bronnenboek en er wordt een eigen draai aangegeven. De leerkrachten gebruiken andere activiteiten i.p.v. deze methode zoals: rollenspelen, prentenboek, groepsvormende activiteiten, the daily mile of een ander boek.

Vraag 14

Staat u open voor een nieuwe sociaal – emotioneel leren methode?



Figuur 18: Staat u open voor een nieuw sociaal – emotioneel leren methode?

Gegeven antwoorden:

Ja

- Leefstijl werkt niet prettig
- Deze methode sluit niet genoeg aan
- Een methode hebben die makkelijk in gebruik is
- Een methode die up to date is en blijft
- Huidige methode zit niet voldoende in op de huidige situatie rond de sociale emotionele ontwikkeling
- Huidige methode is verouderd en niet aantrekkelijk meer
- Alleen als het kanjertraining is, hoor goede verhalen over deze methode en er is aandacht voor spel/sport/spelen op het plein
- Het kan altijd beter
- Niet iedere leerkracht heeft de bijhorende cursus van leefstijl gevolgd
- Nieuwe methode, meer aandacht voor preventief handelen

Nee

- Invoering kost te veel tijd en dat hebben we niet
- Op de momenten dat je deze dingen bespreekt met kinderen knikken ze braaf ja, maar als er zich een dergelijke situatie voordoet zijn ze niet meer zo braaf.

Bijna alle leerkrachten zouden een nieuwe methode willen die mee gaat met de tijd en up to date blijft. Een methode die makkelijk hanteerbaar is en aansluit bij de dagelijkse situaties. Een methode die meer aandacht besteedt aan het preventief handelen en aan de sociale emotionele ontwikkeling. Een aantal leerkrachten vinden de methode verouderd en onaantrekkelijk, daarnaast hebben de 'nieuwe' leerkrachten de cursus van leefstijl niet gevolgd. Een paar leerkrachten willen geen nieuwe methode omdat het niet gaat werken of omdat het te veel tijd kost om het in te voeren.

Vraag 15

Wat vindt u belangrijk aan een SEL – methode?

Gegeven antwoorden:

- Dat je weet hoe je de methode werkt
- Aandacht voor cyberpesten / sociale media
- Meer werkvormen als: liedjes, drama, activiteiten, spelvormen, rollenspelen, leuke werkbladen en creatieve opdrachten
- Vernieuwend en aantrekkelijk is en up to date blijft
- Aandacht voor positief groepsgedrag in de klas en op het plein
- Leuke materialen
- Praktisch hanteerbaar / weinig voorbereiding
- Koppeling SEL- methode / leefwereld van de kinderen
- Koppeling SEL – methode / pestprotocol
- Veel variatie
- Passend bij de leeftijd van de kinderen
- Moderne, digitale methode die samenwerking tussen leerlingen, ouders, verzorgers en leerkrachten vraagt.
- Veel sociale vaardigheden
- Leerlingen bewust worden van eigen gedrag en hoe met elkaar om te gaan.
- Zelfde regels vang groep 1 t/m groep
- Uitdagend

De leerkrachten willen een nieuwe methode die makkelijk hanteerbaar is, van deze tijd door digibord gebruik en die up to date blijft. Een methode vol variatie van spellen, activiteiten en werkbladen. Een methode die uitdaging biedt, spelvormen en aandacht heeft voor cyberpesten en groepsgedrag in de klas en op het plein. Een methode die gekoppeld wordt aan het pestprotocol en aan de leefwereld van de kinderen. Een methode die vraagt om samenwerking met alle betrokken partijen. De methode moet ondersteuning bieden aan de sociale vaardigheden en dezelfde regels hanteren voor zowel de onder- als de bovenbouw.

Extra aanvullingen

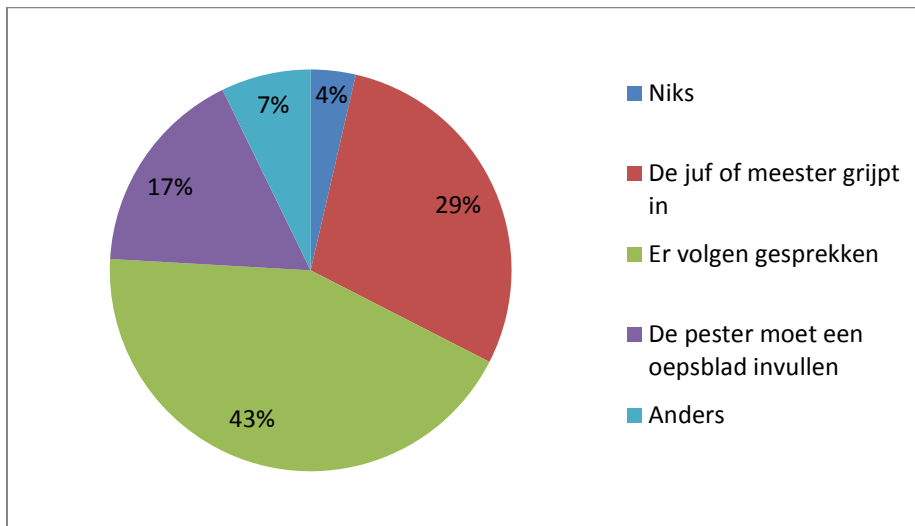
- Pestprotocol standaard in de groepsmap
- Kanjertraining is een goed alternatief

Bijlagen 5

Enquête - Leerlingen - Resultaten

Vraag 1

Als er gepest wordt, wat gebeurt er dan op school?



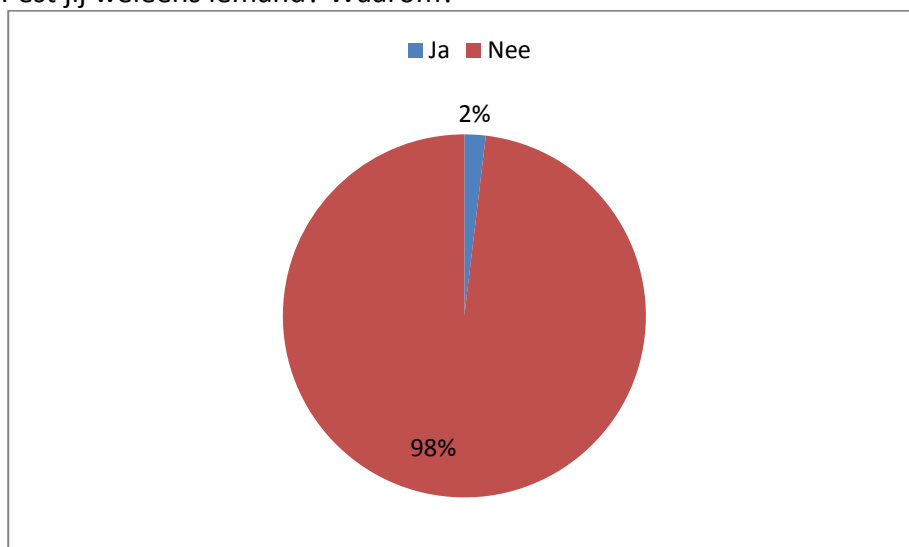
Figuur 2: Als er gepest wordt, wat gebeurt er dan op school?

Anders:

- Iedereen gaat kijken en erom heen staan
- Het gaat door en dan komt de juf/meester (2)
- Kinderen die erbij staan komen voor de gepeste op
- Ik zie niet dat er gepest wordt
- Meestal niks, soms wordt er ingegrepen
- Er wordt niet gepest

Vraag 2

Pest jij weleens iemand? Waarom?



Figuur 3: Pest jij weleens iemand? Waarom?

Ja

- Omdat het leuk is

Nee

- Soms klieren we wel een beetje
- Ik word gepest

Vraag 3

Wat is het verschil tussen plagen en pesten?

Plagen

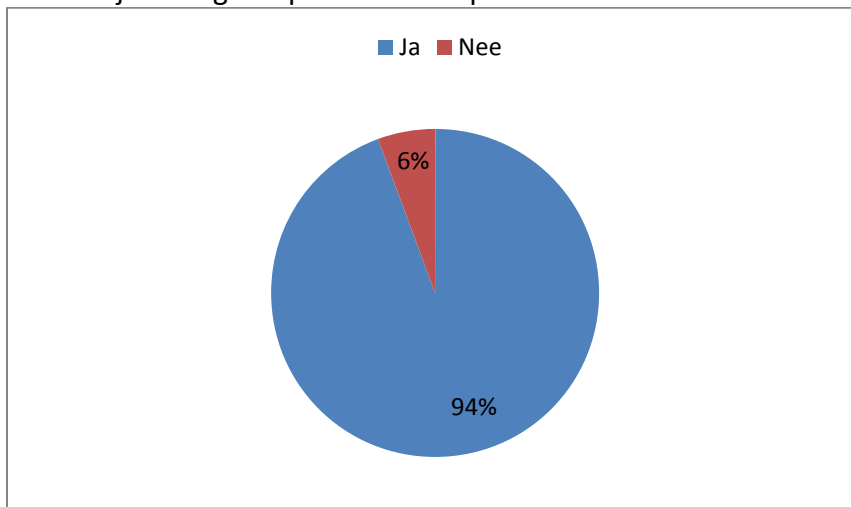
- Het is leuk, grappig, grapje en iedereen kan er om lachen
- Stoeien
- Het is maar 1 keer

Pesten:

- Uitschelden, gewelddadig, iemand pijn doen.
- Duurt lang, steeds weer
- De groep tegen 1 iemand, de gepeste voelt zich alleen en heeft geen vrienden
- Het is niet leuk
- Iemand kwetsen
- Het is erger dan plagen

Vraag 4

Hebben jullie regels op school over pesten?



Figuur 4: Hebben jullie regels op school over pesten?

Ja

- Behandel een ander zoals jij ook behandeld wilt worden
- Niet pesten, buitensluiten en schelden
- Heb respect voor elkaar
- Naar de juf of meester gaan
- Voor elkaar opkomen
- Als je gepest wordt moet je dat aangeven

Nee

- Ik ken ze niet

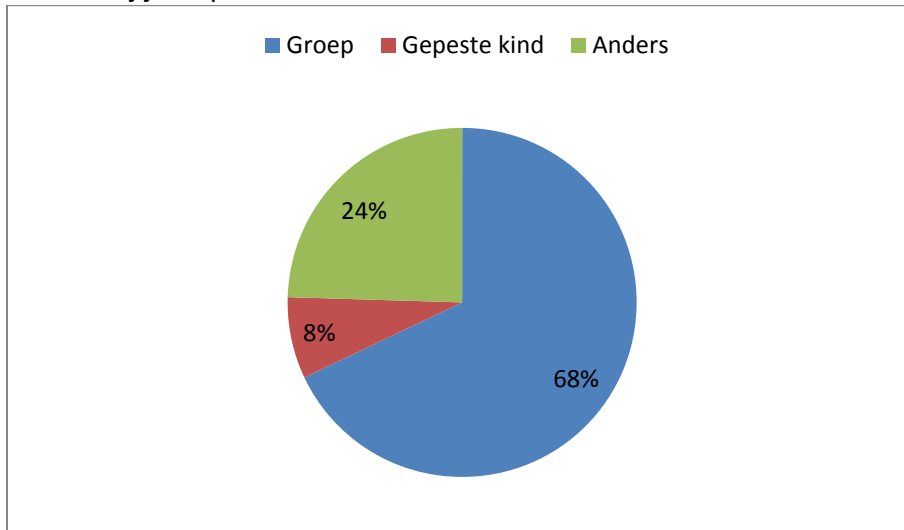
Vraag 5

Jullie hebben de methode 'leefstijl', wat leer jij daarvan?

- Wat pesten is en hoe daarmee om te gaan
- Hoe ga je met jezelf en anderen omgaat
- Elkaar accepteren
- Hoe je een ruzie kunt oplossen
- Niemand buitensluiten
- Hoe je voor jezelf op moet komen
- Spelletjes
- Niks
- Ik heb dan plusklas
- Je leert niet wat je moet doen als je gepest wordt

Vraag 6

Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden **voorkomen**:



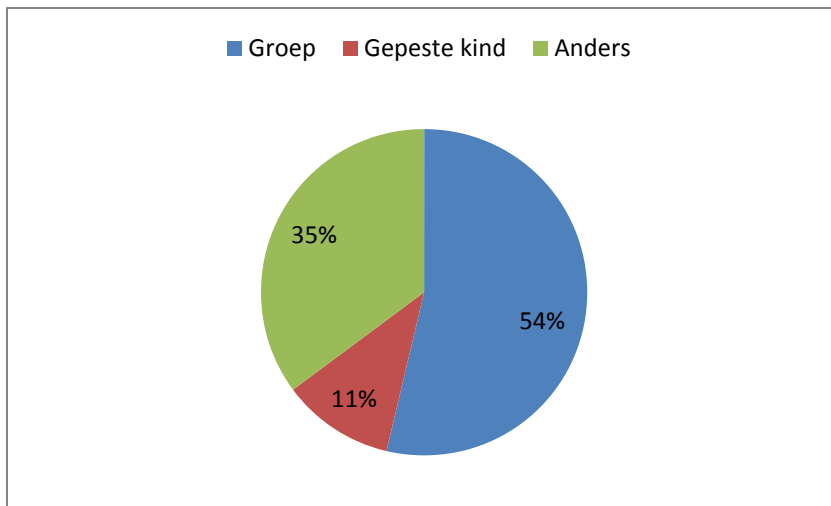
Figuur 5: Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden voorkomen?

Anders:

- Vragen om hulp aan de juf of meester
- Gesprekken voeren
- De gepeste helpen
- Oepsblad invullen / pester straffen

Vraag 7

Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden **opgelost**:



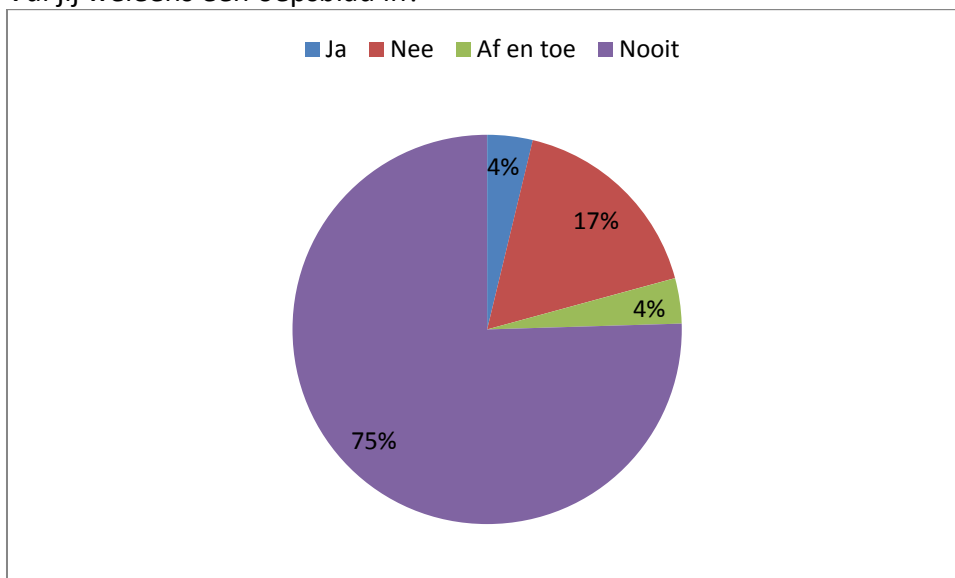
Figuur 6: Hoe vind jij dat pesten in de klas kan worden opgelost?

Anders:

- Gesprekken voeren
- Tegen de juf of meester zeggen
- Iedereen kan helpen als hij of zij dat ziet
- Voor de gepeste opkomen
- Pester straffen / oepsblad
- Ouders erbij betrekken
- Er les over krijgen

Vraag 8

Vul jij weleens een oepsblad in?



Figuur 7: Vul jij weleens een oepsblad in?

- Ik weet niet wat dat is

Vraag 9

Vind jij dat er veel gepest wordt op deze school?

0 – niet gepest - 0%

10 – heel veel gepest – 100%

Het gemiddelde: 2.2 = 22%

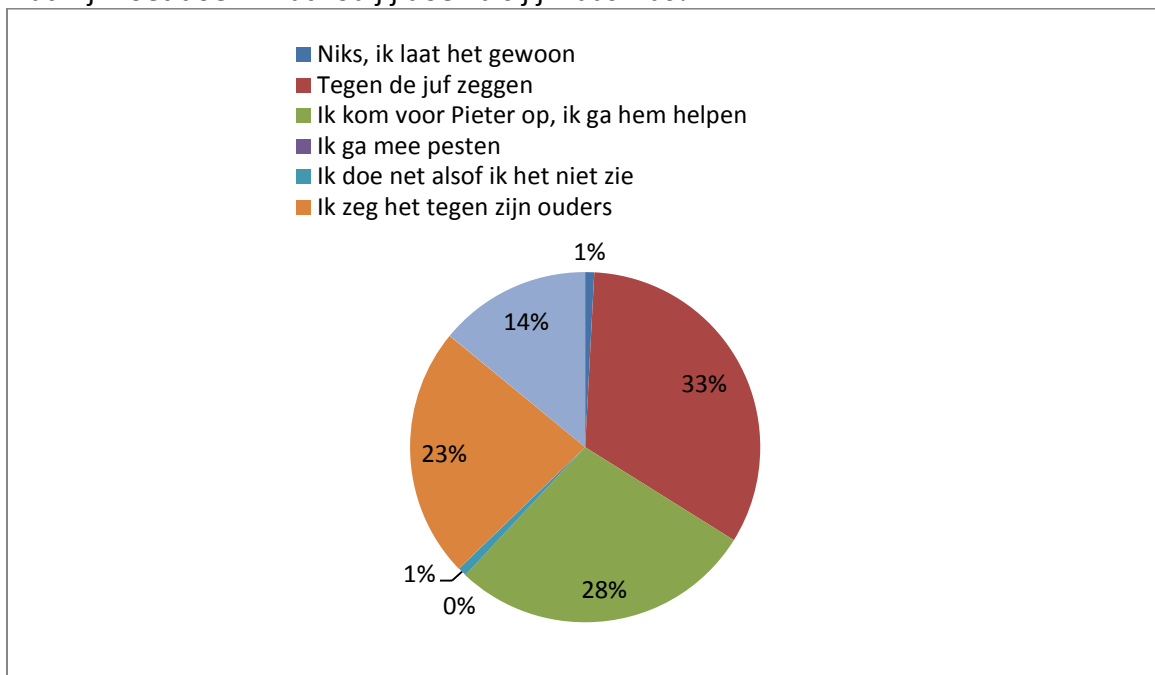
Vraag 10

Als jij gepest wordt, wat zou jij dan willen dat de school/meester/juf gaat doen?

- **Erover praten met de klas en de pester(s)**
- **Juf/meester helpt**
- **Ingrijpen**
- **Oepsblad**
- **Pester straf geven / van school sturen**
- **Pester in de gaten houden / uit de buurt houden van de gepeste**

Vraag 11

Pieter zit in groep 6 en hij wordt gepest. Hij wordt gepest omdat hij andere kleren draagt dan de andere kinderen. Niemand wil vrienden met hem zijn omdat hij gepest wordt. De juf ziet niet dat er gepest wordt. Klaas, een klasgenoot van Pieter ziet het wel en weet niet goed wat hij moet doen. Wat zou jij doen als jij Klaas was?

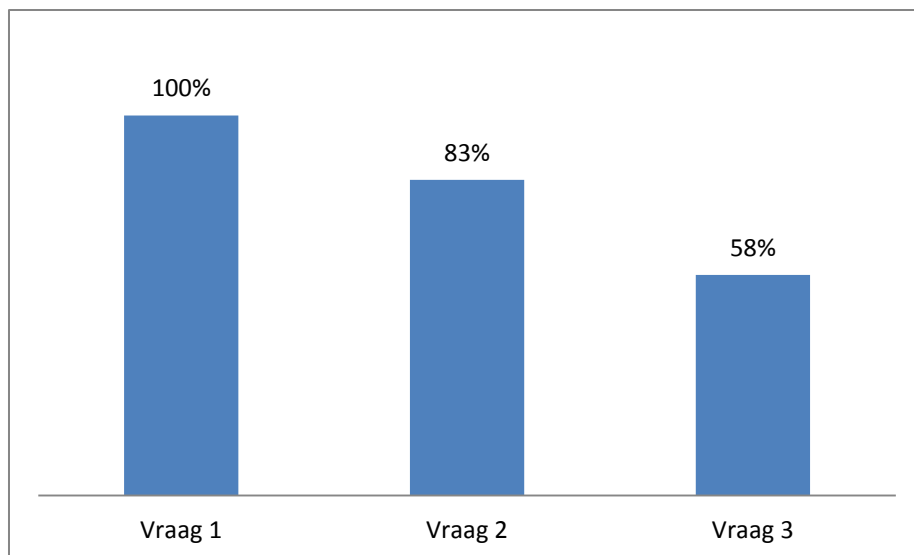


Figuur 8: Wat zou jij doen als jij Klaas was?

Vraag 12

Ken jij onderstaande regels?

- | | | |
|-----------------------------|------------------------------|---|
| ☐ Ja | ☐ Nee | 1. Ik behandel anderen zoals ik zelf behandeld wil worden |
| ☐ Ja | ☐ Nee | 2. Als ik iets niet fijn vind dan zeg ik dat tegen de ander |
| ☐ Ja | ☐ Nee | 3. Ik kies geen partij bij ruzies |



Figuur 9: Ken jij onderstaande regels?